

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 39 [2721]

Пятніца, 27 верасня 1974 года

Цана 8 кап.

Восень. Залаціцца, барее лісце на дрэвах, велічна коціць зялёнымі лугамі свае срэбныя воды старажытны Нёман... Вось яна, Мікалаеўшчына, радзіма славутага песняра, радзіма Якуба Коласа, імя якога ганарыцца сёння ўся наша шматнацыянальная савецкая літаратура. Менавіта тут, на маляўнічым беразе Нёмана, у мінулую нядзелю сабраліся на традыцыйнае Свята паэзіі рабочыя, хлебаробы, прадстаўнікі грамадскасці рэспублікі, каб ушанаваць памяць Якуба Коласа, паслухаць вершы беларускіх паэтаў і гасцей з братніх рэспублік, пачуць шчырыя словы аб вялікай дружбе нашых народаў, аб шчаслівым лёсе савецкіх людзей.

Матэрыялы, прысвечаныя Святу паэзіі, чытайце на стар. 6—7.

Хлеб-соль ад працоўных Стаўбцоўскага раёна прымае Мансім Танк.

Паэт Янка Сіпакоў дае аўтографы.

Кветкі да помніна Якубу Коласу.
Фота Ул. Круна.

Зборнік прамой і артыкулаў А. М. Касыгіна

Выдавецтва палітычнай літаратуры выпусціла ў свет зборнік выбранах прамой і артыкулаў члена Палітбюро ЦК КПСС, Старшыні Савета Міністраў СССР А. М. Касыгіна. У кнігу ўключаны яго прамовы на XVIII — XXII з'ездах КПСС, даклады на XXIII і XXIV з'ездах партыі, прамовы і даклады на пленумах ЦК КПСС, сесіях Вярхоўнага Савета СССР і РСФСР. Змешчаны артыкулы, апублікаваныя ў друку, выступленні на нарадах па гаспадарчых пытаннях, сходах працоўных, некаторыя выступленні, звязаныя з зарубежнымі візітамі А. М. Касыгіна, яго сустрэчамі і перагаворамі з замежнымі дзеячамі, якія наведвалі Савецкі Саюз.

У кнізе знайшлі адлюстраванне актуальныя пытанні развіцця народнай гаспадаркі, удасканалвання грамадскіх адносін, умацавання дружбы народаў нашай краіны, далейшага умацавання міжнароднага становішча і аўтарытэту Савецкага Саюза.

ТАСС.

3 Бургаса — 3 залатым медалём

З паездкі ў Балгарыю з залатым медалём вярнуўся народны ансамбль песні і танца Маладзечанскага гарадскога дома культуры. Ён прымаў удзел у міжнародным фестывалі, які праходзіў у г. Бургасе, дзе выступалі лепшыя самадзейныя калектывы з адзінаццаці краін — Балгарыі, Венгрыі, Грэцыі, Кубы, Польшчы, СССР, Францыі, Румыніі, Швецыі і іншых. Ансамблю — адзінаму з зарубежных калектываў — было прадастаўлена права ўдзельнічаць у вялікім святочным канцэрце ў Сафіі, прысвечаным 30-годдзю сацыялістычнай рэвалюцыі ў Балгарыі.

Самадзейныя артысты далі 16 канцэртаў у розных гарадах і вёсках НРБ, бабыталі на прадпрыемствах многіх акруговых цэнтраў, гасцілі ў балгарскіх пагранічнікаў, сустрапіліся з вінаградарамі.

БЕЛТА.

ДРУЖБА, ЕДНАСЦЬ, СУПРАЦОЎНІЦТВА

25 верасня ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР адбыўся грамадскі прагляд польскіх хранікальна-дакументальных фільмаў «Сярод сяброў» і «Падарожжа ў 30-годдзе».

Першы расказвае пра візіт Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіча Брэжнева ў Польшчу ў дні святкавання 30-годдзя вызвалення краіны ад фашысцкіх захопнікаў. Перад гледачом паўстаюць хвалюючыя сустрэчы высокага госця з польскімі металургамі, шахцёрамі, выступленні на ўрачыстым пасяджэнні Сейму Польскай Народнай Рэспублікі, а таксама з нагоды ўручэння Леаніду Ільічу ордэна Віртуці Мілітары.

Другі фільм «Падарожжа ў 30-годдзе» — поўнаметражны. Фільм-біяграфія, фільм-партрэт Польскай Народнай Рэспублікі, палымяны рас-

ПАДЗЕІ, ФАКТЫ

ТЫСЯЧА ЛЕНІНСКІХ ЗНАЧКОЎ

Больш як сем тысяч разнастайных значкоў у калекцыі гамільчанина А. М. Буракова. Асаблівае месца ў ёй займае Ленініана — тысяча экспанатаў, на якіх адлюстраваны дарэгі вобраз Уладзіміра Ільіча. Шырока прадстаўлены тут і значкі, прысвечаныя найвялікшаму дасягненню нашага веку — асаенню космасу.

КІЕЎСКІЯ ГАСТРОЛІ

Група самадзейных артыстаў

МАЦНЕЮЦЬ РАДЫ ПРЫХІЛЬНІКАЎ МІРУ

Сход грамадскасці Мінска

Споўнілася чвэрць стагоддзя дзейнасці Савецкага камітэта абароны міру — арганізацыі, якая каардынуе намаганні мільёнаў савецкіх людзей, накіраваныя на захаванне і ўмацаванне міру. Гэтай даце быў прысвечаны сход грамадскасці Мінска, што адбыўся 24 верасня ў памяшканні Таварыства дружбы і культурных сувязей з зарубежнымі краінамі.

Уступнай прамой сход адкрыў намеснік старшыні прэзідыума Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру, народны мастак СССР З. І. Азгур. З дакладам «25 гадоў барацьбы за мір і сацыяльны прагрэс» выступіла адказны сакратар Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру Т. І. Хапалюк.

Характэрнай вызначальнай рысай савецкага руху за мір з'яўляецца імкненне да адзінства дзеянняў з усімі прагрэсіўнымі сіламі свету. За мінулыя 25 гадоў не было такіх з'яў у міжнародным жыцці, на якія не адклікнуліся б прыхільнікі міру ў нашай краіне. Разнастайныя формы работы СКММ, Праводзяцца ўсесаюзныя канферэнцыі, расшыраныя пленумы, кампаніі за змяшчэнне міжнароднай напружанасці, за ўсёагульны перагаворы, збор подпісаў пад зваротамі светлых форумаў абароны міру.

У 1951 годзе ў СССР былі створаны мясцовыя камітэты абароны міру, у тым ліку Беларуска-рэспубліканскі камітэт. Яго першым старшынёй быў народны паэт рэспублікі Я. Колас.

Барацьба беларускага народа за ўмацаванне міру жыватворным патокам уліваецца ў агульны рух савецкіх прыхільнікаў міру. Працоўныя нашай рэспублікі аказваюць актыўную падтрымку Савецкаму фонду міру. Работнікі навукі і мастацтва, пісьменнікі і журналісты, рабочыя і калгаснікі, пенсіяне-

ры і школьнікі ўносяць у гэты фонд сродкі, накіраваныя на ўмацаванне трывалага і справядлівага міру.

На сходзе з прамовамі выступілі брыгадзір мантаннікаў трэста «Белэлектрамонтаж» Герой Сацыялістычнай Працы І. М. Сакольчык, акадэмік АН БССР Герой Сацыялістычнай Працы А. Н. Сеўчанка, член маладзёжнай камісіі Беларускага рэспубліканскага камітэта абароны міру, кандыдат медыцынскіх навук Тамара Бірыч.

У аднадушна прынятай рэзалюцыі выказана ўпэўненасць, што рух прыхільнікаў міру будзе і ў далейшым умацоўваць супрацоўніцтва і адзінства дзеянняў з іншымі арганізацыямі і рухамі, аб'яднае ўсе міралюбівыя сілы чалавецтва ў барацьбе за справядлівы мір і прагрэс.

На сходзе член Савецкага камітэта абароны міру акадэмік М. Б. Міцін уручыў узнагароды камітэта беларускім барацьбітам за мір.

У той жа дзень акадэмік М. Б. Міцін быў прыняты кандыдатам у члены Палітбюро ЦК КПСС, першым сакратаром ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэравым. У прайшоўшай гутарцы прыняў удзел сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін.

БЕЛТА.

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ ў КОНКУРСАХ:

НАРОДНЫХ АНСАМБЛЯЎ ТАНЦА І НАРОДНЫХ АНСАМБЛЯЎ ПЕСНІ І ТАНЦА

Прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў прыняў пастанову правесці другі рэспубліканскі конкурс гэтых калектываў.

Мэта конкурсу — павысіць ідэйна-мастацкі ўзровень рэпертуару і выканаўчае майстэрства народных ансамбляў танца і народных ансамбляў песні і танца. За час конкурсу калектывы абавязаны падрыхтаваць новыя канцэртныя праграмы, аснову якіх павінны склаці сюжэтна-тэматычныя танцы, новыя сцэнічныя беларускія танцы і вакальна-харэаграфічныя кампазіцыі, створаныя і пастаўленыя на аснове фальклорнага матэрыялу.

Конкурсная канцэртная праграма павінна складацца ў асноўным з беларускіх народных танцаў, а таксама танцаў і вакальна-харэаграфічных кампазіцый на гісторыка-рэвалюцыйную, гераічна-патрыятычную і працоўную тэматыку, танцаў народаў СССР, пастаўленых балетмайстрамі самадзейных калектываў або балетмайстрамі-прафесіяналамі.

Калектывам пераможцам, якія зоймуць першыя, другія і трэція месцы, прысвойваецца званне лаўрэата конкурсу з уручэннем дыпламаў і грашовых прэмій.

Лепшыя нумары па рэкамендацыі членаў журы складуць праграму заключнага канцэрта, які адбудзецца ў Мінску ў снежні 1974 г.

ВЫКАНАУЦАЎ БАЛЬНЫХ ТАНЦАЎ

Другі рэспубліканскі конкурс выканаўцаў бальных танцаў праводзіцца Беларуска-рэспубліканскім саветам прафсаюзаў,

Міністэрствам культуры БССР, ЦК ЛКСМБ сумесна з Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню і Саюзам кампазітараў БССР у 1974-75 гадах.

Конкурс мае на мэце прыцягнуць увагу прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый, арганізацый культуры, культасветустановаў да пашырэння сеткі гурткоў, школ, студый бальнага танца з тым, каб больш моладзі наведвала іх. Адна з задач конкурсу — стварыць новыя беларускія сучасныя бальныя танцы, шырока прапагандаваць іх; павысіць узровень выканання лепшых сучасных бальных танцаў; палепшыць арганізацыю правядзення танцавальных вечараў і балаў.

Конкурс праводзіцца ў два туры. Першы тур адбываецца ў раёнах, гарадах і абласцях да 20 снежня 1974 г. У гэты час праводзяцца семінары кіраўнікоў гурткоў і школ бальнага танца, запрашаюцца харэографы і кампазітары да стварэння сучасных беларускіх бальных танцаў.

Другі тур конкурсу — рэспубліканскі — адбудзецца ў Мінску ў студзені 1975 г. Чатыры пары пераможцаў другога туру заваююць права ўдзельнічаць у другім Усесаюзным конкурсе выканаўцаў бальных танцаў, які адбудзецца ў Кіеве ў красавіку 1975 года.

Пераможцы конкурсу выканаўцаў бальных танцаў будуць адзначаны дыпламамі. Аўтары пяці лепшых новых беларускіх сучасных бальных танцаў будуць узнагароджаны дыпламамі і грашовымі прэміямі.

Падрыхтоўкай і правядзеннем конкурсу кіруюць рэспубліканскі, абласныя, раённыя (гарадскія) аргкамітэты.

БЕЛТА.

ГАЛОЎНЫ ГЕРОЙ — СУЧАСНІК

«Дружба» — так называецца экспазіцыя ўсесаюзнай выстаўкі партрэта, якая адкрылася 24 верасня ў Мінскім палацы мастацтваў. Майстры пэндзля з усіх саюзных рэспублік краіны накіравалі на ёй каля 300 сваіх лепшых работ — розных па манеры вынанання, каларыту. Але іх аб'ядноўвае адзіны галоўны герой — наш сучаснік, яго стваральная праца, багаты духоўны свет.

Запамінаюцца работы народнага мастака СССР, лаўрэата Ленінскай і Дзяржаўнай прэмій Г. І. Піменава, народнага мастака СССР М. М. Божыя, народнага мастака Азербайджана Т. Т. Салахава, вядомага маскоўскага графіка І. С. Глазунова.

Вялікі раздзел экспазіцыі складаюць творы беларускіх партрэтаў. Вядомы мастак У. І. Стальмашонак па-

казвае цікавую карціну «А. Р. Чарвякоў у У. І. Леніна». Вобразы выдатных працаўнікоў — хлебарабаў, рабочых, вучоных — адлюстраваны ў творах Н. М. Воранава, Я. Е. Красоўскага, П. С. Крахалёва, І. Н. Стасевіча, У. А. Мінейкі і іншых.

Выстаўка працягнецца ў Мінску да канца кастрычніка.

БЕЛТА.

29 ВЕРАСНЯ — ДЗЕНЬ МАШЫНАБУДАЎНІКА

ПРАЦОЎНЫ РЫТМ

Добрымі поспехамі ў працы сустракаюць рабочыя Мінскага трактарнага завода Дзень машынабудаванні. На прадпрыемстве шырока разгорнута сацыялістычнае спаборніцтва за дзятэрміновае выкананне заданніў чацвёртага, вызначальнага года п'яцігодкі.

Шмат розных спраў на рахунку сталявараў — тых, хто рыхтуе высаканасны метал для дэталей беларускіх трактараў. На заводзе ганарцаца намуністам Георгіем Шышно, які працуе ў гарачым цэху звыш дваццаці гадоў. Толькі з пачатку гэтай п'яцігодкі ён зварыў больш як чатыры тысячы тон звышпланавай сталі.

Выдатных паказчыкаў дабіваюцца тансама сталявары Ігар Усаў, Мікалай Арцшош, Эдуард Шабуновіч, Уладзімір Мухамедраў, Эдуард Грыбоўскі і іншыя.

На здымках — сталявар Ігар Усаў. Мінскія трактары, гатовыя для адпраўкі ў розныя куткі краіны.

Фота А. КАЛЯДЫ.

КРЫНІЦА НАТХНЕННЯ— ЖЫЦЦЁ НАРОДА

Народны пісьменнік рэспублікі Іван Мележ за рабочым сталом.

Іван Мележ шмат працуе — штодня, напружана, ашчадна выкарыстоўваючы час, кожную гадзіну. Ён, таленавіты мастак, лаўрэат Ленінскай прэміі, не можа інакш — хай зроблена ім у літаратуры нямала і за плячыма цудоўныя раманы «Мінскі напрамак», «Людзі на балоце», «Подых навальніцы», ды хочацца ж зрабіць яшчэ болей: ажыццявіць задуманае, здзейсніць запаветную мару. У дзень свайго пяцідзясяцігоддзя, выступаючы на ўрачыстым вечары, Іван Мележ шчыра падзяліўся гэтай марай: «...я ўвесь час настойліва думаю аб тым, што трэба напісаць кнігу пра людзей майго пакалення...» Але каб такую кнігу, народжаную любоўю да роднай зямлі і да роднага народа, стварыць, трэба быць у гушы жыцця. І Іван Паўлавіч на-ранейшаму не губляе сувязі са сваім родным Палессем, з яго рупнымі працаўнікамі. Туды ён ездзіць і як пісьменнік, і як грамадскі дзеяч, дэпу-

тат Вярхоўнага Савета БССР. А там—сустрэчы, сустрэчы, сустрэчы... Па-сяброўску цёплыя, надзвычай карысныя.

Адна з такіх хваляючых паездак у Петрыкаў адлюстравана фотакарэспандэнтам на гэтай старонцы. Іван Паўлавіч на агульнагарадскім сходзе ў РДК сустраўся з выбаршчыкамі і цікава расказаў ім пра апошнюю сесію Вярхоўнага Савета БССР, пра сваю творчую працу, наведай суднабудаўнічы завод, быў жаданым госцем у рабочых саўгаса «Прыпяцкі», быткамбіната, не мінуў і новую школу ў Глінішчах. Цяжка пералічыць усе сустрэчы, усе сардэчныя гутаркі з землякамі, ацаніць адразу іх важнасць. Ды з упэўненасцю можна сказаць: паездка была плённай. Бо для пісьменніка, які прысвяціў свой талент служэнню новаму грамадству, непарыйная сувязь з жыццём народа з'яўляецца галоўнай крыніцай натхнення.

Так сустрэлі пісьменніка ў саўгасе «Прыпяцкі» Петрыкаўскага раёна.

Уважліва слухаюць выступленне пісьменніка работніцы цэха пашыву адзення Петрыкаўскага камбіната бытавога абслугоўвання.

Іван Мележ гутарыць з настаўніцай Ілгускай пачатковай школы Хойніцкага раёна Надзеяй Насабуцкай.

Дырэктар Петрыкаўскага суднабудаўнічага завода Венямін Гаеўскі знаёміць Івана Мележа і Янку Казеку з прадпрыемствам.

У працы і літаратуры

БЕЛАРУСКІЯ драматургі ў апошнія гады ідуць у шэрагу актыўных разведчыкаў сучаснасці. Асаблівай увагі заслугоўвае творчы вошты Андрэя Макаёнка, дзве п'есы якога сёлета вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР. Мне хочацца спыніцца на апошняй п'есе — «Таблетку пад язык». Пра яе ўжо ішла гаворка на старонках «ЛіМа», нядаўна ў дыскусіі «Сучаснік: у працы і літаратуры» праблематыку п'есы разглядалі М. Ярош і Т. Арлова. Гэта зразумела: п'еса адрозніваецца ад так званых вытворчых п'ес (раманаў, апавесцей) нядаўняга мінулага, дзе першаступеннымі атрыбутамі сучаснасці былі самы дасканалы трактар, шагаючы экскаватар і т. п. Гэтага ў ёй няма. А што ж ёсць?

У «выскавай прозе» ледзь не асноўнай становіцца тэма ўзаемаадносін горада і вёскі. Загучала гэта тэма і ў драматургіі А. Макаёнка. Аднак драматург не паўтарае ўжо закранутыя ці вырашаныя канфлікты, а ўзімае новыя, узбагачаючы сюжэт сваімі ўласнымі жыццёвымі назіраннямі. Асноўнай п'есы служыць не сюжэтны каркас, а праблема, больш і менш значныя. Менавіта дзеля раскрыцця гэтых праблем быў створаны рэпартаж пра адзін дзень старшыні калгаса. Рэпартаж яркі, сакавіты, мэтанакіраваны. Надзейны жыццёвы матэрыял, безумоўна, тыпізаваны, аўтар не зазімаў, а надаў яму філасофскую афарбоўку.

Камедыя «Таблетку пад язык» канчаткова пераконвае нас у адкрыцці новай грані таленту драматурга — яго філасафічнасці. Яшчэ «Зацюканы апостал» паказаў, што сямейную тэму пісьменнік можа бліскуча ўзняць да ўзроўню сацыяльнага, ідэалагічнага, філасофскага.

Асноўнай тэмай п'есы «Таблетку пад язык» некаторыя маскоўскія крытыкі (А. Віслаў і інш.) лічылі адыход моладзі з сяла. І з ім наогул можна было б пагадзіцца, калі б не паасобныя «прыватнасці». А менавіта — дзед Цыбулька і яго апошні маналог, у святле якога многія эпизоды вабываюць новае філасофскае гучанне: разнаволонныя асобы ад гіпнозу доўгага рубля, мя-

шчанскіх выгод і г. д., свабода — ва ўсвядомленай неабходнасці свайго рабочага месца.

Бывае, што ў аб'ектыўна камедыграфу трапляюць пустыя рэзаніры, якія любяць пагаварыць пра адвечную абавязковую любоў селяніна да зямлі або гора-агітатары, якія яшчэ працягваюць звяртацца да даўняга патрыярхальнага пацукця. У сённяшняй вёсцы нельга знайсці чалавека (менавіта старэйшага пакалення), які б згадзіўся вярнуцца да «свайго» палоскі, ідэалізаваў бы зямлю. У сувязі з гэтым мне хацелася б не пагадзіцца з крытыкам М. Ярошам у

сёй яе і ласкаю, і ў гневе, каб пракарміла, каб пашадавала дзяцей. Ад зоркі да зоркі, ад цямна да цямна крукам гнуў спіну, не падымаючы вачэй на неба, на жаваранка, на прыгажосць».

Усё гэта рабілі людзі вякамі. Але ж дзед Цыбулька — савецкі селянін, прадстаўнік сённяшняй вёскі, сведка сённяшніх эканамічных працэсаў, якія там адбываюцца, сведка і нават удзельнік грандыёзнай павукова-тэхнічнай рэвалюцыі нашага часу. Магчыма, не ўсе «дзяды» так адчуваюць і думаюць, так выказваюцца, як ён. Хіба гэта адмаўляе тыповасць яго характару? Тыповае, як мы

ля — як сімвалу... Сімвалу Радзімы, — але ж і сам дзед гаворыць, удакладняючы сябе: «А вот прыгажосць, што на ёй расце, — любіць трэба... Радзіма — гэта — святое! А я пра іншае...» Так, дзед гаворыць пра іншае.

І не трэба тут крычаць: каравул! Бо эрозія зямлі, абмяленне і перасыханне рэк і вадасховішчаў, лясныя ляды ідуць не ад адсутнасці любові да зямлі, (хоць здарэцца і такое), але перш за ўсё ад няўмення ці нежадання як след браць яе, зямлю, «загрудкі». І асваенне цаліных зямель, і асушэнне палескай нізіны — гэта запат-

таблетку пад язык. Але ж характэрна, што менавіта ён сёння кіруе калгаснай гаспадаркай. Знамянальна і тое, што на грудзях у яго ззяе зорка Героя Сацыялістычнай Працы. Каравай, безумоўна, старшыня новай фармацыі, арганізатар сённяшняй калгаснай вытворчасці, чалавек нашага часу, сучаснік у поўным разуменні гэтага слова.

Сучаснасць у камедыі «Таблетку пад язык» увайшла не толькі ў выглядзе новых думак, праблем, ідэй, але і ў пошуках новых, сучасных драматургічных форм мастацкага адлюстравання рэчаіснасці. Зразумела, традыцый класічнай рускай літаратуры з яе псіхалагічнай глыбінёй і абвостранай «соўвестлівасцю» паспяхова засвойваюцца і сучаснымі пісьменнікамі, у тым ліку і драматургамі. Што ж датычыцца А. Макаёнка, то ён сваім апошнім работамі паказаў: псіхалагізм для яго — не самамэта. Не ігнаруючы традыцый рускай і беларускай сацыяльна-бытавой п'есы, пісьменнік усё ж імкнецца да драматургіі праблемнай, п'ес ідэй. Для яго найважней перш за ўсё пастаноўка сацыяльнай, філасофскай праблемы і, безумоўна, узровень яе асэнсавання.

У камедыі «Таблетку пад язык» адсутнічае сюжэт у акадэмічным разуменні гэтага тэрміна, няма паступовай дынамікі дзеяння, асобныя характары не маюць скразнога развіцця, г. зн. няма таго, што павінна было б з'явіцца сэрцавінай класічнай п'есы. Усё гэта тлумачыцца тым, што аўтар ажыццявіў смелую «перасадку» жанру ўласна публіцыстычнага рэпартажу — на іншародную тэатральную, жанру тонкага і своеасаблівага. Рэпартажнасць, аднак, не прывяла да таго, што, як думаюць некаторыя крытыкі, на змену пісьменніку-творцу прыйшоў літаратар, які, канучы словамі Гоголя, «валодаючы хуткім пэндзлем, можа маляваць кожную хвіліну ўсё, што з'яўляецца перад яго вачамі».

П'еса А. Макаёнка «Таблетку пад язык», як і іншыя яго творы, набыла актыўнае сцэнічнае жыццё ва ўсім Савецкім Саюзе. Думаецца, адно гэта, як і сказанае вышэй, падводзіць нас да высновы: творчы эксперымент беларускаму аўтару ўдаўся, выказаныя ім думкі, пастаўленыя праблемы хваляюць чытачоў і глядачоў у многіх гарадах і вёсках нашай краіны.

Тацяна КАБРЖЫЦКАЯ,
старшы навукова-даследчага інстытута педагогікі Міністэрства асветы БССР.

УРОКІ АДНОЙ КАМЕДЫІ

ацэнцы вобраза дзеда Цыбульки.

На маю думку, дзед Цыбулька — вобраз повага чалавека. Гэта фактычна новы, цікава ўбачаны, яркі характар, выпісаны з вялікай любоўю, увагай, можна сказаць — з прадбачлівасцю, характар, што ідзе ад жыцця, ад сацыяльных і духоўных працэсаў сённяшняй вёскі. У тым, што вобраз Цыбульки не ўкладваецца ў звычайны малянак камічнага дзеда, няма нічога дзіўнага. Дзеду-пенсіянеру, «састарэламу вундэркінду», як называе яго драматург, відаць, нямногім больш за шэсцьдзесят. Гэта значыць, што ўсё яго свядомае жыццё прайшло ў гады Савецкай улады. Цыбулька належыць да новай фармацыі дзядоў, якія «прайшлі», карыстаючыся горкаўскай тэрміналогіяй, савецкімі ўніверсітэты. Улічваючы такую «заўвагу да біяграфіі», не будзем здзіўляцца той аратарска-публіцыстычнай місіі, філасофскай накіраванасці, якую нясуць у п'есе маналогі Цыбулькі пра зямлю. Тэмперamentны дзед у палемічным запале можа трохі згусціць фарбы, перабраў, як кажуць, меру. Але, думаецца, ён у асноўным мае большую рацыю, чым гэта імкнецца паказаць некаторыя крытыкі, прыкрываючыся любоўю да зямлі. Сапраўды, за што любіць зямлю чалавеку, якога яна гнула ў дугу, «цягнула за каршэнь у грязь, у багню, у балота?» Ці не за тое, што ён векавечна «стаяў перад ёй на каленях, на крупніцы перацёр яе ўсю пальцамі, біў зямныя паклоны, рыдаючы, чытаў перад ёй малітвы, пра-

ведаем, — не толькі ў найбольш распаўсюджаным, але нават і ў адзінаквым, якое мае тэндэнцыю да развіцця, хоць распаўсюджаным пакуль што яшчэ не стала. Памітаецца класічны прыклад з «Маці» М. Горкага? Нават такі прарорлівы крытык-марксіст, як В. Вароўскі, папракаў Горкага ў нетыповасці галоўнай героіні твора — маці. Папракаў на той падставе, што ў той час у Расіі быў вядомы толькі адзін выпадак, калі маці, чалавек старой фармацыі, ларвала са сваімі перакананнямі, прыняла светлагляд сына і стала яго ва ўсім падтрымліваць (маецца на ўвазе выпадак з жыцця сормаўскага рабочага Канстанціна Заломова і яго маці). Як вывільася, большую рацыю меў не крытык, а пісьменнік.

У п'есе «Таблетку пад язык» дзед Цыбулька дзейнічае таксама не адзін, а ў садружнасці са сваім унукам Юркам, аб якім увесь час кляпоціцца і з якім, як ён з наўным гонарам прызнаецца, «усю палітаномію асіліў». Безумоўна, новыя ідэі, думкі прыходзяць да дзеда і непасрэдна ад жыцця, і ад упука, студэнта-завочніка. І што ж тут дзіўнага ў тым, што Цыбулька гаворыць так, як гавораць (ці прынамеі магі б гаварыць) высковыя юнакі і дзядзяткі!

Ды і ў сваім рэзкім адмаўленні любові да зямлі Цыбулька не такі ўжо і наўны. Хай яго крышку і папраўляе старшыня Каравай: «Толькі трэба адрозніваць зямлю як сродак вытворчасці, як звычайнае поле ад слова зям-

рабаванне ад яе, зямлі, даваць «поўнаю мерай», даваць усё, «што нам трэба».

А з гэтым звязана і любоў да зямлі, і замілаванасць ёю. Ніхто ж не стане адмаўляць, што нам, жыхарам XX стагоддзя, намнога мілейшыя пейзажы з каласістымі жытнёвымі палеткамі, высознымі лясамі, сакавітымі лугамі, чым тыя, на якіх адно шорсткі кавыль або іржавыя балоты з чэзлымі дрэўцамі. А эрозія, абмяленне... Так, гэта важная, актуальная праблема нашай гаспадаркі, нашага жыцця... Але не яе, зусім не яе ўзімаў у п'есе «Таблетку пад язык» А. Макаёнак.

У п'есе паказана, як па закліку сэрца, па ўсвядомленай неабходнасці адны людзі едуць працаваць у калгас, іншыя пакідаюць вёску назаўсёды. Драматург не спрашчае падзей, фактаў, не здымае адказнасці з тых, хто не здолеў належным чынам арганізаваць працу на зямлі. Падключэнне НАП да сельскай мясцовасці, павелічэнне каэфіцыента карыснага дзеяння не толькі зямлі, але і самой чалавечай працы на ёй — справа першаступеннай дзяржаўнай важнасці. Лягчэй, канечне, жыць, як жывуць, напрыклад, Ломцеў ці Крандзьялёў, папракаючы ва ўсім моладзь: «Ад рук адбіліся. Няма на іх цвёрдай рукі! Во! Зямлю не любяць — тут карань зла! Не любяць зямлю!» І цяжэй такім, як старшыня калгаса Каравай, які ўмее бачыць «корань зла», адчувае нуль часу, здольны заглянуць у будучае. Нездарма менавіта яму даводзіцца час ад часу браць

ГЕРОЯ ТРЭБА ЎБАЧЫЦЬ

Чытаю і перачытваю артыкул Валянціна Мысліўца «Зразумець чалавека». На мой погляд, ён актуальны і ёмісты. З аўтарам згаджаешся. У яго ёсць не толькі тэарэтычная фармулёўка пытання, а і пераканаўчы, важны аргумент — яго нарысы і апавесці аб рабочым, прабабе, інжынерах, дырэктары, з якімі ён знаёмы асабіста і падтрымлівае сувязь, не «госцем» прыязджае да іх на будзёлю, на завод.

В. Мыслівец выклікае на дыскусію В. Каваленку на конт ваявога героя. Прычым, з папрокам у адрас В. Каваленкі піша: «Ці на нейкіх ледзь улоўных прыметах развіцця грамадства крытык упэўніўся, што бязвольныя людзі прыйшлі да нас, займаюць нейкія вышынні? Я ж, нярэдка бываючы ў

калектывах, нічога падобнага не назіраў». Я скажу адразу, без дыскусій, што ў нашых рабочых калектывах ёсць і не надта ваявыя людзі. І бывае, што ў героі твора трапляюць і яны. Хто ж гэта? Ды і прааб, і інжынер, і просты рабочы. В. Мыслівец сцвярджае, што ён нічога падобнага ў рабочых калектывах не бачыў. Шкада.

Ёсць у нас ваявыя рабочыя, якія працуюць з поўнай аддачай сіл у змене, а потым, напружваючы волю, садзяцца за школьную парту або стол у студэнцкай аўдыторыі. І ў іх хапае часу на кіно, тэатр, бібліятэку. А ў іншага хапае «волі» толькі да бліжэйшага піўнога ларка.

Бывае, што ў поле зроку журналістаў, пісьменнікаў трапляюць толькі тыя людзі, справы якіх ужо высокая аца-

цілі і мы самі, і ўрад. А вось разгледзець у непрыкметным, на першы погляд, чалавеку героя — ганаровага задача для журналістаў і пісьменнікаў. Скажам, у нас у кавальскім корпусе, працуюць добрыя, маладыя каваль. На заводскай алеі — яго партрэт, у цэхах — лістоўкі пра яго ж. Вядома — старанны працаўнік, кавалер ордэна. Знаходка. Пра яго журналісты пішучы і яшчэ будуць пісаць. Адзін напіша, што хлопец энергічны, другі — што мэтанакіраваны, трэці — што задумлівы... Ну, добра. А побач з гэтым кавалём — яго падручны, старанны, ваявы чалавек. Разам яны — хвіліна ў хвіліну ўсю змену. Пра падручнага ў гэтых нарысах — добра, калі будзе некалькі слоў. А без яго працы і поспехі былі б не тыя ў кавалі! І яшчэ адно пра артыкул

В. Мысліўца. Ён лічыць, што нібыта «сельскія» пісьменнікі нечым перашкаджаюць пісьменнікам-гараджанам. Дзіўна такое чуць ад В. Мысліўца. Героі ёсць і ў гарадзе, і ў вёсцы. І пра іх можна добра напісаць. Я, на-

прыклад, даваў бы ацэнкі, маркуючы на мастацкіх вартасцях канкрэтнага твора таго ці іншага пісьменніка.

У. ГЛУШАКОУ,
слесар-зборшчык МТЗ, студэнт-заочнік БДУ імя У. І. Леніна.

Пры Доме культуры калгаса імя Урыцкага Гомельскага раёна ёсць аркестр духавых інструментаў. Самадзейныя музыканты часта выступаюць з канцэртамі перад сваімі аднавіскоўцамі, у суседніх гаспадарках.

Фота М. ЗАМСКАГА.

А МОГ ЖА БЫЦЬ І ЦІКАВЫМ...

Лірычны герой Міхася Стрыгалёва цікавіцца многім: мужнасцю і гераізмам саветскіх людзей, гістарычнымі падзеямі, рамантыкай і прыгажосцю прыроды. У розных жыццёвых абставінах ён разважае аб наваколным свеце, аб пачуццях людзей і іх учынках. Тым герой і вабіць да сябе.

І аўтар імкнецца да пэтычнага адлюстравання жыцця, да стварэння запамінальнага вобраза. Гэтага нельга не прыкмеціць, чытаючы зборнік. Радуюцца, калі знаходзіш радок: «Час, на кулю накручаны, раскруці, разматай...» («Ваенны лагер у Ражышчаве»), бо адчуваеш, што ён звернуты да сучасніка, якому трэба многа зрабіць, каб адкрыць імёны загінуўшых герояў; радуешся, калі сустракаеш добрае параўнанне: «Ужо, што ноч на Белай Русі, сляпяны лебедзі—сіягі — садзяцца на стагі на лузе, на скошаны берагі», хоць і заўважэш, што гэты верш увогуле і не зусім удалы (атрымалася, што за зімой ідзе восень). Пранікіныя радкі верша «Чытаю Расію» ствараюць настрой: «На лузе паляюць кастры, шырока ідуць па Расіі касцы, іх косы гарач сінявой на жніве...»

У зборніку нямае вершаў, цікавых і па аўтарскай задуме. М. Стрыгалёў, «Ростань», Лірыка, Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

ме, і па вырашэнню тэмы. Напрыклад, «Ластаўкі на дзюнах». Адчуваеш, што аўтар можа знайсці слова свежае, дакладнае. Параўнанне каханай з ластаўкай не з новых. Але паэзія дае многа прыкладаў, калі здавалася б, збітае, заштампавае слова, параўнанне атрымлівае новае асэнсаванне, прымушае паглядзець з іншага боку. Дамагаецца гэтага ў вершы І. М. Стрыгалёў. Каханай няма побач. Душэўная самота лірычнага героя затоена, прыхавана:

І ластаўка з тэзім паглядом
ляцела нелюды ў трысце,
у забыццё пад вадаспадам...

І напамін аб каханай—ластаўчына крыльцо, што «бе па дажджавой струне ў сэрцы». Паэт можа апаэтызаваць тонкія адценні рухаў чалавечай душы.

Радуе зварот М. Стрыгалёва да жанру паэмы. У паэме «Ростань», якая і дала назву зборніку, аўтар выкарыстоўвае фальклорныя матывы, удала ўводзіць у твор народныя песні, знітоўвае іх тэматыку з сюжэтам паэмы, імкнецца пазбегнуць дэкларацыйнасці.

Многа было ростаней і сустрач на зямлі. Ішлі людзі да свайго шчасця праз гады, пажары і навалы. І над усім

было сцвярдзенне жыцця. Таму і цяпер

Імчыцца, плюскоча, зялёны разліў,
вечная строма — Жыццё.

Але хочацца падкрэсліць, што паэт, на жаль, часам няўважлівы да слова, неасцярожна ставіцца да рыфмы. Таму ствараецца ўражанне, што ў час працы над вершам яго было жаданне хутчэй наставіць кропку, каб узяцца за другі верш. Вось і пераходзіць з верша ў верш неадкладная рыфма або не да месца ўжытае слова:

Не пацімнее месяц малады!
Грызе стаеннік нецярпліва
б'е напытом ля самае вадзі —
звініць паднога, высякае дублі!

Хочацца спытаць, на чым заснавана такая рыфма «цуглі-дублі»? І прычым дублі?

У тым жа вершы радком ніжэй чытаем: «Ад панадворкаў палыном нісе, гаркавы пах шыбуе па страце». Напэўна, аўтару слова «нісе» было патрэбна толькі дзеля рыфмы, а эстэтыка слова яго не цікавіла.

Не звяртаць увагі на такія пралікі нельга — занадта ўжо часта яны сустракаюцца. У вершы «Навала павалам пайшла...» М. Стрыгалёў рыфмуе: «у прыродзе — на адлёце», «усё — жыццё», «масты — дым». І думаеш: знаходзіць жа ён у першым (ды і ў гэтым) зборніку рыфму сбежую і звонкую.

Часта можна напаткаць у вершах неадкладнасць малюнка, неадпаведнасць паняццяў, якія паводле аўтарскай задумкі павінны прыкмеціцца побач:

Аб знічку бляха на даху біла,
флюгарна праскавытала дом.
Сэрца ўзрывалася і бяссільна
білася ў раму драздом.

Вось і зразумей, як гэта ўзрывалася сэрца, а калі і так, то чаму білася ў раму драздом.

Ёсць у зборніку цікавы верш «Гняздо над хатаю сялянскай...» Па задуме ці-

кавы. Мінула ваеннае ліхалецце. Выраслі новыя дрэвы, выцягнулі галіны насустрэч сваім спрадвечным жыхарам — птушкам. І паэту да гэтага часу буслянкі нагадваюць маленства, абпаленае вайной. Гледзячы на буслоў, «што ляцелі з Белай Русі», ён вяртаецца ў «навальнічны час», Асацыяцыя недастаткова прадуманая. Вобразы партызанскага лесу ў агні і спаленых хат уражваюць. Але паэт чамусьці губляе асноўную думку і дае даволі ідылічную для часоў вайны карціну:

І прыгадалася буслянка
на злым гарыстым вятры,
дымок над хатаю сялянскай
і партызанскія настры.

Гэта побач з радкамі:

Грымела дзень і ноч бланада,
і партызанскі лес гарэў.
Ішлі вероўныя салдаты
ля хатаў спаленых і дрэў...

Паэт награвашчвае адны вобразы на другія, не вельмі клопаючыся, каб знітаваць іх.

«Я мроіў, у палон узяты...» — пачынае М. Стрыгалёў верш «Вальс Грыбаедава». І адразу ўзнікае пытанне: які палон, чый? І час які? — XIX ці XX стагоддзе? Цяжка ўявіць. Калі гэта час, у які жыве аўтар, то адкуль узяўся «князеў дварэц» (палац? — У. С.)? У гэтым жа вершы — чытаем:

Зноў у вачах ляцела неба
і адбіваўся кожны куст.
Быў пацалунак моцны, нібы
антонаўні халодны хрумст (?)!

Яшчэ.

Плюў маладзік неасцярожны
над белым кнізевым дварцом,
над закаханымі, над Сокам,
над ападаючым лісцём.

Чаму маладзік неасцярожны? У чым яго правіннасць? Не варта, бадай, працягваць спіс недарэчнасцей і пралікаў. Першай і другой кнігай аўтар паказаў, што можа быць цікавым. Гэта хацелася б падкрэсліць. І патрабаваць ад яго, каб у новых зборах ён ставіўся больш уважліва да слова, вобраза, кампазіцыі.

У. САЛАМАХА.

ПОСЛЕДНИЕ И ПЕРВЫЕ
ПОЛЕССКИЕ БЫЛИ
ОКСАНА

ДИДИЯ ОБУХОВА

У. САЛАМАХА.

Запаветныя сцэжкі

Рэспубліканскае выдавецтва «Полымя» выпусціла ў свет ілюстраваную брашуру Г. А. Каханюскага «На заповітай зямлі». На яе старонках апісваюцца мясціны, дзе нарадзіўся і працаваў народны паэт Беларусі Янка Купала, расказваецца шмат цікавага аб яго жыцці і творчасці ў 1903—1910 гг., аб яго сябрах і знаёмых.

На Маладзечаншчыне добра памятаюць і шануюць імя свайго слаўтага земляка. У Радашковічах і ў Вязынцы ўстаноўлены велічныя помнікі народнаму песняру, яго імя носяць самы буйны ў раёне саўгас і вуліца ў Радашковічах. У Маладзечна таксама адна з вуліц і школа названы імем народнага паэта Беларусі. У 1972 годзе адкрыты вялікаму Купалу ў Вязынцы мемарыяльны комплекс.

У канцы выдання надрукаваны копіі рукапісаў двух вершаў Я. Купалы «Дуб» і «Воля».

У брашуры змешчана 10 фотаздымкаў. Сярод іх — фотопартрэт Я. Купалы, зроблены ў 1908 г., хата, у якой нарадзіўся паэт, школа, дзе часта ён бываў.

Брашура «На заповітай зямлі» добра, з мастацкім густам выдадзена. Яна выйшла ў каларовай суперваклядцы. Такое выданне прымаеш як знак любові і глыбокай павагі да народнага песняра.
Іосіф ПАЖОГА.

М А Я М І Л І Ц Ы Я

Прачытана апошняя старонка кнігі «На боевом постою», а ты ўвесь яшчэ ў душэўным напружанні, пад уражаннем ад кароткіх навел М. Прановіча, невыдуманых гісторый К. Аляксандрава, дакументальнага апавядання «Тры крокі да выстралу» В. Хомчанкі... Расказваюць яны аб слаўным, гераічным шляху, пройдзеным органамі Міністэрства ўнутраных спраў Беларусі ад нараджэння першай рабочай міліцыі, створанай у Мінску М. Фрунзе, і да нашых дзён. Вернасць службоваму абавязку, гатоўнасць да самахвяравання, штодзённая, няспынная барацьба з правапарушальнікамі, непарыўная сувязь з народам, выхаваўчая работа сярод насельніцтва — вось галоўныя тэмы гэтага калектыўнага зборніка.

Сярод аўтараў яго — работнікі органаў унутраных спраў, журналісты, пісьменнікі. Уступны артыкул напісаў міністр унутраных спраў БССР — генерал-лейтэнант А. А. Клімаўскай.

«На баявым постою». Зборнік. На рускай мове. Аповесць, апавяданні і нарысы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

Багатая гісторыя саветскай міліцыі. У яе стварэнні прымаў непасрэдным удзел У. І. Ленін, Ф. Э. Дзяржынскі, М. І. Калінін, М. В. Фрунзе. Нялёгка было рабіць першыя крокі. У Беларусі, напрыклад, у 1921 годзе было 40 банд, сярод якіх малайчыкі Савінава і Булак-Балаховіча. 1100 налётаў толькі за адзін 1922 год. 140 работнікаў міліцыі былі забіты і цяжка паранены ў 1921—1927 гадах. Але ні кулі, ні помста ворагаў не маглі спыніць барацьбы за новае жыццё. На пярэднім краі жыцця былі міліцыянеры ў першыя пяцігодкі, са зброяй у руках абаранялі яны Радзіму ў Вялікую Айчынную вайну і цяпер паранейшаму змагаюцца з парушэннямі сацыялістычнай законнасці.

Гераічны шлях прайшоў участковы ўпаўнаважаны Кобрынскага райаддзела ўнутраных спраў Міхаіл Макаравіч Шаўчук, пра якога расказвае ў артыкуле «Народжаная рэвалюцыяй» Г. Круглоў. У бранскіх лясах разам з групай байцоў Чырвонай Арміі восенню сорак першага ён далучаецца да атрада легендарнага Мядзведзева. Пра баявы шлях гэтага мужнага чалавека можна прачытаць у кнізе Мядз-

ведзева «Гэта было пад Роўна».

Мужна змагаліся з фашыстамі міліцыянеры ў Гомельскай, Віцебскай, Магілёўскай абласцях. Пра гэта таксама можна прачытаць у кнізе. Шмат старонак зборніка прысвечана і сённяшнім будням міліцыі. Пра мужных, рашучых расказваецца ў навалях А. Міронава «Залічан навечна».

Не пакідае раўнадушным чытача смеласць і адвага капітана міліцыі Чатава з апавядання «Тры крокі да выстралу» В. Хомчанкі.

Аповесць Ю. Тапарашва «Ля старых кладак» сведчанне таму, як нялёгка абясшкодзіць мацёрага злачынцу. У зборніку шмат расказваецца і аб барацьбе работнікаў міліцыі з такім адмоўным з'явам ў нашым жыцці, як крадзёж, дробнае хуліганства.

Перачытваеш гэтую цікавую і патрэбную кнігу, а сам успамінаеш словы Уладзіміра Маякоўскага «Моя міліцыя — мяня бережёт». Так, міліцыя беражэ жыццё і спакой саветскіх людзей, работнікі яе на пастаянным баявым постою. І вельмі добра, што з'явіўся зборнік, які расказаў пра гэтых мужных і гераічных людзей.

Яўген ХВАЛЕЙ.

«Сектакли, ролі...»

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: кніга аповесцей В. Сачані ў серыі «Бібліятэка беларускай аповесці» (мастак В. Аланцёў, пераклад А. Часнаковай), «Даждзі над вёскай» Г. Далівіча (мастак А. Зілліно), «Віцьбічы» Л. Абухавай (мастак Б. Забораў), «Два Ваські» М. Пянкрата (мастак С. Волкаў), «Гадзі, спенгані, ролі» Л. Валчэцкага (мастак В. Шолк).

СЛУХАЕ НЁМАН

МІКАЛАЕЎШЧЫНА. Назва гэтай невялікай беларускай вёскі на беразе сівога Нёмана добра вядома не толькі ў нашай рэспубліцы. Яна стала калыскай вялікага песняра Беларусі — Якуба Коласа, творчасць якога загаварыла дзяр на многіх мовах народаў свету. Сюды едуць рабочыя і літаратары, студэнты і хлебаробы, замежныя турысты. Едуць, каб пакланіцца доміку, у якім парадзіўся паэт, прайсці па сцежках, па якіх збіраў ён шчодрыя ўраджаі строф і вобразаў, убачыць непаўторную прыгажосць яго родных ваколіц.

Неўміручасць Якуба Коласа — у яго кнігах, пераімадзеных на дзесяткі моў савецкіх народаў, на многія мовы краін Еўропы, Азіі і Амерыкі. Яна — у рэліквіях музея, яркім полымі кветка ля помнікаў паэту, у добрай традыцыі праводзіць на радзіме ўрачыстыя і хваляючыя святы пазэіі.

З самай раніцы 22 верасня пацяклі ў Мікалаеўшчыну людскія ручайкі. З Мінска, Стоўбцаў, Маладзечна, Дзяржынска, з навакольных вёсак спышаліся на сустрэчу з паэтычным словам рабочыя і хлебаробы, студэнты і школьнікі, настаўнікі і аграномы.

Для ўдзелу ва ўрачыстасцях у Мікалаеўшчыну прыехалі вядомыя беларускія паэты і празаікі, артысты і кампазітары, партыйныя і савецкія работні-

кі, літаратары з Масквы, Ленінграда, Украіны, Літвы і Эстоніі. Сярод удзельнікаў святы — намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў, сакратар Мінскага абкома партыі Р. П. Платонаў.

Адкрываючы святы, народны паэт Беларусі, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Максім Танк сказаў:

— Ужо стала добрай традыцыяй ва ўсёй нашай краіне, ва ўсіх братніх народаў: кожны год праводзіць Святы пазэіі на радзіме Пушкіна, Шаўчэнка, Руставелі, Данелайціса, Райніса, Вільдэ... Такое свята і мы ўжо не раз адзначалі ў купалаўскай Вязынцы і ў Мікалаеўшчыне, і сёння мы яго праводзім на радзіме Якуба Коласа, на той зямлі, да незабытых вобразаў якой ён не раз вяртаўся ў сваіх творах, як да невычэрпнай крыніцы пазэіі:

Мой родны кут,
як ты мне мілы,
Забывць цябе не маю сілы...

І гэта не выпадкова. Бо з гэтымі мясцінамі звязана жыццё нашых выдатных майстроў слова — заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры, не-

смяротныя творы якіх пазаўсёды ўвайшлі ў скарбонку беларускай, усёй шматнацыянальнай савецкай і сусветнай літаратуры.

Каб зразумець душу народа, трэба, кажучы, пачуць яго песьні. Каб зразумець творчасць паэта, неабходна набываць на яго радзіме.

Вось чаму нас заўсёды вабяць да сябе і Вязынкі, і Мікалаеўшчына, бо тут прабліліся да сонца тыя чыстыя і празрыстыя патокі, якія, набрыняўшы мелодыямі роднай зямлі, яе пакутамі і радасцямі, сталі магутнымі, жыццядайнымі рэкамі, па-сапраўднаму народнай, бунтарнай, рэвалюцыйнай пазэіі Купалы і Коласа, вызначылі далейшыя шляхі развіцця нашай беларускай літаратуры.

Сёлета Святы пазэіі праходзіць у памяты для ўсіх нас час, калі наша рэспубліка адзначыла 30-годдзе вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, калі за самаахвярную барацьбу і гераізм, працягнення ў гады Вялікай Айчыннай вайны, сталіцы яе Мінску было прысвоена высокае званне «Горада-героя», калі на прасторах

калгасных палёў мы сабралі пябачны да гэтага ўраджаі зерневых, калі ў гэты слаўны, вызначальны год пяцігодкі лянцэ адусюль радасныя звесткі аб перамогах і дасягненнях нашага народа, які паспяхова ажыццяўляе намечаную XXIV з'ездам партыі велічную праграму будаўніцтва камунізма.

І яшчэ адна знамянальная ў культурным жыцці краіны дата, якой прысвячаецца сённяшняе свята пазэіі, — гэта слаўнае 40-годдзе ўтварэння Саюза пісьменнікаў СССР. Як вядома, І з'езд пісьменнікаў СССР адыграў вялікую ролю ў аб'яднанні нашых творчых сіл, у вызначэнні ідэйнага і мастацкага напрамку не толькі нашай шматнацыянальнай савецкай літаратуры, але ўсёй прагрэсіўнай літаратуры свету.

Нідзе, як у нас, праца пісьменніка не карыстаецца такой любоўю і ўсенароднай паша-

най. Таму высокае званне савецкага пісьменніка абавязвае кожнага з нас глыбока разумець ідэі і рашэнні нашай партыі, аддаваць усе свае сілы і здольнасці на іх ажыццяўленне, на ўмацаванне нашай ленінскай дружбы народаў і інтэрнацыянальных сувязей з працоўнымі ўсяго свету і змагацца сваёй зброяй — зброяй мастацкага слова — за мір і шчасце, за светлую будучыню ўсяго чалавецтва.

Кожнае свята пазэіі, як і сённяшняе, з'яўляецца нашай пісьменніцкай справаздачай. І мы ганарымся тым, што сёння выступаем са сваёй творчай справаздачай на радзіме Якуба Коласа перад шматтысячнай аўдыторыяй нашых патрабавальных чытачоў — моладдзю, рабочымі, калгаснікамі, інтэлігенцыяй, чыя стваральная і натхнёная праца высока ўздымае славу нашай краіны, нашага савецкага народа.

ГАВОРАЦЬ СЯБРЫ

Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» звярнуўся да гасцей з братніх рэспублік, якія прымалі ўдзел у Свяце пазэіі, з просьбай сказаць некалькі слоў пра сучасную беларускую пазэію.

Ніжэй друкуем іх адказы.

Дзмітрый КАВАЛЁЎ

(Масква)

На вялікі жал, апошнім часам я менш сачу за тым, што выходзіць з-пад пера беларускіх паэтаў: даводзіцца многа ездзіць па краіне... І усё ж, на маю думку, і набыты, і праліні маладой беларускай пазэіі талі ж, як і рускай. Несумненна: больш актыўна трэба ставіць у пазэіі актуальныя праблемы, пазбаўляцца аднастайнасці, сузіральнасці, не перапываць адну і тую ж мелодыю каханьня...

Не бярэ на слэб смеласць рабіць нейкі аглед творчасці беларускіх паэтаў, але ўсё ж паспрабую назваць некаторыя імёны.

Асобна хачу сказаць пра сённяшняга Аркадзя Куляшова. Яго «Варшаўскі шлях» і іншыя новыя творы, дзе ён нібы вяртаецца да сваіх вытокаў на новым узроўні, мяне па-сапраўднаму ўсхвалявалі.

Па-ранейшаму я вельмі люб-

лю і шаную моцную пазэію Пімена Панчанкі, у якой асабіста і высока грамадзянскае заўсёды знітоўваюцца ў адно цэлае. І гэтак жа па-ранейшаму вабіць мяне простая, душэўная пазэіі Міколы Аўрамчына, хоць піша ён, на жаль, мала.

Падабаецца мне сваёй шчырасцю, грамадзянскай пазіцыяй лірыка А. Грачэнінава. Маю на ўвазе яго апошнюю падборку надрукаваную ў «Полымі». Вабіць пачуццём грамадзянскасці і пазэіі Генадзя Бураўніна. Імпануе мне яго перадапошняя пазэіі ініцыя «Жыво». І сакрэт, як здаецца, тут у тым, што ў бураўнінскіх публіцыстычных вершах з'явілася многа на гэты раз асабістага.

Прыцягвае увагу творчасць А. Вярцінскага, удумлівага паэта. Аднак я перакананы, што больш шанце яму ў тых вершах, дзе ён захоўвае свой почыры, не адыходзіць ад народных традыцый у пазэіі. І зусім іншае, калі той жа А. Вярцінскі спрабуе эксперыментаваць, быць ультрасучасным, паўта-

сатым клінком выглядае цяльняшка. Густы русы чуб, пад кірпатым носам чорная круглая радзімка. «Выліты Лесавік», — думае Паліна і чуе, як нехта грукууу у сенцах. І вась на парозе Цярэшкава Насця.

— Дзень добры ў хату! Хлеб-соль вам!

— Дзень добры, цётка Настуля! — адказвае Арцём. — Просім з намі сьнедаць.

— Дзякуй, Арцёмка. Даўно паседала.

Насця бліжэй падыходзіць да стала, просіць хлопца:

— Мо б ты, Арцёмка, мае дровы сёння прывёз?

— Ліпень у раён за камбікормам пасылае, цётка, — адказвае Арцём. — Калі вярнуся — хто яго ведае?

— Пастарайся хоць у прыцемках прывезці, — умешваецца ў размову Паліна. — Хто ж, сыноч, паможа адзінокай жанчыне?

Арцём усміхаецца:

— Ну, калі ўжо маці загадвае, то старшаму матросу трэба выканаць загад.

— Вось дзякуй табе, Арцёмка! — Насця ідзе да парога, потым паварочваецца да Паліны. — Прыгдала... Бачыш, як добра з сынамі! Прыгажун які!

Паліна задумлена глядзіць услед Насці, вусны яе пачынаюць дрыжаць, а на вейках з'яўляюцца слёзы.

— Што з табою, мама? — усхопліваецца з-за стала разгублены Арцём.

— А нічога, сыноч, — Паліна фартухом выцерла слёзы. — Не звяртай на мяне асаблівай увагі. Проста даўняе ўспомніла... А слёзы — гэта ад шчасця, што ты ў мяне такі харошы.

Міхась ПАРАХНЕВІЧ

АПАВЯДАННІ

ШЧАСЛІВАЯ

Сяргей Лесавік вярнуўся з вайны ў паласатай цяльняшцы, на макушцы фарсіста ўзбіта бесказырка з заліццымі стужкамі. Што голас, што волас — усё адно да аднаго.

Дзяўчаты ажно млелі па мараку, а ён, здавалася, ні да каго лішне не гарнуўся. Патануе то з адной, то з другой, а дадому правядзе зусім іншую.

Паліна Смольская нічым асаблівым не вылучалася сярод сваіх сябровак. Маленькая ростам, хударлявая і волас бялесы, як на кукурузных пачатках. І занадта ўжо ціхая, сарамлівая. Яна ні на каго не звяртала ўвагі і, мусіць, таму, што лічыла сябе той дзяўчынай, да якой не горнуцца хлопцы.

Ад самай вайны Паліна працавала цялятніцай. У тыя гады даводзілася ад золку да самых прыцемкаў сядзец на ферме, бо ўсё рабілася ўручную.

Паліна была круглай сіратою, бацька памёр, як толькі арганізаваўся калгас, і трохгадовая дзяўчынка амаль не памятала яго. Маці намерла перад самым вызваленнем вёскі, пакінуўшы дачку ў вялікай, як пуня, і пустой хаце.

Улетку каля Палінай хаты заўсёды кіпела вечарынка. Побач раслі

старыя неагароджаныя прысады, пад ценем якіх хаваўся ад цікаўных вачэй закаханыя пары.

Часам Паліне даводзілася заставаць вечарынку ў самым разгары. Дзяўчына непрыкметна станавілася дзе-небудзь збоку ў сваім нязменным, у белы гаршак, плаціці і глядзела, як у віхуры полькі кружацца пары.

Аднойчы ўсе здзівіліся, калі Сяргей Лесавік цэлы вечар пратанцаваў з Палінай Смольскай. Светлая пляценка-вянок на яе галаве ледзьве даставала да Сяргеевай шыі, і збоку было трохі смешна глядзець на гэту няроўную пару.

— А ты сімпатычная, — шапнуў ён на вуха Сяргею, калі яны аднойчы пасля танцаў ішлі па ціхай вуліцы. Паліна нічога не адказала, і Сяргей падштурхнуў яе плячом у вузенькі завулачак, што выбягаў на луг. З неба святліць чысты поўнік, і віднеліся копы ў тумане... У Паліны часта і гораха білася сэрца...

Назаўтра Сяргей падаўся ў горад. Нават не развітаўся з Палінай. Прышла на танцы, а яго няма. Кальнула сэрца прышэўка:

З мілым ночку прагуляла,
Як салюна над ракой,
Прагуляла і не знала,
Што уедзе даляко.

Пазнала голас — гэта Насця Цярэшкава, Насця лічыць сябе самай прыгожай у вёсцы. Адна ў бацькоў, і кожны вечар любіць па-новаму прыхарашвацца.

Паліна, як апантаная, пабегла па вуліцы, а услед, здавалася, усё ляціць тая злая прыпеўка. Не памятала, як збегла ў цялятніцу. Прыпала заплаканым тварам да шула:

На ферму якраз зайшоў Ліпень.

Брат Якуба Коласа Іосіф Міхайлавіч Міцкевіч чытае ўдзельнікам свята ўручні з паэмы «Новая зямля».

ПЕСНІ АБ БРАЦТВЕ

Мы нязмерна рады, што на Свята паззі прыехалі нашы дарыя сярбы — пісьменнікі Масквы, Ленінграда, Украіны, Літвы і Эстоніі, якіх мы шчыра вітаем хлебам і соллю, сэрцам і песнямі на нашай беларускай зямлі.

Хай жа нашы звонкія песні заўсёды гучаць, усаўляючы баявыя і працоўныя подзвігі савецкага народа, нашу вялікую Радзіму, нашу непарушную ленінскую дружбу.

Са словамі прывітання да ўдзельнікаў урачыстасцей звяртаецца першы сакратар Стаўбцоўскага райкома партыі А. І. Цішкевіч.

— Мы шчыра рады зноў сустрэцца з вамі ў тым чужоўным кутку нашай зямлі, з якога выйшаў у свет вялікі паэт і грамадзнік — Якуб Колас. І мы хочам далажыць вам, што месцы, якія ён страціў любіў, патхнёна анеў, настойлівай працай яго землякоў ператвораны з краю «беднага, гаротнага» ў багаты і шчаслівы край. У гэ-

тым годзе на некалі пустых няскых хлебарабы раёна сабралі на 31,8 цэнтнера збожжавых з гектара. Парадаваў ураджай ільну, бульбы, цукровых буракоў. Прадказанні Якуба Коласа, яго смелыя мары і надзеі сталі нашай шчаслівай явай.

Слова ад гасцей атрымлівае пасланец Масквы, вядомы паэт і перакладчык Д. Кавалёў.

— Усхвалявана, з вялікай пашанай стаю я на гэтай свяшчэннай зямлі, якая ўзгадавала выдатнага паэта і чалавека, — сказаў ён. — Мы ўшаноўваем сёння Коласа — ушаноўваем гены і славу беларускага народа. Мы ганарымся тым, што паззі яго з кожным годам набывае ўсё большае і большае інтэрнацыянальнае гучанне, што яна родніць людзей сумленных і добрых, кіліа і на подзвіг у імя народнага шчасця.

Да мікрафона падыходзіць паэт А. Пысін. Яго патхнёнае слова — пра Коласа, аб паззі, якая разам з байцамі ішла ў

страі атакуючых.

Адзін за адным падымаюцца на трыбуну госці свята — ленінградскія перакладчыкі С. Бацвіннік і Б. Кежун, украінскі паэт С. Галаваніўскі, пасланец літоўскай літаратуры А. Матуціс, малады эстонскі паэт А. Яаксоа, беларускія паэты Г. Бураўкін, Р. Барадулін, Е. Лось, М. Аўрамчык, С. Шушкевіч, Ю. Свірка. Над прыціхлым людскім морам, над старажытнымі дубамі плыве беларуская, руская, украінская, літоўская і эстонская мовы, сплітаючыся ў яркі, шматколорны вянок братэрства. Сыны народаў-братоў усаўляюць сваю вялікую Айчыну, радасную працу на свабоднай зямлі, усаўляюць дружбу савецкіх людзей, веліч іх добрых спраў і здзяйсненняў.

На эстраду падымаецца калгасніца калгаса «Радзіма Якуба Коласа» З. С. Ермаковіч. Яна гаворыць аб вялікай любві хлебаарабаў да паэтычнага слова свайго слаўнага земляка, аб

тым, што яно дапамагае ім працаваць, выходзіць высокія пачуцці гордасці за свой край, свой народ, пачуцці любві і дружбы з усімі савецкімі народамі.

— Я была партызанкай, — сказала З. С. Ермаковіч. — У нашым атрадзе ваявалі людзі розных нацыянальнасцей. Але ўсе яны аднолькава шчыра любілі паззію Я. Коласа, усіх іх яна клікала на бой за свабоду і шчасце нашай зямлі.

З Вільнюса, у якім выйшла ў свет першая кніга вершаў беларускага песняра, прыехаў літоўскі паэт і перакладчык М. Карчаўскас. Яго слова аб спрадвечнай дружбе народаў-суседзяў, аб блізкасці творчасці Я. Коласа літоўскаму чытачу, радкі яго ўсхваляваных вершаў — у вянок памяці песняра.

Выступаюць беларускія паэты А. Грачанікаў, Я. Сіпакоў, М. Ароўка, Г. Кляўко, П. Макаль, М. Маляўка, І. Скурко. І зноў гучаць словы прызнання Я. Коласа, творчая спадчына якога стала невычарпальнай крыніцай патхнення, сапраўднай школай майстэрства для многіх пакаленняў беларускіх паэтаў.

...Завяршыліся выступленні літаратараў, і гаспадарамі эстрады сталі самадзейныя артысты. Над Нёманам, да верхавін векавых дубоў і соснаў узляцелі песні аб Радзіме, аб партыі, аб дружбе савецкіх народаў. Да поэтыга вечара гучалі ў ваколіцах Мікалаеўшчыны вершы і песні, гучала пеўміручае слова Якуба Коласа.

Я. ГАРЭЛІК,
(Спец. нар. БЕЛТА).

рае ў нечым, магчыма, Андрэя Вазнясенскага... Тут ён непазбежна губляе, праіграе.

Адносна перакладаў. Цяпер больш перакладаюць беларускую прозу. Але мару, як кажуць, для душы ў бліжэйшы час перакласці некаторыя любімыя мною рэчы беларускіх паэтаў — хай нават яны ўжо перакладзілі іншымі.

Час ад часу вяртаюся да твораў Якуба Коласа і заўсёды захопліваю яго дасканалым веданнем жыцця. Чытаючы ведаўна «Новую зямлю» — гэтую сапраўдную энцыклапедыю сялянства — прыгадваю і такую ж неўміручую паззію Яні Купалы. Яны чужоўна дапаўняюць аднаго. І вельмі добра, што традыцыі нупалаўскай і коласавскай паззіі жывуць і развіваюцца. Яскравае сведчанне таму — традыцыйныя святы паззіі ў родных мясцінах слаўных песняроў, за ўдзел у якіх мы, паэты з розных рэспублік, сардэчна ўдзячны нашым беларускім сябрам.

Багдан РЫЛЬСКИ

(Кіеў)

Я не першы раз на гасціннай беларускай зямлі, не ўпершыню сустракаюся тут з вядомымі беларускімі паэтамі, ішоўчасць якіх палюбіў даўно, ішоўчасць з таго часу, калі разам з бацькам наведваў Беларусь... Па-

мятаю адну з такіх паездак. Яна адбылася на пачатку 50-х гадоў. Тады Максім Рыльскі са сваімі сябрамі Петрусём Броўкам, Максімам Танкам, Арнадзем Куляшовым пабываў у калгасе «Рассвет» у Арлоўскага. Цікавая была сустрэчка, плённая. Такія паездкі нібы ўліталі свежыя сілы ў Максіма Рыльскага. Ён вяртаўся дамоў акрыленым і з новай энергіяй браўся за працу. Нельк доўга ён быў, напрыклад, на Нарачы. У выніку з'явіўся вялікі цыкл санетаў «На братняй зямлі».

Асабліва цесная, сардэчная дружба існавала ў Максіма Рыльскага са слаўнымі беларускімі песнярамі — Янкам Купалам і Якубам Коласам. Паэту падабалася, імпаанавала светлая шчырасць і глыбокая народнасць іх твораў, якія ён ахвотна перакладаў на украінскую мову.

У літаратурным мемарыяльным музеі Максіма Рыльскага ў Кіеве, дзе я працую цяпер дырэктарам, захоўваецца экзэмпляр пранікнёнага верша Якуба Коласа «Песняру Максіму Рыльскаму...» Дарэчы, наш музей і Літаратурны музей Якуба Коласа падтрымліваюць цесную сувязь.

І сёння украінскія і беларускія паэты маюць тую вялікую творчую дружбу, якая была закладзена паміж братнімі літаратурамі ішоўчасць гады Савецкай улады. Мне

прыемна было чуць на радзіме Якуба Коласа побач з беларускай мовай рускую і украінскую, літоўскую і эстонскую: ваша солта чужоўнай беларускай паззіі стала нашым агульным святкам.

Мікалас КАРЧАЎСКАС

(Вільнюс)

— Як добрыя суседзі, як жыхары рэспублік, якія спаборнічаюць паміж сабой за датармінавае выкананне плагіодкі, літоўцы і беларусы часта сустракаюцца, падводзяць вынікі рупнай працы. Сустракаюцца па добрай завядзёны і прадстаўнікі нашых літаратур. І гэты выдатны прыкмета часу.

Чытаючы паззію Якуба Коласа, я нібы чую вельмі знаёмую мелодыю, янія тан і хоцьца сцяваць; уліяецца, нібы бачу сваю літоўскую вёску, прынёманскі край, што сваім характэрам паланію мае сэрца ішоўчасць у даіццяны гады. Так мог напісаць толькі чалавек, які ведае сваю зямлю, які ведае свае думкі, свае мары. І я падумаў сабе: калі ўжо гаварыць аб роднасці і блізкасці літоўскай і беларускай паззіі, то воль самы яскравы прыклад...

Гэтую хеалюючую духоўную суігучнасць, адначасна выразна чую я і ў вершах сучасных паэтаў нашых рэспублік.

Р. Барадулін і А. Матуціс (Літва).

Фота Ул. КРУКА.

НЕ ПОЛЕ ПЕРАЙСЦІ...

З горада да Лявона Кучаравага прыехаў сын Мікола забраць бацьку. Лявонава жонка трэцяе лета, як памерла, і стары жыві адзінока. Усю вайну Лявон праслужыў у берагавой артылерыі, вярнуўшыся дамоў, працаваў цесляром. Цяпер і ўлетку, і ўзімку быў пры адной справе: чыніў хамуты ды сядзёлкі. Рабіў гэта ён шчыра, адмыслова, і кожны, хто запрагаў кая, заўсёды добрым словам успамінаў Кучаравага.

Чутка пра тое, што Лявон ад'язджае ў горад, дайшла да Ліпеня. Хоць быў час абеду, Мікіта Патапавіч, не заяджаючы дамоў, спыніў машыну каля Лявонавай хаты. З веснічак выглянуў якраз Кучарава. Старшыня калгаса паціснуў руку старому, паглядзеў у яго блакітныя, выцвілыя вочы:

— Праўда, што ты, Лявон Карпавіч, у горад сабраўся?

— Як сказаць табе, Патапавіч, — быццам разгубіўшыся, пачаў Кучарава. — Можна, мой Мікола і праўду кажа: у горадзе лепш будзе...

— Глядзі сам, Лявон Карпавіч,

Ліпень адчыніў дзверцы машыны, сказаў:

— Сядай ды праедзеш па палях, па фермах. Ці ўбачыш больш такога?

Кучарава сеў побач са старшынёй калгаса, і машына хутка паімчала за вёску. Да самай дарогі падступаў

стары сад, які некалі, ішоўчасць ў першыя гады калектывізацыі, садзіў і вартаваў Кучарава. І над садам, як маяк, векавы дуб. На яго, ствале ў рост чалавека тры глыбокія нарэзкі. Ліпень паглядзеў нарэзкі рукою.

— Колькі год прайшло, колькі падзеі адбылося, а памяць засталася. Памятаеш тую ноч, дзядзька Лявон?

— Метка цэлілі тады ў мяне кулак, — працягваў Ліпень. — Канечне, і за дубам паратунку не было б у тую ноч, каб ты, Лявон Карпавіч, не груннуў у адказ з дубальтоўкі.

— Як ваўкі далі лататы, — ледзь усміхнуўся Кучарава. — А я наўздагон ішоўчасць разоў шротам усмаліў. Муціць, то Несцер Клыкоўскі быў з сынам.

— Цяжка сказаць, хто быў. Можна і Сцяпан Кляп ці хто іншы. Мала ў той час было ворагаў?

Машына зноў паімчала па дарозе, дзе ўдалечыні за касагорам ледзь вытыраліся белакаменны будынік жывёлагадоўчага гарадка.

— А братка ты мой, Патапавіч, што тут нароблена! — здзівіўся Кучарава, вылазячы з машыны. — Гэта ж колькі год не быў тут! За хамутамі ды сядзёлкамі нічога не бачыў.

— І хамуты, і сядзёлкі, Лявон Карпавіч, вунь як трэба ў гаспадарцы.

Яны прайшлі за цагляны кароўнік, дзе ўпрытык стаяў драўляны акуратны домік. Пасля вайны некалі тут стаялі сепаратары. Даяркі, падаіўшы кароў, пераганялі малако.

— Твая цяслярская памяць, Лявон Карпавіч, — кінуў на домік Ліпень. — Бачыш, на вільчыку ішоўчасць зорачка, што ты некалі выпільваў. Тады гэта быў лепшы будынак у калгасе.

Кучарава паглядзеў направа-налева, заклочыў:

— Вакол будынік, як лінкоры, а гэта, як тая шлюпка.

— Шлюпку тваю мы адвалі пад склад, камбикорм захоўваем. На каменным падмурку твая шлюпка, дзядзька Лявон, ішоўчасць сто год пра-стаіць.

Па дарозе з фермы яны заехалі да Палагя Падбярэзнай. Каля Палагянай хаты стаяў трактар: старэйшы сын Міхась заехаў якраз на абед. Гаспадыня запрасіла гасцей за стол.

— Пастароў ты, Лявонка, — зазначыла Палагя, ставячы насураць Кучаравага міску гарачага баршчу. — Тады, як мне гэту хату будаваў, малады быў, шустры.

— Тады і ты, як кветка была, хоць у зямлянцы жыла, — хітра паглядзеў Кучарава на Ліпеня.

— Нясі, маці, сала, пляшку, — распарадзіўся Міхась. — У нас жа мо госці!

— А я быццам не прынясу! А як жа інакш? — усміхнулася гаспадыня. Яна высачыла ў сенцы і мігам вярнулася адтуль з кавалкам сала і бутэлькай. Наліўшы чаркі, Палагя першай чокнулася з Кучаравым. — За тваё здароўечка, Лявонка.

— Ці хата хоць цёплая?

— Ой, цёплая! Зімою паленца спалі, а цёпла, як у лазні. Дзякуй табе за руні залатыя, Лявонка.

— А я от і забыўся, што некалі хату ёй будаваў, — павярнуўся Кучарава да старшыні калгаса.

— Як жа!.. На праўленні рашалі, — задуменна адказаў Ліпень. — Муж загіннуў, чацвёрта дзетак, як гарошыны ў сруку. Помню, прыехаў сюды на Буланым, каб паглядзець на работу цесляроў. Каля зямляні агонь га-

рыць, побач чыгун парожні. Чую: у зямлянцы голас Палашчын. Крычыць на некага: аж зямля дрыжыць. Я — туды, Аказваецца, наша Палашка дае працуханкі дзецям за тое, што чыгун бульбы з'едзі, а цесляроў галоднымі пакінулі. Выскачыў я тады з зямлянкі, сцэбануў пугай Буланчыка — і прота ў Дуброву: «Авансам вышсаў мех аўсянай мукі і хутчэй назад. Напльчы, кажу, хлеба, то бульба цалейшая будзе...

— От памог ты мне тады, Патапавіч! — Палагя фартухом выцерла вільготныя вочы. — Да смерці не забуду тую аўсянку. Напльчу сваім мужчынам скавароднікаў, заціркі навару — дык да цяма сакерамі грукаюць. Як бачыш, хату збудавалі.

— Тыя скавароднікі я і цяпер помню, — уставіў Кучарава. — Добра ты іх пякла. Цяпер з крамы хлеб, здаецца, не такі смачны.

У Дуброву Ліпень з Кучаравым вярталіся пад вечар. Было душна і парна. «Дожджык якраз трэба», — думаў Мікіта Патапавіч і прыкінуў, што варта заглянуць на луг, дзе стагуюць сена. Яго думкі перабіў Кучарава.

— Расчуліўся я нешта, Патапавіч. Нешта, як плакаць хоцацца. Ліпень адказаў:

— Разуменю цябе, дзядзька Лявон. Жыцьцё пражыць — не поле перайсці. Тут ты столькі пражыў, тут усюды след пакінуў. Нават на хамутах, на сядзёлках. А дуб той!.. Ды я без яго не магу. Як помнік ён...

Кучарава слухаў старшыню і, далонню выціраючы слёзы, гаварыў:

— Ну, так яно, Патапавіч. Так... Пазаўтра сын Кучаравага, Мікола, ад'язджаў у горад адзін.

ЁСЦЬ у мастацтве вялікі запавет: знайдзі самаго сябе.

Але далёка не кожнаму мастаку надарэцца быць верным яму. Не так проста прыйсці ў мастацтва са сваім філасофскім і творчым крэда і аставацца на яго вышыні да самай вяршыні свайго жыцця. Мо таму ў кінематографічным мастацтве нярэдка можна сустрэць «універсалаў», якія з аднолькавым натхненнем, — а часцей і без яго, — могуць ставіць фільмы — сёння пра калгасы, заўтра пра геалагаў, а пасля, — што падвернецца.

На першы погляд, гэта быццам і няблага. Мастак пашырае свой ідэйны і творчы дыяпазон, даследуе жыццё ва ўсіх яго параметрах і напластаваннях, а па сутнасці — вяслюе па ветру, а не пракладае сваю сцяжыну да таго берага, які для яго самы любі і дарагі. Я кажу пра сваю тэму ў мастацтве, пра мастака-адналюба, якім з поўным правам можна назваць рэжысёра Льва Голуба. Так, ён — рэжысёр адной тэмы, якой прысвяціў амаль усё сваё творчае жыццё. Тэма гэта — дзеці. Наша радасць і боль.

Праўда, і Леў Уладзіміравіч не адразу прыйшоў да яе. На пачатку свайго творчага шляху ён таксама шукаў сябе. Ставіў фільмы разам з М. Садковічам аб першых камсамольцах («Песня аб першай дзяўчыне»), аб маральным станаўленні нашай моладзі («Шчаслівыя кольцы»), зацікавіўся навуковай сістэмай акадэміка І. Паўлава і паставіў пра яго навукова-папулярны фільм, але сваю генеральную тэму ён знайшоў пасля Вялікай Айчыннай вайны.

Так аднойчы здарылася, што я разам з Львом Уладзіміравічам пачаў працаваць над дакументальным поўнаметражным фільмам аб пасляваенным станаўленні Саветскай Беларусі. Гэта было ў 1946 годзе, адразу пасля вялікай Перамогі. Збіраючы матэрыял для будучага фільма, мы бачылі незлічоныя крываваыя раны Беларусі і сярод іх — самыя страшныя: знявечанае вайной дзяцінства. Лёс дзяцей азярыцкага, трасцянецкага і шмат іншых канцлагераў стаў болем народа. І нашым. Ён глыбока асеў у сэрцы кожнага з нас і па сённяшні дзень не дае спакою.

Вайна і дзеці. Гэта самая страшная дылема чалавецтва. Асабліва, калі вайна — чалавеканенавісцкая, якую прынёс гітлераўскі фашызм. Дарослы чалавек яшчэ мог сяк-так абараніць сябе ад крывавай татальнай навалы, — дзяцей трэба было абараніць. Іх ратавалі, хаця ва ўмовах фашысцкай акупацыі гэта было цяжка.

— Але нянавісьць да фашызму клікала на бой і дзяцей. Сёння мы ведаем імёны дзяцей — Герояў Савецкага Са-

ён хваляваць маленькіх гледачоў рамантыкай подзвігаў ужо далёкай і легендарнай грамадзянскай вайны, якая гартавала баявы дух хлапчука Міколка.

Але першая імперыялістычная і грамадзянская вайны пакінулі нам балючую і цяжкую спадчыну — дзіцячую беспрытульнасць з яе страшным душэўным калецтвам малых беспрытульнікаў. Гэтая тэма не давала спакою нам абодвум, і па часе на экране з'явіўся наш фільм

шызму — нудоўны сродак выхавання высокіх патрыятычных пачуццяў, асабліва — у дзяцей.

І Л. Голуб цалкам прысвячае сваю творчасць гэтай мэце. Іменна на гэтай мэце перакрываваўся яго і мае творчыя імкненні, і вынікам нашай садружнасці, акрамя «Аночнай дарогі», з'явіліся фільмы «Дзяўчынка шукае бацьку» і «Паланез Агііскага».

Я браў непасрэдны ўдзел у здымках усіх трох нашых

кала шчырымі дзіцячымі слязьмі, калі гэтага вымагаў сюжэт, непасрэдна радалася, знайшоўшы свайго бацьку... Яна верыла ў рэальнасць падзей.

Падзеі фільма прымалі часам на веру нават дарослыя. Памятаю, у Мазыры здымалася масавая сцена з дзецьмі, якіх фашысты сагналі ў двор камендатуры, каб знайсці сярод іх дзяўчынку — заложніцу. На плошчы ля камендатуры сабраўся велізарны натоўп «бацькоў» і «родных» дзяцей. Рэжысёр падобна расказаў «бацькам» і «родным», што павінна адбывацца ў гэтай сцэне, і некалькі абудзіў у іх сапраўднае хваляванне і трывогу. І пасля таго, як знайшлі дзяўчынку, а астатніх дзяцей выпусцілі на плошчу, трэба было бачыць, што там рабілася... Жанчыны кінуліся на сустрач малым, хапалі іх на рукі, прыціскалі, шчыра плакалі, забыўшыся, што гэта былі толькі здымкі... Многія з іх успомнілі, відаць, фашысцкую акупацыю і ўсё, што дзялося ім перажыць у тое ліхалецце.

Фільмы Л. Голуба разумеюць і дзеці, і дарослыя. Яны цікавыя для тых і другіх. Таму яны дзесяткамі гадоў не сыходзяць з кіна- і тэлеэкранаў. Некаторыя з іх даволі шырока і паспяхова прайшлі, ды і сёння ідуць, на экраны Японіі, Францыі, Англіі, Паўднёвай Амерыкі і многіх іншых краін свету. Колькасць іх гледачоў толькі ў СССР дасягае, бадай, сотні мільянаў.

Леў Уладзіміравіч жыве сёння новымі творчымі задумкамі. У планах студыі «Беларусьфільм» — сумесная з чэхаславацкай кінастудыяй «Барандаў» работа над дзіцячым фільмам, які будзе ставіць Л. Голуб. Рыхтуецца сцэнарый пра юнага Героя Савецкага Саюза Марата Казея, фільм пра якога — даўня мары Л. Голуба. І рэальнасць яго задумак і мары ў маладосці сэрца і не згасальным творчым запале.

Кастусь ГУБАРЭВІЧ.

Штрыхі да партрэта

ВЫСОКАЕ ПРЫЗНАЧЭННЕ

юза, а колькі іх было герояў-падпольшчыкаў, разведчыкаў, сувязных і нават — дыверсантаў, імёны якіх часта можна прачытаць толькі ў мемуарах партызанскіх і франтавых камандзіраў, ва ўспамінах падпольшчыкаў і дакументальных кнігах і... на абелісках партызанскіх і салдацкіх могілак!.

Гэта ўсё болей і болей трывожыла творчае і грамадзянскае сумленне Л. Голуба, і з таго часу ён становіцца «дзіцячым» рэжысёрам — стварае фільмы для дзяцей і пра дзяцей, якія ў часе вайны трапляюць у самыя вострыя і, як правіла, драматычныя сітуацыі.

Першым з такіх фільмаў быў «Міколка-паравоз» паводле папулярнай у дзяцей аповесці Міхася Лынькова. Дзеці захапляюцца гэтай аповесцю, з няменшым захапленнем глядзяць яны і фільм, які не сыходзіць з экрана, бадай, дваццаць гадоў. Першыя яго гледачы ўжо сваіх дзяцей сёння пасылаюць у кіно паглядзець гэты фільм. Можна толькі пазаідрысціць такому даўгалеццю мастацкага твора. І яшчэ доўга будзе

«Аночна дарога», у якім нам хацелася паказаць, як загойвалася душэўныя раны былых беспрытульнікаў на пачатку мірных год пасля грамадзянскай вайны.

Гэтымі двума фільмамі Л. Голуб быццам крыху аблягчыў душу перад сваім грамадзянскім сумленнем, якое абавязвала яго расказаць з экрана мільёнам маленькіх гледачоў пра лёс дзяцей, калі маладая Савецкая ўлада змагалася з ворагамі за іх светлую будучыню.

У Л. Голуба была яшчэ і другая, а па сутнасці — найбольшая задача, калі ён ставіў гэтыя два фільмы — эстафета памяці аб першых кроках Савецкай улады, памяці, якая перадаецца і будзе перадавацца з пакалення ў пакаленне. І добра, што ажывае яна ў дзіцячым сэрцы.

А памяць аб Вялікай Айчыннай вайне? Сёння выраслі пакаленні пасляваеннага часу, мінулае ліхалецце для іх — кніжная гісторыя. І лепшыя творы літаратуры, кіно, тэатра жывяць у народзе памяць тае вайны. Яе рэалізм і сіла нянавісці да фа-

фільмаў, бо ў працэсе работы над імі неабходна было рабіць шматлікія сцэнарныя даводкі, якія цяжка было прадугледзець у літаратурным і нават у рэжысёрскім сцэнарных. Гэта дало мне магчымасць бачыць Л. Голуба, як рэжысёра і чалавека. Я зразумеў, што Л. Голуб-рэжысёр не выпадкова шчодро аддае сваю творчасць дзецям, бо Л. Голуб-чалавек усім сэрцам любіць іх і хоча пасеяць у іх самыя лепшыя зерні чалавечай годнасці.

Герой яго фільмаў — дзеці малага ўзросту. Ад 5 да 11-12 гадоў. Знайсці такіх «акцёраў» вельмі цяжка. Не адзін месяц Л. Голуб шукаў іх у дзесятках школ, Інтэрнатаў, піянерлагерах, а то і проста на вуліцы. І трэба мець надзвычайны спрытываваць вока і нешта яшчэ, каб разгледзець у сонгах дзіцячых абліччаў і характараў прыдатнага для вызначанай ролі. І, як правіла, рэжысёр знаходзіў.

З будучымі «акцёрамі» рэжысёр адразу ж наладжваў і кантакт. Без суюсювання ён выклікаў дзіцячы давер, шчырасць, а ў іх ігры — непасрэднасць і праўду вобраза.

Толькі аднаму яму вядомы прымамы Л. Голуб умець «ўжыць» малалетняга «артыста» ў сутнасць ролі, вобраза і скіраваць яго «творчасць» так, каб яна не выглядала штучным найгрышам. І пяцігадовая герайна фільма «Дзяўчынка шукае бацьку» Аня Камянікова пла-

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР паказаў прэм'еру аперэты «Цыганскае наханне» Ф. Ягара (п'еса напісана В. Лебедзевым-Кумачом і В. Рагініным). Паставіў спектакль заслужаны дзелч мастацтваў Украінскай ССР А. Берсегян, музычны кіраўнік — заслужаны артыст БССР П. Кірільчанна, харэаграфічны — народны артыст БССР С. Дрэчын. Дзяржаўны мастацкі маста А. Марозава. На здымку — сцена са спектакля «Цыганскае наханне».

Фота Ул. РПУНА.

«ЗАПРАШАЮЦЬ» ЛЯЛЬКІ

Дваццаць пяты раз «запрасілі» беларускія лялькі на свае спектаклі мінскую дзетвару і дарослых. Новы тэатральны сезон тут пачаўся 21 верасня спектаклем па п'есе А. Вяцінскага «Дзякуй, вялікае дзякуй!», адзначаным Міністэрствам культуры СССР на IV фестывалі тэатраў лялек рэспублікі Прыбалтыкі і Беларусі як лепшы спектакль для дзяцей.

— Маленькіх гледачы сустрапаюцца ў хуткім часе і з ужо знаёмымі ім персанжамі рускай народнай казкі «Па шнупаковаму загаду», якія ажылі на нашай сцэне, — гаворыць дырэктар Тэатра лялек БССР В. С. Прылішч. — Прэм'ера гэтага спектакля адбудзецца ў

канцы верасня. Гэты вялікі маляўнічы спектакль падрыхтаваў галоўны рэжысёр тэатра А. А. Ляляўскі. Убачаць дзеці і яшчэ адзін цікавы спектакль у яго пастаноўцы — «Канёк-Гарбунк» па казцы П. Яршова.

Для дарослых пасля працяглага перапынку аднаўляецца спектакль «Чортаў млын» І. Штока. Па-ранейшаму ў актыве тэатра застануцца яго лепшыя спектаклі мінулых гадоў — «Дзед і жораў» В. Вольскага і «Званы-лебедзі» І. Карнаухавай і Л. Бараўсевича, «Прыгожая Галатэя» Б. Гадора і С. Дарваша, «Скарб Сільвестра» А. Вагенштайна і «Боская камедыя» І. Штока.

БЕЛТА.

СОНЕЧНЫ КРУГ АРЭНЫ

«Палонія» — цырк Польшчы — прыбыла на нашу арэну транзітам са Швецыі, дзе гастраліравала цэлых паўгода. 100 гарадоў краіны, 350 тысяч гледачоў і 35 тысяч кіламетраў на спідометрах аўтамашынь польскага цырка...

Дырэктар «Палонія» Альгерд Каспарок расказвае, што калектыву давялося вельмі шмат працаваць у традыцыйных шведскіх цыркавых памяшканнях — шапіто. Там няма такіх стацыянарных будынкаў, як у СССР або Польскай Народнай Рэспубліцы.

Не затрымліваючыся надоўга, польскія артысты мінулі граніцы сваёй айчыны, узяшы курс на Мінск. На жаль, трупа крыху змяніла свой склад. Захварэлі раптам левы — гонар і надзея калектыву. На чацвераногіх артыстаў у Польшчы наклалі карантын.

— Скажы, Міша, колькі гадоў мы ўжо сябруем? — пытаецца Альгерд Каспарок у дырэктара Беларускага цырка Міхаіла Міхайлавіча Марусалава.

— Лічы, Альгерд, з 1961 года, калі я павышаў у вашай краіне з беларускай трунай цыркавых артыстаў.

— Але пасля ты, Міхаіл, быў у нас яшчэ двойчы.

— Так, Альгерд... Карэспандэнт штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» разам з Альгердам Каспарком пабы-

ваў на рэпетыцыі «Палонія».

— Вось гэтыя маладыя артысты, — сказаў дырэктар польскага цырка, — Спыхальскія — дэбютуюць у Мінску. Яны нядаўна скончылі цыркавую школу ў Польшчы. І мінская арэна — першы ў іх жыцці манеж. Мы шмат чакаем ад работы маладых артыстаў.

І наогул — 17 арыгінальных нумароў для нас вялікая адказнасць. Бо ведаем, што беларускі глядач тонкі і патрабавальны да цыркавога мастацтва. Тут фальш не пройдзе! Я люблю мінскага гледача. Пазнаёміся з ім яшчэ ў 1966 годзе, калі мы прывозілі праграму, прысвечаную 1000-годдзю Польшчы.

А сёлетнія гастролі наш калектыв прысвечыце 30-годдзю вызвалення Савецкай Беларусі і Дню абраджэння Польшчы.

...Дружба наша традыцыйная і трывалая. І вось цяпер — гэта сімвалічна! — аркестрам Беларускага цырка будзе дырыжыраваць паляк Анджэй Эрнест.

Геаграфія нашых гастролей даволі шырокая, але мы любім савецкую арэну, яе гледача.

Вось, дарэчы, дуэт Петрусяк два гады гастраліраваў у Амерыцы, сам я таксама бываў у многіх краінах свету, але лепшага і больш удзячнага гледача, як у вас, не сустракаў. У Савецкім Саюзе мы вучымся і майстэрству ў нашых савецкіх калег, бо ваш цырк — гэта вышэйшы клас, прыма-цырк.

Кожнаму артысту прыемна, калі ў амфітэатры месцы ўсе занятыя. А мой сябар Міхаіл Міхайлавіч Марусалаў паведаміў, што ўсе білеты прададзены на цэлы месяц. Праўда, Міша?..

— Так, Альгерд. Аншлаг да

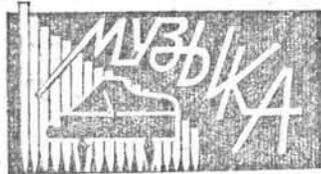
ЦЫРК

канца гастролей мы вам забяспечым. На ўсе тры месяцы!

— Пастараемся сваёй працай апраўдаць беларускую гасцінасць.

Я. НІЛАУ.

На здымках: 1. Велафігурсты на арэне — група Юлес. 2. Чацвераногія «артысты» і іх гаспадыня антрыса Гонтаж. Фота Ул. КРУКА.

СУГУЧНАЯ ЧАСУ

Упершыню музыку Хведара Пыталева «па-сур'ёзнаму» давялося мне слухаць у мінулым годзе. На Рэспубліканскім семінары творчай і навуковай моладзі малады кампазітар прывёз сваю Другую сімфонію. А сёння ён працуе ўжо над Чацвёртай... І хоць колькасць у мастацтве, вядома, не з'яўляецца мерай каштоўнасці, тым не менш гэты факт гаворыць, што называецца, сам за сябе.

Маладога кампазітара характарызуе жанравая разнастайнасць творчых інтарэсаў. Дыпломнай працай яго ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. Луначарскага была кантата «Родны край», напісаная на вершы Якуба Коласа. Пасля былі створаны песні, хоры, фартэпіяныя п'есы. І ў той жа час прыйшла і заняла ў творчасці маладога музыканта сталае месца сімфанічная форма ўвасаблення вобразаў і тэм.

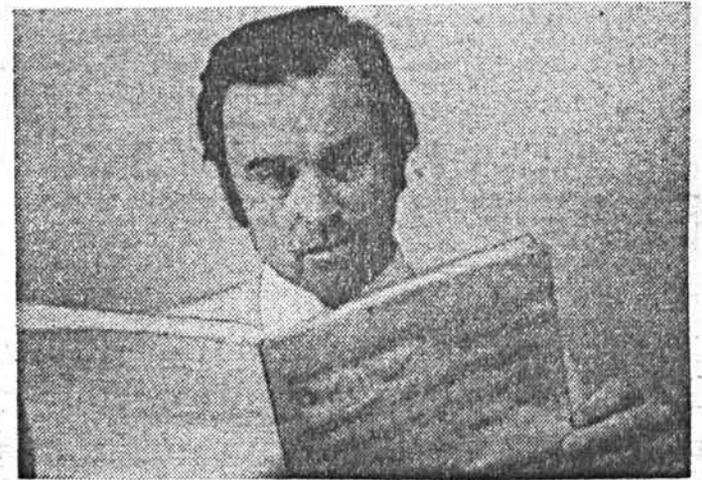
Першай сімфоніяй Хв. Пыталеву свет не адзіў. Пошук сябе толькі пачынаўся — ішоў ён, як гэта часта здараецца, праз асэнсаванне зробленага іншымі. Але нават у Першай — скрозь уплывы, скрозь выпадковасць «звышсучасных» музычных прыёмаў — упарта прабіваецца ў лепшых мелодыях арыгінальнае, уласна пыталевскае, тыя ж паўінтанацыі, паўгаласы, якія хутка набудуць выразнае гучанне. Ужо ў Другой сімфоніі яны стануць музычнай мовай. Калі шукаць яе каранні, падбіраць ёй назву, дык найбольш дакладная назва гэтай мовы — беларускі нацыянальны мелас, народная інтанацыя. Пры тым, не толькі таму, што яна глыбока насычана фальклорам...

І ўсё ж трэба спачатку сказаць менавіта пра фальклор. У фінале Другой сімфоніі ёсць пабочная партыя, мелодыя якой з першых гукаў уяўляецца як вельмі знаёмая. І разам з тым — зусім новая. Музыка, поўная сонца, прасторы, паветра, Поўная, я б сказаў, светлай памяці, што вядзе цябе ў тое мінулае, дзе царпаняны погі твае памятаюць расу на ата-

ве, колкасць іржышча, а плечы твае — казытанне сена, калі працянаешся ў пуні на збітай за ноч у камяк посцілцы і доўга трэш кулачкамі вочы, заўважышы ў тонкіх, нібы нашчупаных, промях сонца, што прабіваюцца скрозь шчыліны даху, павольны бег бязважкіх, залацістых кропелек травянога пылу... І недзе, нібы спрагонку, памятаеш яшчэ мат-

беспамылкова можна сказаць: гэта наш зямляк, сын нашай зямлі. Хоць потым, у далейшым развіцці музыкі, тую ж «Перапёлачку» неспрактываваным вухам можна і не пазнаць. На ёй, нібы на трывалых, не разбураных часам мурах, узносіцца зусім новы будынак. У адпаведнасці з сучасным словам музычнай архітэктонікі.

На маю думку, лепшыя

чыну руку ля шчакі. Ціхую, ласкавую, якая штодня прылятае да цябе ранішняй птушкай і пахне кропам, паспешкай і сырадомам...

Так гучыць гэтая мелодыя, у аснове якой — не адгадаць яе зрэшты нельга! — тэма нашай «Перапёлачкі».

Зусім інакш распрацавана яна ў першай частцы сімфоніі. Тут музыка раскрывае глыбока драматычны падтэкст, захаваны ў мелодыі цудоўнай народнай песні. Гукі асветлены смуткам і жалем; музыка пранізлівая, высокая-высокая — і балуючая, нібы там, у той вышыні, непагадзь і вятры, скрозь якія — праляцець, як жыццё пражыць... І захлынецца сэрца раптоўнасцю страты, прадчуваннем таго, што некага фоднага, каго шукаеш і клічаш за гадамі і абломкі, можаш не дашукацца і не даклікацца...

Дзве-тры музычныя фразы, некалькі гукаў, па якіх

арыентуецца на дасягненні вялікага сімфаніста сучаснасці Д. Шостакавіча. Што ж, прыклад, варгы павягі і пашаны! Добра, што Хв. Пыталеву разумее і галоўны ўрок гэтага майстра: не затрымлівацца ў вучнях, смялей паглыбляцца ў тое, што ты можаш назваць «сваім».

Асаблівым, умоўна кажучы, пітэтам карыстаюцца ў Хв. Пыталева струнныя. Ім ён аддае права выказваць самыя запаветныя думкі. Лірычныя, адкрыта імпрэсіяністычныя эпізоды займаюць у сімфанічнай мове маладога музыканта другараднае месца; асноўнае — рух, дынаміка роздому і пачуццёў, раскрыты нават у «перападах» інтанацый і мелодый. Штосьці падобнае да «ўстрымання» ад элегіі прысутнічае ў творах Хв. Пыталева; асабліва выразна гэта адчуваеш у Другой сімфоніі.

Трэцяя сімфонія Хв. Пыталева пакуль што не вельмі пашанцавала на выкананне. Больш-менш закончана гучыць у запісе толькі апошняя частка, па якой слухачу цяжка скласці пэўнае ўяўленне пра цэласнасць і якасць усяго твора. І ўсё ж менавіта ў Трэцяй, у параўнанні таго, як можна было яе выканаць і як яна выканана; я асабіста адчуў, што кампазітар добра валодае аркестравым пісьмом. Застаецца толькі пажадаць, каб музыка гэтай сімфоніі, тэматычна значная і змястоўная, у новым выкананні знайшла сваё лепшае ўвасабленне. Такое, якое мае Другая сімфонія, калі яе слухаеш у выкананні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР пад кіраўніцтвам Ю. Яфімава. Усе партыі, усе нават самыя маленькія эпізоды прагматычны дырыжорам зацікаўлена і ўважліва. Аркестр не «пераказвае» партытуру, а «спявае» твор!

Сімфонія Хв. Пыталева — даследаванне. Даследаванне думак, пачуццяў, унутранага свету сучасніка. Музыка сугучная нашым — тваім і маім пошукам, тваім і маім перамогам, утрапнасці, твайму і майму каханню. Сугучная нашай светлай памяці і павязе да бацькоўскай спадчыны. І яшчэ — імкліваму жаданню ісці наперад. У пафасе гэтых твораў, якія можна называць і этапамі станаўлення кампазітара, ёсць пэтычнае разуменне чалавека і свету.

Уладзімір НЯКЛЯЕУ.

РЭПЛІКА

ДЗІЎНАЕ АБ'ЯДНАННЕ

У свой час газета «Літаратура і мастацтва» пісала, што адсутнасць на афішы або ў тэкспе праграмы тэатральнага спектакля імя перакладчыка п'есы з мовы арыгінала сведчыць аб неахайнасці.

Рускі тэатр БССР імя М. Горкага паказвае трагедыю В. Шэкспіра «Макбет». Афіцыйная зводная па-мастацку аформленая афіша, вылучаная на пачатку сезона і спецыяльна да прэм'еры, імя перакладчыка п'есы не называе. Адзін тыраж праграмы да спектакля таксама пазбаўлены ўказання на тое, што гэта перакладны твор. І вось нядаўна ў Фаб тэатра пачалі прадаваць па-мастацку аформленую праграму з цытатамі розных аўтараў, што выказваліся аб Шэкспіры, і з... патроеным імем перакладчыка: «В пераводах Б. Пастернака, А. Радлювой, П. Каншына».

Дзіўная фармулёўка. Яна можа азначаць, быццам сёння тэатр іграе «Макбет», якім ён зачуваў па-руску пад пяром П. Каншына (у храналагічным парадку трэба было б пачынаць з яго), заўтра — Г. Радлавай (зноў жа, калі прытрымлівацца храналагіі), а потым — і Б. Пастернака. Але на сцэне гучыць хутэй за ўсё мазайка з трох розных перакладаў. Хтосьці — рэжысёр Б. Луцэнка або загадчык літаратурнай часткі Е. Стрыжова — склаў тэкст з найбольш адпавядаючых яго густу і намерам фраз і ідыём. Такім чынам, з'явіўся яшчэ адзін чалавек, на чым сумлесні застаюцца вартасці або, наадварот, заганы такой перапрацоўкі літаратурнай перакладчыцы твора.

Пераклад, бывае, называюць акном у свет арыгінала. Які ж мы бачым той свет, калі глядзім на яго праз тры розныя па адценнях і нюансах шыбы, зробленыя адметнымі па тэмпераменце, па лексічных густах і па разуменню прынцыпаў перадачы на іншай мове тэксту арыгінала перакладчыкамі!

Таму і ў гэтым выпадку тэатр павінен называць таго, хто гэта рабіў — манціраваў і склаў мазайку з прац розных аўтараў. Калі глядач адчувае, што тэкст Шэкспіра або Астроўскага, Ібсена або Горкага скарачаўся для пэўнай трактоўкі і пэўных выканаўцаў, то ён ведае — гэта воля рэжысура. А як у камбінаванні тэксту!

ЭЛІКСІР ВЕЧНАСЦІ

Дзіўны сплаў дрэва і пластмасы

Касцёр, два вядры, цукар ды смолы — вось, бадай, і ўсё, што неабходна для прыгатавання гэтага чудадзейнага «лякарства».

— Ці не так, Юрый Віктаравіч?

Кандыдат тэхнічных навук Ю. В. Віхроў, крыху падумаўшы, адказвае:

— Вы забыліся, што археалагам яшчэ трэба ведаць метадныя работы ў палаявых умовах. Астатняе правільна.

Сутнасць метадаў кансервацыі і ўмацавання археалагічнай драўніны распрацаваных вучонымі Беларускага тэхналагічнага інстытута на чале з Ю. В. Віхровым, на першы погляд не складана. Мокрую выкапнёвую драўніну насычаюць кансервуючымі смоламі, а затым вараць у цукровым сіропе да зацвярдзення саставу. Праз восемдзесяць гадзін рэч можна змяшчаць у экспазіцыю музея.

За ўяўнай прастотой — гадзі карпатлівага пошуку. Уся складанасць даследаванняў заключалася ў падборы саставу для кансервацыі. Асноўныя работы праводзіліся ў лабараторыі мадыфікацыі драўніны БТІ Ю. В. Віхровым, В. А. Барысавым, С. Ю. Казанскай.

Першым буйным поспехам беларускіх вучоных было выражэнне найрэдкага знаходка ў Брэсце, дзе на месцы старажытнага гарадзішча расканалі пабудовы XII стагод-

дзя. Спачатку драўляныя зрубы апрацавалі растворам з сінтэтычных смол — феноласпіроў. «Ін'екцыю» рабілі з дапамогай спецыяльных шпрыцоў. Пасля тэрмаапрацоўкі цэплым паветрам драўніна высахла і значна павысіла сваю хімічную і біялагічную стойкасць. «Аперацыя» прайшла паспяхова.

Цяпер вучонымі распрацоўваюць новую тэхналогію сплаву пластмасы і дрэва для сухой археалагічнай драўніны і дробных вырабаў. Падбіраюцца новыя смолы, спрашчаецца работы працэс. Па дагавору з Дзяржаўным музеем БССР апрацаваны ўжо часткі маставай мінскага замчышча, некаторыя іншыя экспанаты. Да новага года яны пасля лячэння паступяць у экспазіцыі.

Актыўна вядуцца работы па ўкараненню адкрыцця ў прамысловасць. На ўсіх цеплавых электрастанцыях прымяняюцца, як вядома, градзірні — устаноўкі для ахаладжэння вады, у якіх ужываюцца драўляныя рэйкі. Калі іх апрацаваць «эліксірам», то даўгавечнасць узрастае ў два-тры разы. Чакаемы эканамічны эфект ад гэтага вылічваецца дзесяткамі тысяч рублёў.

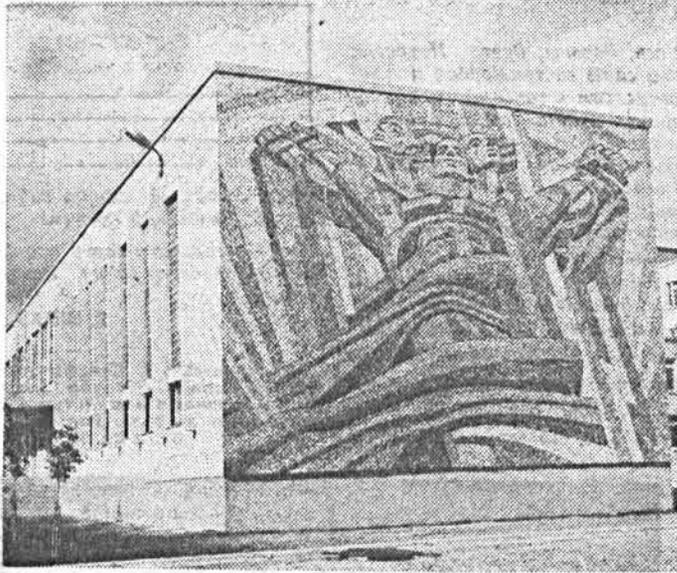
Але галоўныя «спажывыцы» новага метаду пакуль што археолагі. Ён прымяняецца ўжо ў Ноўгарадзе, Пскове, Кіеве і станоўча зарэкамен-

даваў сябе. Тэхналогія ўзята ў рабочы арсенал і мінскім мастацка-рэстаўрацыйным майстэрнямі. У параўнанні з такой жа зарубежнай яна больш чым у 15 разоў дэшавейшая, да таго ж больш надзейная і ў шмат разоў хутчэйшая па часу.

Даведаўшыся аб паспяхоўных даследаваннях беларускіх вучоных, у лабараторыю зачасцілі госці. Буйныя спецыялісты-рэстаўратары, прадстаўнікі многіх саюзных рэспублік пасля наведання пакідаюць поўныя захапленні водгукі. Вось што, напрыклад, запісаў дырэктар Інстытута археалогіі АН СССР акадэмік Б. А. Рыбакоў: «Указаная работа ўпершыню ў сусветнай практыцы найбольш апытальна вырашыла праблему стабільнасці мокрай археалагічнай драўніны. Гэта работа мае велізарнае значэнне для захавання археалагічных помнікаў айчынай і сусветнай гісторыі».

У кожным музеі ёсць экспанаты з дрэва. Мноства іх яшчэ раскідана па ўсёй рэспубліцы. Нам яны дарэгія як помнікі драўлянай архітэктуры — тварэнні ўмельчых старажытных майстроў. Метады кансервацыі, распрацаваныя мінскім вучонымі, не дараўляць ім ператварыцца ў паракню, захаваюць на многія стагоддзі цудоўныя пабудовы і вырабы нашых продкаў.

А. МІХАЛЬЧАНКА,
(БЕЛТА).

Гэта мазаічнае пано ўпрыгожвае будынак школы, якая сёлета ўпершыню расчыніла дзверы перад дзетварой мікрараёна Чыжоўна ў Мінску.

Матэрыялам для пано паслужыла плітна са шклапластыну са многіх розных колераў, якую пачаў вырабляць Мінскі завод фарфаравых вырабаў.

Сіняя, зялёная, белая і карычневая плітка ўдала гарманіруе з колерам будынка школы. Срабрысты наларыт пано стварае цікавыя каларовыя акцэнт у архітэктурным ансамблі раёна.

«Да сонца, да святла» — назвала пано мастак-манументаліст Р. Несцераў і архітэктар Ю. Грыгор'еў.

ПРЫСВЯЧАЕЦЦА ГОРАДУ...

Да юбілейнай выстаўкі ў гонар 1000-годдзя роднага горада мастакі Віцебска рыхтаваліся доўга і старанна. Адсюль і вынік: мноства карцін і пейзажаў, прывесчаных і яго сёвай даўніне, і рэвалюцыйнаму мінуламу, і перыяду Вялікай Айчыннай вайны, яго вядомым людзям, намаганнімі якіх горад становіцца сучасным індустрыяльным цэнтрам нашай рэспублікі.

Вось вялікае жывапіснае палатно мастака В. Ціханенкі «Першы камісар і камандант Віцебска Сямён Крылоў». У срабрысты каларыт палатна энергічна ўпісаны ярка-барвовыя колеры сцягоў, якія лунваюць над плошчай. На трыбуне невысокі стройны чалавек у шэрым шынялі і шэрай папасе... Твар натхнёны. Вобраз камісара напісаны мастаком цікава і пераканаўча. Не выпадкова ля карціны зайсёды шмат гледачоў. А на процілеглай сцяне — карціна жывапісца А. Толкача «Рэвалюцыя 1905 года ў Віцебску».

Карціна В. Бяляскага «На зары» ўваскрэшае першыя дні Савецкай улады ў горадзе ў 1917 годзе. У сацыяльным паўзмяроку — узбуджаны натоўп людзей: сабраліся на плошчы рабочыя, чырвонагвардзейцы, сяляне, яны чакаюць абяшчэння рэвалюцыйных дэкрэтаў. У цэнтры палатна, асветлена слабымі праменнямі сары, угадваецца энергічная постаць ваяжыка мас — першага камісара Віцебскай губерні Сямёна Крылова.

На палатне маладога мастака

М. Глушко «Абарона горада» постаці савецкіх байцоў, якія абаранілі горад ад ворага... Вяршы, што гэтыя людзі перамогуць, пераадолеюць усе цяжкасці на сваім шляху.

На партрэтах мы адразу пазнаём тых, хто змагаўся за наш горад. Гэта і «Бацька Мінай» — легендарны партызанскі камбрыг, і палымныя патрыёты-падпольшчыцы — Героі Савецкага Саюза Вера Харужая і Ефрасіння Злыкова, работы мастака Уладзіміра Кухарава, і партрэты камісара абласкіх месціцаў Б. К. Маркіянава і шафэра — Героя Сацыялістычнай Працы П. Л. Цвяткова, старанна выкананы П. Явічам.

На выстаўцы шмат пейзажаў старога і сучаснага Віцебска, якія цёпла і шчыра напісаны старэйшым мастаком А. Каржанеўскім «Ля вечнага агню», «Плошча Перамогі», акварэльныя лісты новых цудоўных вуліц і праспектаў, так лірычна і разнастайна выкананыя мастакам Ф. Гуменам, Г. Шутавым, І. Сталаровым, В. Ральцэвічам і іншымі.

Маладыя мастакі таксама не засталіся ў даўгу перад горадам-юбілярам. Яму прысвяцілі свае натхнёныя палотны і граюры, скульптуры і вітражы М. Ткачоў, Ю. Баранаў, Б. Хесін, Я. Явіч і многія іншыя.

Усяго на выстаўцы прадстаўлена і экспануецца ў выставачнай зале, у салоне краязнаўчага музея і кінатэатры «Беларусь» да 150 работ жывапісца, графікі, скульптуры і прыкладнага мастацтва.

Ю. ЛЯСНЫ.

Выстаўка «Ясная Паляна»

Каля 60-ці гадоў жыў і працаваў у Яснай Паляне вялікі рускі пісьменнік Леў Талстой. «Без сваёй Яснай Паляны я з цяжкасцю магу сабе ўявіць Расію і мае адносіны да яе», — гаворыў ён.

У Яснай Паляне Леў Талстой стварыў каля двухсот твораў. Яна прыцягвала ўвагу і вялікіх мастакоў. У ёй пісалі свае карціны, партрэты, пейзажы І. Крамскоў, І. Рэпін, М. Несцераў, В. Мяшкоў і іншыя.

У 20-х гадах у Яснай Паляне працаваў беларускі мастак-акадэмік В. К. Бялініцкі-Біруля, які ў сваіх пейзажах «Палаявыя дарогі», «Ніжняя сажалка», «Кудзееваў калодзеж» і іншых тонка і пэтычна паказаў цудоўныя мясціны сярэдняй паласы Расіі.

Там з натхненнем працавалі і працуюць многія савецкія мастакі. Шмат мемарыяльных пейзажаў напісаў В. Канстанцінаў.

Краязьвіды Яснай Паляны пісаў і Б. Шчарбакоў. У апошнія гады ў ёй плённа працуе графік А. Маскаленка.

Цяпер у Гомелі, у абласным краязнаўчым музеі, адкрыта выстаўка «Ясная Паляна ў творчасці савецкіх мастакоў».

Экспануюцца творы В. К. Бялініцкага-Бірулі, В. Канстанцінава, С. Чэхава, Б. Шчарбакова, А. Маскаленкі, Ю. Пузырова і іншых мастакоў.

А. ШЫРОКІ.

«САКОЛЬНІКІ» У МІНСКУ

Прыгажэйшыя куткі гарадоў нашай краіны — маскоўскі парк «Сакольнікі», ленынградскі Летні сад, сквер на плошчы Хагані ў Баку, новы казахскі горад Шаўчэнка, малады вялікоўскі раён Лаздзінай утульна размясціліся ў гэтыя дні ў Мінскім ДOME архітэктараў. Сабрала іх ра-

зам выстаўка «Ландшафт і архітэктура», арганізаваная Саюзам архітэктараў СССР. — У экспазіцыі паказаны найбольш цікавыя прыклады выкарыстання ландшафту пры планіроўцы гарадоў, — гаворыць сакратар праўлення Саюза архітэктараў БССР М. Б. Марцінкоўскі. — Гэ-

тая экспанаты паказваюць, якім прыгожым можна зрабіць горад, калі ўмела выкарыстаць рэльеф мясцовасці.

Каля месяца будзе экспанавана ў Мінску гэта выстаўка. З Беларусі планшэты з лепшымі ўзорамі ландшафтнай архітэктуры адправяцца па гарадах Украіны.

НА СЛАВУ ЧАЛАВЕКА ПРАЦЫ

Гады тры назад на адной з мастацкіх выставак у Маскве ўвагу многіх наведвальнікаў прыцягнуў выразаны з дрэва, адзначаны сталым майстэрствам партрэт дэравалюцыйнага беларускага песняра-вандроўніка. Усё ў яго вобразе падпарадкавана галоўнаму: выяўленню пачуцця высокай годнасці, глыбіні душы, якая ўвабрала ў сябе мноства паданняў і песень — па сутнасці, гісторыю роднага народа. Прадаўгаваты твар старога. Тонкія, чуйныя пальцы на струнах. Доўгая няпышная барада. Худыя плечы. Вочы заплюшчаны... Увесь ён унутрана сканцэнтраван на мелодыі.

Аўтар «Лірніка» — народны мастак БССР Аляксандр Васільевіч Грубе. У гэтай рабоце сваё гісторыя, якая пачынаецца з часу, калі мастацтва маладой Савецкай Беларусі рабіла толькі першыя крокі.

...Канец дваццатых гадоў. На Усебеларускай выстаўцы звяртаюць на сябе ўвагу скульптуры Грубе «Максім Багдановіч» і «Лірнік». Не, гэта не той лірнік — вандроўнік, якога мы бачылі нядаўна ў Маскве. Першая работа загінула ў гады Вялікай Айчыннай вайны. А новая — вельмі падобная на ранейшую — бяспрэчна, асветлена творчым вопытам, набытым за час, які прайшоў з тых далёкіх гадоў. Але ўжо тады адзін з вядучых крытыкаў Мікалай Шчакацін адзначыў, што ў скульптуры Грубе ўмела выкарыстаны магчымасці дрэва, а сам аўтар, нягледзячы на адсутнасць спецыяльнай адукацыі, «здолей» стаць у Беларусі адным з найбольш прыкметных майстроў, якія свядома імкнуцца да «манументальнага» скульптурнага стылю з мэтай выяўлення сучаснай героікі...»

Цяпер мы яшчэ раз пераконваемся, што імкненне Грубе да манументальнасці ў многім апраўдана, хоць і не заўсёды ў свой час знаходзіла разуменне знаўцаў.

Аляксандр Грубе паклаў пачатак вялікай і важнай рабоце над вытворчай тэмай, героікай будняў. Ён адным з першых пачаў і беларускую скульптурную леныніну, яшчэ ў сярэдзіне 20-х гадоў у будынку Камвуза ў Мінску была ўстаноўлена створаная ім статуя Уладзіміра Ільіча. Скульптар працягнуў работу над вобразам вялікага правадыра і ў кампазіцыі «Ленін на трыбуне», пачатай у Краснаполлі на Магілёўшчыне, дзе ён выкладаў матэматыку ў школе. У Барысаве ў 1935 годзе быў устаноўлен створаны ім помнік У. І. Леніну.

У перадаванні гады ўбачылі свет такія прынцыпова важ-

ныя для гісторыі скульптуры Савецкай Беларусі работы А. Грубе, як партрэт Карла Маркса, рэльефы «Пяцігодку» — у чатыры гады!», «Рукі прэч ад СССР!», станковую кампазіцыю «Трактарыстка», дэкаратыўныя скульптуры для Мінскага палаца піянераў — «Авіямадэліст» і «Фанфарыстка».

У 1942 годзе з'явіўся выдатны партрэт Героя Савецкага Саюза генерал-маёра Льва Даватара, які захоўваецца цяпер у Дзяржаўнай Трацякоўскай галерэі.

У пасляваенныя гады скульптар жыў у Маскве. У яго творчасці развіваюцца найбольш характэрныя напрамкі, якія сфарміраваліся ў перадаванні дваццацігоддзе.

Аляксандра Грубе ў маладыя гады называлі самародкам, падкрэсліваючы, што ён прый-

шоў у прафесіянальную скульптуру «з самадзейнасці». І ў дзяцінстве, і ў гады вучобы ў Пецярбургскім універсітэце на фізіка-матэматычным факультэце ён шмат займаўся разьбой і лепкай. Але цалкам аддацца любімаму занятку змог толькі ў Мінску, куды пераехаў у 1924 годзе.

Гэта сапраўдны майстар. Створанае ім — у актыве шматнацыянальнага савецкага мастацтва, мастацтва сацыялістычнага рэалізму. Нездарма мастак абавіраўся і абавіраецца на традыцыі вядучых савецкіх майстроў. Ён арганічна злучыў і багату спадчыну беларускай народнай драўлянай скульптуры, творча выкарыстаўшы яе ў рэльефе работ.

Аляксандр Грубе — мастак-грамадзянін. У гады грамадзянскай вайны быў у Чырвонай Арміі. У дваццатых гады кіраваў Усебеларускім аб'яднаннем мастакоў. У 1942—1944 гадах узначальваў праўленне Саюза мастакоў БССР.

У. БОЙКА,
мастацтвазнаўца. (БЕЛТА).

ВОДАР ЗЯМЛІ

ЗАСЛУЖАНЫ дзеяч мастацтваў БССР Пётр Серапіёнавіч Крахалёў — адзін з вядучых беларускіх жывапісцаў. У тэматычных карцінах, партрэтах, пейзажах, напісаных ім, ва ўсёй шматграннасці адлюстраваны гісторыя, жыццё, прыгажосць роднага краю.

Праз усю творчасць мастака праходзіць вялікая тэма — зямля і людзі. Яны неаддзельны ад аднаго ў творы жывапісца: глыбокі роздум селяніна аб будучым жыцці і радасць людзей, якія ўпершыню ўбачылі трактар, зімовы пейзаж і суровыя твары народных месціўцаў, блакітная роўнядзь вады і будзённая праца людзей...

У 1957 годзе на Усесаюзнай юбілейнай мастацкай выстаўцы, прысвечанай 40-й гадавіне Вялікага Кастрычніка, экспанавалася карціна П. С. Крахалёва «Арганізацыя калгаса ў 1929 годзе», якая вызначыла асноўны напрамак творчасці жывапісца.

...У клубе бурліць сход. Сутыкнуліся бедныя і багатыя. Бедныя пачынаюць ра-

у 1919 годзе ў горадзе Шадрынску Курганскай вобласці. Але дзяцінства правёў у сяле Мыльнікава, што побач з Шадрынскам. Тут Крахалёвы жылі ў той перыяд, калі на вёсцы адбываўся вялікі пералом — калектывізацыя. Назаўсёды заномніліся хлопчыку пракуранныя хаты, дзе мужыкі вялі спрэчку: трывожныя цёмныя ночы, калі кулакі з абрэзаў стралялі ў актывістаў; палі, на якіх руйнаваліся межы.

У 1937 годзе Пятро Крахалёў паступае ў Свядлоўскае мастацкае вучылішча, а ў 1939 годзе прызываецца ў Чырвоную Армію.

У цяжкім для нашай краіны 1941 годзе ён камандаваў разведтанкам. Вайну ён закончыў у Адэсе.

...Ленінградскі інстытут жывапісу, скульптуры і архи-

няў ад нямецкіх захопнікаў, — дзеліцца думкамі П. С. Крахалёў, — стала для мяне дарагой зямлёй».

І ён піша карціну аб героіцы — «Партызанскія паходы» (1958 год).

— Мне хацелася ў гэтым творы, — расказвае мастак, — пры раскрыцці індыўідуальных характараў выявіць агульныя рысы, уласцівыя савецкаму чалавеку, паказаць тыя цяжкія выпрабаванні, якія вынеслі мужчыны і жанчыны, старыя і малыя.

У карціне суровыя і засяроджаныя твары народных месціўцаў. Такой жа маўклівай паўстае ў ёй прырода Беларускай зямлі: заснежаныя палі і пералескі, суровая сцяна лесу ў далечыні і сціпаныя беластвольныя бярозкі на першым плане.

З кожным годам сталася

сутнасць калектывізацыі сяла — трыціх «Аб зямлі, аб калектывізацыі» (1967 г.).

Трыціх — якасна новы твор у параўнанні з карцінай «Арганізацыя калгаса». Ён ахоплівае не адну падзею, а вялікі працэс: калі пераважная большасць сялянства вырашыла звязаць свой лёс з калектывізацыяй арганізацыяй выдзлення гаспадаркі; калі на змену камо прышоў трактар; калі новае параджалася ў вострай класавай барацьбе.

У трыціху, па сутнасці, няма канкрэтных цэнтральных персанажаў, як у карціне. У ім выступае адзін галоўны вобраз — вобраз сялянства.

І ў кампазіцыйнай пабудове мастак зрабіў крок наперад. З інтэраў карціны ён вывёў сваіх герояў на вуліцу, у поле, на адкрыты прастор, да новага жыцця выходзіць неаддзеленая ад зямлі вёска! Перад намі праходзіць цэлая галерэя персанажаў. Праўда, не ўсе вобразы раўназначныя па сваёй распрацоўцы. Хацелася б бачыць больш значны, больш псіхалагічны вобраз старшын у цэнтральнай і больш пераконаўчай характарыстыку персанажаў у левай частках трыціха.

Затое ў правай частцы — «Трактарыста забілі» аўтар дасягнуў такой вобразнай трактоўкі, такога глыбокага раскрыцця духоўнага свету герояў, што падзеі вялікім болей западаюць у сэрца, даносяць суровую праўду жыцця. Трагічная сцэна, якая адлюстроўвае класавую барацьбу ў вёсцы, неаддзельная ад гераічнага, узвышанага раскрыцця сутнасці падзей. Дабіцца такога гучання дапамагаюць мастацкія сродкі.

Трыціх «Аб зямлі, аб калектывізацыі» ўзнімае цэлы жыццёвы пласт, паказвае крокі калектывізацыі, прасякнуты глыбокай верай у новае, гучыць гімнам калгаснаму ладу.

Тэма сяла па-ранейшаму хваляе жывапісца. Яна паўшаляецца. У 1969 годзе з'явілася яго карціна «Першая Камуна ў Беларусі». У ёй аўтар імкнецца перадаць мэтанакіраванасць людзей у будучыню. Таму персанажы напісаны такімі светлымі фарбамі.

На жаль, у гэтай карціне мастак не здолеў ярка паказаць вобразы камунараў. Персанажы былі выпісаны, чым раскрыты. Ім не хапіла таго псіхалагізму, які ёсць у трыціху.

У 1970 годзе савецкія людзі адзначалі слаўны юбілей — 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна. Як і ўсе нашы мастакі, П. Крахалёў лічыў сваім абавязкам стварыць творы пра Ільча і рэвалюцыю.

У творы «На Марсавым полі» жывапісец паказвае хваляючую сцэну: на Марсавым полі, да помніка загінуўшым змагарам за рэвалюцыю, прыйшлі Ленін, Крупская, Цэткін, Дзяржынскі, Горкі... П. С. Крахалёў напісаў карціну «Рудабельская рэспубліка», у якой паказана сцэна ў хаце, дзе жыхары Рудабельскага распрацоўваюць план абароны ад інтэрвентаў. Але творам мастак застаўся незадаволены: дзённы героі не акрэслены, вобразы спрошчаны, у іх адсутнічае драматычнасць.

Пасля стварэння карціны «Рудабельская рэспубліка» і «На Марсавым полі» П. С. Крахалёў звяртаецца да сваёй традыцыйнай тэмы і піша палатно «Пералом» (1971 г.).

— У «Пераломе», — гаворыць Пётр Серапіёнавіч, — мяне цікавіла, што больш за ўсё хваляе новую вёску, хто стаіць у цэнтры яе жыцця. Таму і з'явіліся новыя вобразы: камуністаў, камсамольцаў, піянераў. А тры кулакі, што згорбленыя сядзяць у санях — апошні эпізод старога ладу жыцця.

Да 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў П. С. Крахалёў напісаў карціну «На заданне». У ёй зноў-такі ён звяртаецца да гераікі партызанскай барацьбы. Народныя месціўцы бяруць у рукі зброю, каб помсціць ворагу. А навокал — лес і вогненныя сплахі на небе. Трывожны, суровы час. Героі мастака неаддзельны ад роднай зямлі.

У канцы 60-х і пачатку 70-х гадоў П. С. Крахалёў побач з тэматычнымі карцінамі па-ранейшаму піша партрэты і пейзажы.

Адной з галоўных асаблівасцей партрэтаў (мастак пераважна стварае жаночыя вобразы) з'яўляецца іх этнаграфічнасць. Так, партрэт Алеіны Міхайлаўны Верамейчык, старой жыхаркі вёскі Клінок Чэрвеньскага раёна, вытрыман у мажорных тонах: гарачы, пераліваюцца яркія чырвоныя фарбы на кофце, чырвоныя-зялёныя — на спадніцы. І сам вобраз складаны. У ім чытаецца біяграфія чалавека, які працуе доўгае і клапатлівае жыццё.

Пейзажы П. С. Крахалёва таксама набываюць новую вартасць. Адлюстраваны ў іх краявіды абагуленыя, шматпланавыя — напрыклад, «Вялікая вада» (1969 г.).

Новы падыход аўтара да паказу прыроды ярка праяўляецца ў пейзажы «Вясна, Вяча» (1971 г.). Пейзаж напісан у шырокай манеры. Мастак імкнецца да жывапіснага абагулення.

Даўно выбраў свой жыццёвы шлях П. С. Крахалёў. Многа ім зведана і адлюстравана. І далей яшчэ не ўсё зроблена. Вышываецца шмат задум, каб перадаць беларускія бары, аксамітныя лугі, налітую сонцам збажыну; паказаць чалавека моцнага складу і прыгожай душы.

А. ШНЫПАРКОВ.

Першая камуна ў Беларусі.

зумець, што толькі ў калгасе можна зачыць па-новаму. І яны беспаваротна вырашаюць свой лёс.

Такая тэматычна-сюжэтная канва карціны П. С. Крахалёва «Арганізацыя калгаса».

Асноўную сэнсавую нагрукі ў ёй нясе вобраз схуднелага ад хвароб і нястач бедняка, які паказан у цэнтры. Ён увасобіў тое сялянства, для якога пытанне ўступлення ў калгасе вырашана: ён выносіць прысуд кулакам, і, здаецца, чужы такі яго гнеўныя словы: «Нам з вамі не па шляху, наша дарога — калгас. Хопіць, напярпецца...»

Цэнтральны вобраз адзірае і другую важную ролю — у кампазіцыйнай пабудове. Ён звязвае групы персанажаў, у якіх розны падыход да падзей: і тых, хто запісваецца ў калгас — беднякоў, і тых, хто ўсёй істотай ненавідзіць Савецкую ўладу — кулакоў, і тых, хто пакуль стаіць на раздарожжы серадзікоў.

Драматычным гучаннем напоўнена ўсё палатно. Мастак дабіваецца гэтага паказам напружанай барацьбы розных класавых груп вёскі. Праз перажыванні людзей. Каб умацаваць такое гучанне, ён выкарыстоўвае ў сваёй палітры сінія, блакітныя, фіялетава-фіялітныя, халодная гама якіх запаўняе інтэр'ер. А кантрастныя цёплыя таны, якімі напісаны твары, рукі, будзённая вопратка сялян, умацаваюць напружанасць дзеліня.

Гэтая карціна прынесла жывапісцу поспех.

«Тэма калектывізацыі, — гаворыць П. С. Крахалёў, — хвалявала мяне даўно, бо сам змалю зведваў цану калалка хлеба, з дзяцінства палюбіў зямлю, на ўсё жыццё захаваў павагу да тых, хто яе апрацоўвае».

Нарадзіўся П. С. Крахалёў

тэктурны імя Рэзіна Акадэміі мастацтваў СССР. У ім выхавана не адно пакаленне таленавітых мастакоў. Вучыўся ў яго сценах і П. С. Крахалёў, які ў 1952 годзе абараніў дыпломную работу.

Пасля заканчэння інстытута Пётр Серапіёнавіч звязвае свой лёс з Беларуссю, а ў 1953 годзе дэбютуе на Рэспубліканскай мастацкай выстаўцы. На суд крытыкі і гледача ён вынес работы: «Шаўчэнаўскія мясціны», «Набарэжная Нявы», «Партрэт рыбака», «Будаўніцтва гідрэлектрастанцыі «Дружба народаў». Самая большай увагі заслужыла карціна «Будаўніцтва гідрэлектрастанцыі». Яна расказвала пра надзённы клопат чалавека, нашу сучаснасць. Але ёй яшчэ не хапіла той мастацкай вобразнасці, якая прымушае з хваляваннем успрымаць перададзены сюжэт.

І наступную яго карціну «Рамонтныя майстэрні МТС» (1954 год) нельга лічыць удачай. У ёй П. С. Крахалёва ў першую чаргу цікавіць фант — праца ў майстэрні, а не сэнс жыццёвых з'яў.

Нягледзячы на недахопы, творы «Будаўніцтва гідрэлектрастанцыі» і «Рамонтныя майстэрні МТС» выразна акрэслілі пазіцыю П. С. Крахалёва — шчырае жаданне ствараць тэматычныя карціны аб савецкай рэчаіснасці.

Шмат увагі ўдзяляе П. С. Крахалёў у гэтыя гады і пейзажу. «Бярэзіна», «На лузе», «Дарога», «Ветраны дзень», «Ранний вясной» — першыя беларускія пейзажы мастака. Яны камерныя, але ў іх адчуваецца вострае ўспрыманне прыроды.

Рэспубліка рыхтавалася да вялікага свята — 40-годдзя з дня ўтварэння. Актыўна рыхтаваліся да знамянальнай даты і мастакі.

«Беларусь, якую я абара-

творчасць П. С. Крахалёва. Ён распрацоўвае тры асноўныя тэмы: станаўлення новай вёскі, гераізм савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, сённяшні дзень.

У 1961 годзе мастак пачынае працаваць на Палессі. Па цудоўных мясцінах прайшоў і праехаў тысячы кіламетраў. Усё ўбачанае сінтэзаваў у карціне «Палессе», якая расказвае пра хлопцаў і дзяўчат, што надвечоркам сабраліся на беразе Прыпяці — сабраліся, каб палубавацца прыродай, скажаць запаветныя словы аб каханні, сустрэцца з песняй.

У 1962 годзе мастак стварыў пейзаж «Пачатак красавіка». Гэты твор дае магчымасць меркаваць аб новых пошуках жывапісца сродкаў мастацкага адлюстравання, што найбольш ярка праяўляецца ў манеры пісьма. У пейзажы перададзены звычайныя матывы — рэчка, вёска, лес. Але жывапіс у ім больш сакравіты, пазбаўлены маняхромнасці, а мазкі сталі дынамічнымі, свабоднымі. І самае галоўнае — твор напоўнены трапятлівым жыццём.

Вось такія ж рэалістычныя і партрэты П. С. Крахалёва.

Праца і чалавек — асноўны лейтматыў партрэтаў. Гэта відаць у такіх творах, як «Брыгадзір Астраух» (1962 г.), «Пастух» (1963 г.) і інш. Стварэнне партрэтаў, людзей працы з'явілася вынікам глыбокага вывучэння мастаком жыцця, яго цесных сувязей з сялом, добрае веданне гаспадароў калгасных ніў. Прататыпамі яго герояў заўсёды былі канкрэтыя людзі.

Шматграннае даследаванне жыцця, развіццё прынцыпаў рэалістычнага жывапісу, выкарыстанне лепшых яго традыцый дазволіла П. С. Крахалёву напісаць твор, які ва ўсёй велічы раскрываў

Вясна. Вяча.

З ЦЕМРЫ ДА СВЯТЛА

Звычайны рабочы дзень у Селішчанскім сельскім клубе. Раніцай выпушчалі календар славы, прысвечаны перадавой дзярцы. Пазней прыйшлі калгасныя слявачкі. Яны хочучь адшукаць у зборніках новую песню. У пакоі настольных гульняў ідуць шахматныя баталіі. Клуб ніколі не пустуе.

А сёння хваляванню ў мясцовых работнікаў культуры больш, чым заўсёды. Афіша запрашае на вечар чытанню і адказаў на навукова-атэістычныя тэмы. Ці прыйдуць у клуб тыя, каго спецыяльна запрашалі калгасныя актывісты?

Пытанню пададзена многа: «Чаму людзі вераць у бога?», «Ці заўсёды людзі верылі ў бога?», «Цікавыя змястоўныя адказы настаўніцы І. Тамашэвіч, загадчыцы сельскай бібліятэкі Г. Клімянцэнак, агранома Л. Сідаранка прысутныя слухалі з вялікай увагай. І недзе ў сэрцы тых людзей, якія яшчэ вераць у бога, нараджаецца сумненне. Каму і ў што яны верылі ўсё жыццё? Вядома, было б легкадумна сцвярджаць: пабыў чалавек на лекцыі па атэістычную тэму, папрысутнічаў на дэманстрацыі розных хімічных вопытаў, якія выкрываюць хлуслівасць дагматаў царквы, і ён ужо атэіст. Але калі атэістычную прапаганду сярод веруючых вёсці кваліфікавана і мэтанай равана, калі падобныя гутаркі, лекцыі, вечары праводзіць сістэматычна, то і вынікі неўзабаве з'явіцца. За апошні час многія веруючыя, у тым ліку і людзі сталага веку, перасталі адзначаць рэлігійныя святы, у іх хатах больш не ўбачыш абразоў.

У Селішчанскім клубе прапаганда навукова-атэістычных ведаў арганізавана добра. Цікава прайшлі тэматычныя вечары: «Шчасце на зямлі, а не на небе», «Чаму шкодная рэлігійная мараль?», «Навука ў барацьбе з рэлігіяй». У клубе адбыліся лекцыі: «Рэлігія — опіум народа», «Ці ёсць жыццё на іншых планетах?», «Чалавек аўпрыгожвае праца, а не вера ў бога».

Прапаганда атэістычных ведаў праводзіцца з удзелам узроставак груп насельніцтва. Летась у клубе было прачытана 50 лекцый, сярод іх на навукова-атэістычныя тэмы — 12, адбылося пяць вечароў пытанняў і адказаў, на шасці вечарах дэманстраваліся хімічныя вопыты. На канферэнцыях чытачоў (а іх было чатыры) абмяркоўвалася навукова-папулярная літаратура гэтай жа тэматыкі. Сакратар партыйнай арганізацыі А. Лаўрыновіч, дырэктар сярэдняй школы В. Канавальчык, настаўніца В. Карабань нямала робяць на прапагандзе сярод веруючых матэрыялістычнага светапогляду.

Можна нагадаць і яшчэ адзін прыклад. У ваколіцах калгаса «Першае мая» Аршанскага раёна няма ні царквы, ні касцёла. І ўсё ж работнікі культуры не забываюць пра тое, што ёсць яшчэ хлебаробы, якія вераць

рэлігійным забабонам. Таму для іх у клубе наладжваюцца навукова-атэістычныя чытанні: «Чаму шкодная рэлігія?», «Новыя абрады і традыцыі ў быт» і інш. Добра былі падрыхтаваны вечары: «Хімія ў штодзённым побыце», «Шчасце на зямлі, а не на небе». Цікавая гаворка вялася на чарговым вусным часопісе: «Як чалавек пераўтварае свет». Папулярныя тут калектыўныя чытанні кнігі Е. Яраслаўскага «Біблія для веруючых і няверуючых».

Вечары — добра, лекцыі — таксама. Але актывісты сельскага Дома культуры ніколі не забываюць аб тым, што поспех антырэлігійнай прапаганды таксама ў індывідуальных гутарках, калі гаворка адрасавана да сэрца і розуму веруючага. Культработнікам М. Марчанка, М. Шчарбаковай, Н. Ільіной актыўна дапамагаюць старшыня сельсавета А. Капар, бригадзір калгаса Л. Міліто, настаўніца М. Влізняцова. Шырока прапагандуюцца тут новыя грамадзянскія абрады і святы. Сталі традыцыяй вясёлыя фестывалі, святы вясны, сярпа і молата. Вялікую аўдыторыю сабраў дыспут «Які ты, наш сучаснік?», вечар «Прыклад бяры з перадавікоў».

Умела прапагандуюць навукова-атэістычныя і прыродазнаўчыя веды сярод насельніцтва актывісты Асвейскага пасялковага дома культуры. Летась, напрыклад, для жыхароў пасёлка было прачытана 16 такіх лекцый. Пачатая справа працягваецца і сёлета. Нядаўна на чарговым вечары з гэтай серыі настаўніца А. Селяніна сваё выступленне прысвяціла тэме: «Ленін аб рэлігіі і царкве». Аб паходжанні рэлігійных вераванняў гаварыла бібліятэкарка В. Гарбунова. Можна прыгадаць і такія вечары: «Калі нельга маўчаць», «Мы народжаны, каб казку зрабіць явай». Вечары заканчваюцца канцэртамі, у праграме якіх сатырычныя сцэнікі, байкі і вершы атэістычнага зместу. У пасялковай бібліятэцы ўвагу чытачоў прыцягвае кніжная выстаўка «Чалавек і рэлігія».

Актыўна вялася прапаганда навукова-атэістычных ведаў ва ўстановах культуры Міёрскага раёна. Варта ўвагі работа клубаў юных атэістаў. Яны працуюць у 12 сярэдніх школах. Сельскія бібліятэкары робяць бібліяграфічныя агляды навінак, наладжваюць абмеркаванне мастацкіх твораў. Урачыста і радасна адбываецца рэгістрацыя шлюбаў і нованароджаных у Язненскім сельскім доме культуры.

Не так лёгка веруючыя адмаўляюцца ад рэлігійнага дурману. Але вынікі ў гэтай справе прыкметныя. Ад цемры рэлігійных забабонаў да святла жыцця далучаюцца ўсё новыя людзі. За апошнія гады ў раёне не было выпадку, каб маладыя вячаліся ў царкве або касцёле. Абрад гэты адбываецца зараз выключна ва ўстановах культуры.

Раённы Дом культуры да-

памагае сельскім атэістам. Падрыхтаваны вусны часопіс «У справах зямных мы бачым цуд». Выступаюць кваліфікаваныя лектары, іх расказы ілюструюцца кадрамі навукова-папулярных фільмаў. Самадзейныя артысты выконваюць куплеты, байкі і сцэнікі на антырэлігійныя тэмы.

У раёне працуе народны ўніверсітэт навуковага атэізму, яго слухачы — клубныя работнікі і бібліятэкары. Для іх чытаюцца лекцыі, вывучаюцца практычныя пытанні арганізацыі навукова-атэістычнай работы сярод насельніцтва. Аддзел культуры раз у квартал падводзіць вынікі праведзенай работы. Больш як дзвесце навукова-тэматычных вечароў, 97 вусных часопісаў, 170 бібліяграфічных аглядаў, дзесяткі вечароў пытанняў і адказаў на рахунку ў атэістаў Міёрскага раёна. Сталую прапіску знайшлі тут новыя абрады, святы працы.

Прапаганда навукова-атэістычных ведаў надаецца нямала ўвагі і ў Лёзненскім раёне. Работнікі культуры разам з членамі таварыства «Веды» акрамя масавых мерапрыемстваў праводзяць вялікую індывідуальную работу сярод веруючых.

У вобласці прыкметна папоўніўся актыўны клубны атэістаў новымі лектарамі і дакладчыкамі: больш кваліфікавана прапагандуюць прыродазнаўча-навуковую літаратуру і бібліятэкары Віцебшчыны.

І ўсё ж трэба прызнаць, што прапаганда атэістычных ведаў ва ўстановах культуры Бешанковіцкага, Дубровенскага, Браслаўскага, Лепельскага, Шаркаўшчынскага і Шумілінскага раёнаў яшчэ не на належным узроўні. Раённыя дамы культуры, на жаль, не сталі тымі цэнтрамі прапаганды, на вопыце якіх павінны былі б вучыцца сельскія культурмейцы. Установы культуры і сельскія групы таварыства «Веды» мала цікавіцца работай народных універсітэтаў навуковага атэізму. Слаба выкарыстоўваюцца тэхнічныя сродкі прапаганды, што зніжае ідэйна-мастацкі ўзровень многіх лекцый, дакладаў і вечароў. Пытанні атэістычнай прапаганды сярод насельніцтва вельмі рэдка абмяркоўваюцца на семінарах і практыкумах культасветработнікаў. Трэба, каб і калектывы мастацкай самадзейнасці рыхтавалі да такіх вечароў і лекцый спецыяльны канцэртны рэпертуар.

Прапаганда навуковага атэізму сярод веруючых — важны сродак камуністычнага выхавання працоўных. І трэба, каб гэтай справай сістэматычна займаліся ўсе работнікі культуры вобласці, каб ім актыўна дапамагалі сельскія групы таварыства «Веды».

М. ШМАТКОУ,
намеснік начальніка
управлення культуры
Віцебскага аблвыканкома.

Ён звычайна маўклівы і засяроджаны. І, здаецца, нішто навакольнае не кранае гэтай таемнай ціхманасці. Але ж толькі распачніце гаворку, як ён палагадзіцца. І вы мікволі станеце яго суб'есіднікам. Часта — пасіўным. Бо не пасмеюць перабіваць — на чутася ўсхваляе і пахіне на роздум.

А болей умее слухаць сам. Праўда, падкіне слова-другое, нагадае факт ці цэлы эпизод. Што ні зачэпі — ва ўсім ён дасведчаны чалавек. Памяць у яго адменная.

Сваю эрудыцыю ў розных галінах ведаў Даніла Канстанцінавіч выяўляе неяк між іншым, неўпрыкметку, не вылучаючы сябе, не зацімняючы суб'есідніка. Таму з ім лёгка і прыемна размаўляць. На любыя тэмы. Калі ж вы хімію зацэпіце, ён трохі перайначыцца. Пачне заўзята расказаць і даказаць, папярэджаючы, бывае, свае довады тут жа намалюванымі формуламі і схемамі. Гэта яго, Данілы Канстанцінавіча, няўмольная прыўнасць, мінулае прафесія.

Былі ў дзяцінстве розныя памкненні і захапленні. Верх узяла яна — хімія. Навучанне ў Мінскай хіміпрафшколе, у Беларускам дзяржаўным універсітэце, у аспірантуры канчаткова акрэслілі жыццёвы шлях. Пэўны час юнак працуе ва ўніверсітэце, піша дысертацыю. Вайна перапыняе думкі, знішчае назапашаны матэрыял. Пасля вызвалення — новыя клопаты і хваляванні. Але адданасць прафесіі нязменная. Даніла Канстанцінавіч працуе ў Інстытуце хіміі АН БССР. Спачатку вучоным сакратаром, затым загадчыкам лабараторыі.

Так было да 1956 года, калі не стала Якуба Коласа. Сярод мерапрыемстваў па ўзвешчэнню памяці народнага песняра, значылася адкрыццё

музей. Неўзабаве Данілу Канстанцінавіча Міцкевіча, як сына паэта, прызначаюць дырэктарам яшчэ не створанага Літаратурнага музея Якуба Коласа.

Усяго сябе аддае ён пачэснай і адказнай справе. Ашчадна збірае і сістэматызуе коласаўскія матэрыялы, з невялікай групай супрацоўнікаў настойліва рыхтуе музей да адкрыцця. 4 снежня 1959 года Коласаў дом гасцінна сустрае першых сваіх наведвальнікаў. Хваляваліся яны, пераступаючы парог, хваляваўся і Даніла Канстанцінавіч. А да 90-годдзя песняра музей перажыў другое нараджэнне — экспазіцыя поўнаасцю абнавілася.

Нямала сіл укладзена Данілам Канстанцінавічам і ў стварэнне філіяла музея на радзіме паэта (адкрыўся 8 чэрвеня 1967 года), у арганізацыю коласаўскіх школьных музеяў і куткоў.

Людзі розных прафесій звяртаюцца да Міцкевіча за кансультацыяй. І ён, дасканалы знаўца біяграфіі вялікага паэта, задавальняе патрэбы ўсіх. Неацэнную паслугу аказаў ён работнікам Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, калі рыхтаваўся 12-томны Збор твораў Якуба Коласа: вытлумачыў шмат якія моманты гісторыі напісання твораў, пракаменціраваў багатую эпістальную спадчыну песняра.

Цікавыя падзеі з жыцця свайго бацькі захоўвае памяць Данілы Канстанцінавіча. Кніга ўспамінаў выношваецца ім пра выдатнага сына зямлі беларускай.

Пры сустрэчы заўсёды павяжы і прывязна вітаюцца з Данілам Канстанцінавічам Міцкевічам пісьменнікі, артысты, вучоныя, рабочыя і калгаснікі. За яго добрую, шчырую рупнасць.

І. КУРБЕКА,

ЛЮБІМЫ ЗАНЯТАК

Дваццаць пяць гадоў свайго жыцця аддаў любімайму занятку — прапагандзе кнігі сярод насельніцтва — загадчык Паўлаўскай сельскай бібліятэкі Слонімскага раёна Валянцін Мікалаевіч Ждановіч. Ён добра памятае тыя паспяваенныя гады, калі ўсе кніжныя скарбы, змяшчаліся ў куфарку мясцовага кнігалюба. Нярэдка сярод гэтага сціплага збору старых, без вокладак выданняў знаходзіўся экзэмпляр з абпаленымі старонкамі.

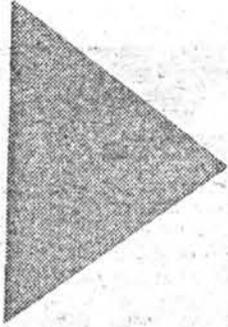
А цяпер у Паўлаўскай сельскай бібліятэцы налічваецца каля дзесяці тысяч кніг. Ля ўваходу можна прачытаць ганаровы надпіс: «Вас абслугоўвае бібліятэка выдатнай работы». Сустрэчы з пісьменнікамі, канферэнцыі чытачоў, перасоўныя кніжныя выстаўкі — самыя разнастайныя формы бібліятэчнай работы дзюно сталі будзённай з'явай у дзейнасці культурнаасветнай установы. Усе гэтыя працоў-

ныя здабыткі цесна звязаны з імем выпускніка бібліятэчнага факультэта Мінскага педагагічнага інстытута Валянціна Ждановіча.

За актыўную творчую дзейнасць на ніве культуры і ў сувязі з дваццаціпяцігоддзем работы сельскай бібліятэкар В. Ждановіч узнагароджаны Ганаровай граматай Гродзенскага абласнога ўпраўлення культуры. Юбіляра шчыра віншавалі таварышы па рабоце, сябры.

Сёлета юбілярам былі яшчэ тры работнікі Слонімскай гарадской бібліятэкі: яе загадчыца Галіна Еўдакімаўна Жыгалковіч, бібліятэкар Надзежда Васільеўна Амасёнак і грамадскі прапагандыст кнігі Яўгенія Анатолеўна Патрова. Кожная з іх аддала бібліятэчнай справе па дваццаць пяць — трыццаць гадоў. У Яўгеніі Анатолеўна Патроваў юбілей працоўнай дзейнасці супаў з 80-годдзем з дня нараджэння.

М. РЫЛКО.

КУЛЬТРАБОТНІКІ ВУЧАЦА

Паралель дружбы: Кіеў — Мінск

Некалькі гадоў назад Ж. Даклюнас і Л. Папко — маладыя экскурсаводы Літаратурнага музея Я. Купалы — стажыраваліся ў Кіеве ў музеі Т. Р. Шаўчэнкі. З гэтага і пачалася творчая дружба паміж двума калектывам. А потым і мінчане прымалі нас, украінскую делегацыю. Супрацоўнікі беларускага музея пазнаёмлі нас з гістарычнымі мясцінамі горада — з Домам-музеем і з'езда РСДРП, Дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Мы ўсклалі кветкі да бронзавай скульптуры мемарыяльнага комплексу «Хатынь», паднялі і на Курган Славы. Вялікае ўражанне засталася ў нас і ад Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы, на сцэне якога ўбачылі спектакль «Зацюканы апостал» А. Макаёнка.

Цікавай і сардэчнай была сустрэча з работ-

нікамі Літаратурнага музея Я. Коласа. Яго дырэктар Даніла Канстанцінавіч Міцкевіч і навуковы супрацоўнік Мікола Базарэвіч паказалі нам экспазіцыю музея. Падводзячы вынікі творчай сустрэчы, шаўчэнкаўцы і купалаўцы вырашылі яшчэ больш плёна супрацоўнічаць, узмацняць дружбу, дапамагаць адзін аднаму ў рабоце.

Мы шчыра ўдзячны ўсім супрацоўнікам музея Я. Купалы, і асабліва экскурсаводу Л. Папко, якая цікава расказала нам пра Купалаў дом, яго творчасць, дружбу з украінскімі пісьменнікамі, змястоўна адказала на ўсе пытанні.

Сустрэча супрацоўнікаў двух літаратурных музеяў краіны выдзілася ў своеасаблівае свята дружбы і братэрства.

А. БАЖКО,
удзельніца экскурсіі,
Кіеўская вобл.

Мінскі абласны Дом народнай творчасці прыводзіць абласныя і раённыя творчыя канферэнцыі па праблемах развіцця самадзейнага мастацтва, ставіць і абмяркоўвае гэтыя пытанні на пасяджэннях мастацкага савета, распісваюць вопыт лепшых асяродкаў культуры, студый выяўленчага мастацтва і фотастудый, арганізуе тэматычныя вечары, прысвечаныя перадавікам прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці, урачыстыя рэгістрацыі шлюбав, наваароджаных і г. д.

Важнае месца ў рабоце займаюць семінары-практыкумы. Дом народнай творчасці толькі ў гэтым годзе правёў 15 семінараў, на якіх займалася больш за тысячу кіраўнікоў харавых, музычных, драматычных, танцавальных калектываў, агітбрыгад, студый і гурткоў сучаснага балета танца, самадзейных кампазітараў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, пэзаўпачаткоўцаў.

Лекцыі і даклады аб унутранай і знешняй палітыцы нашай дзяржавы, на мастацтвазнаўчыя тэмы, наведванне спектакляў, канцэртаў, заняткі па спецыяльнасці праводзілі заслужаныя дзеячы мастацтваў БССР Ю.

Семяняка, І. Кузняцоў, М. Маслаў, П. Акулёнак, балетмайстар А. Бальшакоў, заслужаны артыст БССР М. Красоўскі, кандыдаты мастацтвазнаўства А. Лабовіч, А. Ліс і іншыя.

Днямі ўдзельнікі семінара абмяркоўвалі ход падрыхтоўкі калектываў сельскай мастацкай самадзейнасці да агляду, які хутка пачнецца, дзей-

насць агітбрыгад, агітпаяздоў і вўтаклубаў. Вырашана стварыць пры ДOME народнай творчасці пастаянна дзеючую школу павышэння кваліфікацыі дырэктараў раённых, гарпастаўкоў і гарадскіх дамоў культуры. Слухачы школы будучы вывучаць марксісцка-ленінскую эстэтыку, гісторыю, эканоміку, культуру роднага краю,

формы і метады клубнай работы, вопыт лепшых палацаў, дамоў культуры і клубаў. Будучы сустрэчы з дзеячамі навукі, літаратуры і мастацтва, ветэранамі партыі, Вялікай Айчыннай вайны і працы, кіраўнікамі клубных устаноў Мінска, работнікамі партыйных і савецкіх органаў вобласці.

В. НОСАУ.

Пяць гадоў прайшло з таго часу, як па ініцыятыве інструктара Мазырскага раённага дома культуры Валянціна Бабра ў калгасе «Радзіма» быў арганізаваны жаночы фальклорны ансамбль. Самадзейныя артысты шмат разоў выступалі са сваімі канцэртамі перад аднавяскоўцамі і на сцэнах суседніх вёсак, у раённым ДOME культуры

ры і на летняй эстрадзе Гомельскага парка культуры і адпачынку імя А. Луначарскага.

Артыстак ансамбля ведаюць на Мазырычыне і як добрых працаўніц. Многія з іх адзначаны ўрадавымі ўзнагародамі.

Тэкст і фота **М. ХУДАЛЕВА.**

ГОСЦІ БІБЛІЯТЭКІ

Днямі ў Мінскай абласной дзіцячай бібліятэцы імя Янкі Маўра адбылася цікавая сустрэча. Да чытачоў малодшага школьнага ўзросту прыйшлі жаданыя госці — беларускія пісьменнікі і варты Е. Лось, В. Хомчанка, М. Герчык, А. Вольскі — аўтары любімага часопіса «Вясёлка».

Галоўны рэдактар часопіса Е. Лось расказала юным чытачам, як ствараецца часопіс, пра яго аўтараў і юнкураў, растлумачыла, як друкуюцца малючкі.

Затым выступілі аўтары часопіса. Яны цікава і ваймальна чыталі свае творы, цэпіла і шчыра гутарылі са школьнікамі.

Юныя ўдзельнікі сустрэчы Святалана Нячывава,

Сярожа Кован, Люда Дрозд і іншыя прачыталі вершы беларускіх паэтаў.

Да сустрэчы з «Вясёлкай» у бібліятэцы і ў школах №№ 91, 88 былі арганізаваны чытанні і гутаркі па старонках часопіса. У чытальнай зале бібліятэкі падрыхтаваны малючкічыя выстаўкі «Беларускія пісьменнікі — дзеянні». «Малючкічытачоў «Вясёлкі». «Нумары часопіса «Вясёлка», якія асабліва спадабаліся чытачам.

Гэтая сустрэча на доўга запомніцца чытачам і юным падпісчыкам.

Т. РАШЧЫНСКАЯ,
дырэктар Мінскай абласной дзіцячай бібліятэкі імя Я. Маўра.

Мемарыяльны музей Героя Савецкага Саюза Канстанціна Заслонава ў Оршы ніколі не пустуе. Напярэдадні святкавання 30-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў сюды зайшла жанчына.

Пасля яна зайшла ў кабінет дырэктара музея Валянціны Анатольеўны Ігнатавай.

— Я прыехала да вас па просьбе сваёй маці Агафі Цімафееўны Бондаравой, каб пакланіцца светлай памяці яе сына, а майго брата Аляксандра, — пачала сваю гаворку з дырэктарам незнаёмая жанчына. — Саша загінуў у тым жа баі, што і Заслонаў. Але я абышла ўсе залы і пераканалася, што імя яго чамусьці ў музеі не ўпамінаецца. Вядзь, ніхто не ведае, пры якіх абставінах загінуў Саша?

— Нам дакладна вядома, — адказала Валянціна Анатольеўна, што ў гэтым баі загінула шэсць партызан, аднак сёння ўстаноўлены імяны

толькі пяці чалавек.

— То ці не быў шостым ваш Саша? — не стрымалася, заплакала жанчына і шпакляла на стол пачак старых, выцвілых ад часу папераў, якія яна прывезла з сабой.

— Сярод дакументаў было паведамленне Беларускага штаба партызанскага руху ад 28 лістапада 1944 года, у якім гаварылася, што партызан брыгады К. Заслонава Аляксандр Іосіфавіч Бондараў, 1921 года нараджэння, загінуў 14 лістапада 1942 года ў вёсцы Купаваць Сенненскага раёна Віцебскай вобласці і пахаваны ў вёсцы Бяленіва гэтага ж раёна.

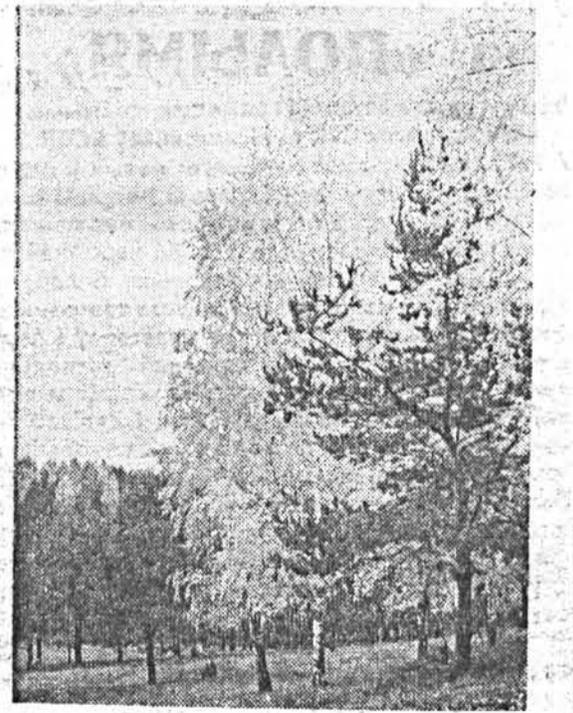
Захаваўся таксама камсамольскі білет партызана-героя за нумарам 3 622 936, выдадзены 6 красавіка 1939 года Аршанскім райкамом камсамола. Засталася непашкоджанай нават невялікая фатаграфія, якая ўзнаўляе для нас вонкавае аблічча Сашы. У камсамол Аляксандр Бондараў уступіў, калі вучыўся ў Смальянскім сельскагаспадарчым тэхнікуме.

Сястра партызана Вольгі Іосіфаўна Бондарова, якая перадала музею гэтыя каштоўныя дакументы, жыве зараз разам з 90-гадовай маці ў г. п. Багушэўску.

Імя загінуўшага шостага, якоё доўгі час заставалася невядомым, добра памятае і адзін з удзельнікаў апошняга бою Заслонава — Андрэй Іванавіч Агееў. Ён прыязджаў у Оршу з Кемераўскай вобласці, дзе жыве цяпер, на святкаванні 30-годдзя вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў і расказваў, што добра памятае Сашу. Гэта быў смелы, рашучы юнак, які выдатна ведаў мясцовасць, неаднойчы хадзіў у разведку, добрасумленна выконваў самыя адказныя даражэнні.

Збор звестак пра Сашу Бондарова ў музеі працягваецца. У хуткім часе яго фотанартрэт і асноўныя звесткі пра гераічныя ўчынкі будучы змешчаны ў адным з валаў.

М. НЯХАЙ.

ЗАЛАТАЯ ВОСЕНЬ. Фотаэцюд А. АНДРЭЯНАВА.

ШТО, ДЗЕ, КАЛІ...

ШЧЫРЫ МУЗЫКА

Праз усё жыццё пранёс Андрэй Кірылавіч Кавальчук любоў да народнай музыкі. Дзе ён быў ён — побач заўсёды яго дудна-кларнет.

Не раз веселіў ён салдат сваімі мелодыямі ў перапынках паміж баямі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. З гэтым інструментам дайшоў аж да Берліна.

А. Кавальчуку сёння амаль семдзесят. І паранейшаму ён жаданы госць на вяселлях, на прыводзінах юнакоў у Савецкую Армію і на многіх іншых калгасных

УРАЧЫСТАЦЯХ У РОДНАЙ ВЯРОЗЫЦЫ І СУСЕДНІХ ВЁСКАХ.

В. РАМАНІШКА,
настаўнік-пенсіянер,
Калінкавіцкі раён.

ДЗЕЦЯМ ВЁСКІ

Першы вераснёўскі званок паклікаў навучніцаў у школу. Ён празвінеў і для вучняў музычнай школы, якая сёлетня пачала дзейнічаць у Палешанскай сярэдняй школе. Створаны класы фартэпіяна, баяна, акардыёна. Узначальвае новую музычную школу Анатоль Мікалаевіч Шабусеў.

Шмат жадаючых наведваюць заняткі. 55 здольных хлопчыкаў і

дзяўчынак вывучаюць мастацтва — музыку.

М. МІНЧАНКА,
Калмавіцкі раён.

СЯБРУЮЦЬ СУСЕДЗІ

Часта наведваюць раённы цэнтр Чэрыкаў артысты мастацкай самадзейнасці Выхаўскага раённага дома культуры. З цікасай разнастайнай праграмай яны выступілі перад працоўнымі горада Чэрыкава, а таксама перад адпачываючымі дома адпачынку «Союз». У выкананні ванаальна-інструментальнага ансамбля «Гама» прагучалі песні савецкіх кампазітараў А. Пахмутавай, М. Тарывердзева, І. Шаінскага, народныя песні. Дзве гадзіны працягвалася святая вясёлка, іскрыстага мастацтва. Бурнымі апладысмантамі сустрэнані гледачы кожны нумар. Спадбалася чэрыкаўцам вы-

ступленне братаў Анатоля і Эдуарда Лайхманаў, Наталі Зохан, Вячаслава Куляшова, Уладзіміра Гашнова.

І. ВАРАБ'ЕУ,

З КАНЦЭРТАМІ ДА ХЛЕБАРОВАЎ

Самадзейныя артысты Рагачоўскага раённага дома культуры пабывалі з канцэртамі амаль ва ўсіх гаспадарках раёна. Толькі за апошні час яны выступілі ў калгасе «Зара», «12 год Настрэчніка», «XXII партз'езд», саўгасах «Побалава», «1 Мая», «Дварэц» і іншых.

Неаднаразова танцавальныя калектывы Дома культуры ўзнагароджаны граматамі, дыпламамі, атрымліваюць прызы. Паспяхова выступае і ўзусім малады калектыв Дома культуры — ванаальны ансамбль «Крынічка».

А. ДРУЖКОВА.

ХВАЛЮЮЧЫЯ СТАРОНКІ

У памяці народнай вобразы выдатных людзей захоўваюцца, як найлепшы прыклад для выхавання характараў і пачуццяў. Гэта, вядома, датычыць і палымнай біяграфіі пісьменніка-камуніста Мікалая Астроўскага. Яго асоба і яркі жыццёвы подзвіг выклікалі велізарную цікавасць ва ўсіх кутках зямнога шара адразу ж пасля таго, як быў апублікаваны раман «Як гартавалася сталь», а крылаты выраз, які пачынаецца словамі «Самае дарогае ў чалавека — гэта жыццё...» абляцеў ўвесь свет.

Пра жыццё і творчасць М. Астроўскага напісана ня мала твораў дакументальнага, мемарыяльнага жанру: «Кніга, якая абышла ўвесь свет» Ганны Караваевай, «Мікалай Астроўскі і моладзь свету» Анатоля Осіпава, шматлікія публікацыі ў літаратурнай перыядыцы. Яшчэ ў 1950 годзе ў серыі «Жыццё выдатных людзей» выйшла кніга С. Трыгуба «М. А. Астроўскі», якая з'явілася спробай навуковага даследавання біяграфіі пісьменніка-камуніста. Аднак імклівае, палымнае жыццё яго дае ўсё новы каштоўны матэрыял для дакументалістаў і яшчэ чакае адкрыццяў у галіне біяграфічнага жанру.

У многім «запаўняе гэты прабел» новы раман Івана Цюпы «Мужны коннік», выпушчаны ўкраінскім выдавецтвам «Дніпро» і ўзнагароджаны рэспубліканскай камсамольскай прэміяй імя Мікалая Астроўскага. Раман складаецца з пяці частак, у кожнай з якіх асвятляецца пэўны перыяд жыцця-подзвігу. Ярка, паэтычна апісвае І. Цюпа Вялію непадалёк ад Астрога, Турью і іншых мяляўнічых мясцін: Вальні і Падолля, дзе нарадзіўся пісьменнік і дзе прайшлі яго дзіцячыя гады («У краі дзяцінства»). У пошуках кавалка хлеба сям'я Астроўскіх пераязджала з месца на месца,

перажыўшы ўсе цяжкасці паднявольнага становішча ў эксплуатацыйным грамадстве. Змрочныя карціны навакольнай рэчаіснасці выклікалі ў душы хлопчыка роздум, фарміруючы характар.

Біяграфіі выдатных людзей заўсёды цікавыя і знешняй, падзейнай, і ўнутранай, псіхалагічнай напоўненасцю. Выдатная асоба — заўсёды чулы нерв, барометр сваёй эпохі. Удала і выразна раскрывае гэтую важную рысу ў асобе Мікалая Астроўскага аўтар рамана «Мужны коннік». З самага пачатку герой паказваецца натурай цэльнай, бескампраміснай. Ён нібы інтуітыўна, усёй істотай сваёй прадчувае складаную атмасферу рэвалюцыйнай наваляніцы, будучых класавых бітваў. Вось чаму яго вабяць героі смелыя, мужныя — Спартак, Гарыбальдзі, Авадзень-Артур, Праметэй.

Есць у кнізе ўражлівая сцена, якая яскрава і памастацку пераканаўча раскрывае гэтую думку. Адночы Міколка ўскочыў на яшчэ не аб'езджанае жарабя. І тут пачалося неверагоднае: жарабя імчалася віхурай, спрабуючы сціснуць седака. Але хлопчык з гонарам і да канца вытрымаў выпрабаванне: уцяпіўшы рукамі ў грыву, ён нібыта прыкіпеў да каня. Гэтая сцена яшчэ не раз будзе з'яўляцца ў свядомасці пісьменніка, набываючы праз гады сэнс сімвалічны.

А неўзабаве юнак ушчыльную сутыкаецца з класавым ворагам. Пачалася Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, потым — грамадзянская вайна. Пятнаццацігадовы падлетак далучаецца да адыходзячай калоны і становіцца кавалерыстам вядомага палка катойцаў. Праз усю Украіну пралаглі яго баявыя дарогі. У баях падлетак даросла сталае, мужнее яго воля, загартоўваецца характар.

Але галоўныя подзвігі яшчэ наперадзе. Прагрэсруе хвароба, юнак траціць здольнасць рухацца, потым — зрок. Ды ён не здаецца. Гэтакім перыяду жыцця пісьменніка

прысвечаны тры апошнія часткі рамана: «Старонкі з кнігі жыцця», «Я не здамся», «Палаючае сэрца». Манера пісьма тут робіцца ўсё больш напружанай, драматычнай. У агульнай тэкставай тканіне рамана значнае месца займаюць пісьмы, сведчанні сучаснікаў, архіўныя матэрыялы. Аўтар удала спалучае элементы навуковага, дакументальнага і мастацкага спосабаў даследавання жыцця выдатнай асобы.

З хваляваннем успрымаецца сцена, калі на чарнаморскім узбярэжжы герой пераадольвае ўспышку песімізму і калі нараджаюцца вядомыя ўсяму свету словы «Умей жыць і тады, калі жыццё робіцца невыносным». Са здзіўляючай энергіяй бярыцца ён за новую справу: стварае мастацкі летапіс свайго пакалення — раман «Як гартавалася сталь».

Асабліва падрабязна апісвае І. Цюпа апошнія гады героя, калі жыццё яго было напружаным да апошняй мяжы і рабілася ўсё больш духоўна інтэнсіўным.

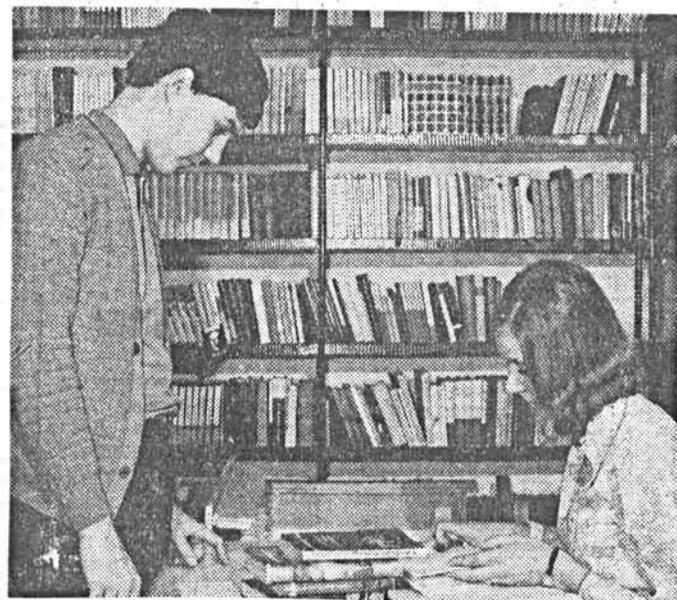
У арганічным адзінстве з партыяй і народам, з тэмпамі камуністычнага будаўніцтва і заключанага галоўнага вызначальнага пафас і жыццёвая пераканаўчасць вобраза Мікалая Астроўскага. Праз увесь твор І. Цюпы праходзіць думка, што падобны жыццёвы подзвіг быў магчымы толькі ў новым, сацыялістычным грамадстве, дзе створаны ўсе ўмовы для найбольш поўнага выяўлення сацыяльнай, творчай актыўнасці чалавека.

Рэльефна паказвае аўтар таксама вобразы сучаснікаў М. Астроўскага, якія акружаў яго, з якімі ён падтрымліваў сяброўскія адносіны. Гэта перш за ўсё жонка Раіса Астроўская, маці Вольга Восілаўна, сястра Кацярына, пісьменнікі Матэ Залка, А. Серафімовіч, М. Кальцоў, А. Фадзееў.

Новая біяграфічная кніга І. Цюпы з'яўляецца данінай памяці пісьменніка-камуніста.

А. КАНДРАЦЮК.

г. Кіеў.

Багаты выбар літаратуры ў бібліятэцы Ленінварашскай гімназіі (Венгрыя).

ВЕНГЕРСКАЯ МАЗАІКА

Плённае супрацоўніцтва

У Венгрыі шырока адзначаецца 25-годдзе падпісання савета - венгерскага пагаднення аб навукова - тэхнічным супрацоўніцтве, якое стала надзейнай асновай сацыялістычнага развіцця краіны.

Абапіраючыся на савецкі вопыт, Венгрыя асвоіла прантыку сацыялістычнага планавання народнай гаспадаркі. Рашучую ролю адыграла супрацоўніцтва з СССР у стварэнні буйной венгерскай прамысловасці, энергетыкі, развіцця сельскай гаспадаркі і жыллёвага будаўніцтва. За чвэрць стагоддзя Саветскі Саюз перадаў Венгрыі тры тысячы навілектаў навукова - тэхнічнай дакументацыі. Узамен Венгрыя перадала Саветскаму Саюзу дзве тысячы ліцэнзій і дакументацыі на вытворчасць асобных відаў прадукцыі. У парадку абмену ў гасцяк адзіну аднаго пабывалі за гэтыя гады 13 тысяч вучоных і інжынераў.

Аб плённым савецка - венгерскім навукова - тэхнічным супрацоўніцтве яскрава расказвае юбілейная выстаўка, якая адкрылася ў Будапешце.

На Чэпелі вучацца ўсе

Калектыв буйнейшага прамысловага прадпрыемства Венгрыі — Чэпелскага металургічнага і машынабудаўнічага камбіната славіцца тым, што тут вучацца амаль усе. Створаны пры камбінате вучэбны цэнтр прыцягнуў да сябе 30-тысячны калектыв прадпрыемства, наладзіў чоткую сістэму навування ад пачатковай школы да падрыхтоўкі к паступленню ў в.н.

400 рабочых камбіната авалодваюць ведамі ў влчэрняй школе рабочай моладзі. Яны атрымліваюць пачатковую і сярэднюю адукацыю пад кіраўніцтвам вопытных педагогаў. Для малодшых маці пры вучэбным цэнтры створаны спецыяльныя курсы з дзіцячымі іслямі, якія дазваляюць ім закончыць курс пачатковай школы. З 1955 года, калі быў створан Чэпелскі вучэбны цэнтр, васьмігадовую адукацыю атрымалі налі 13 000 працаўнікоў камбіната. Больш як 700 рабочых штогод заканчваюць прафесійна - тэхнічныя курсы. Толькі ў гэтым годзе 285 працаўнікоў Чэпелскага камбіната стануць студэнтамі в.н.у краіны.

Гасцініца на востраве Маргіт

Мінеральныя крыніцы штогод прыцягваюць у Венгрыю дзесяткі тысяч замежных турыстаў. Яшчэ ў 1972 годзе было прынята рашэнне вылучыць на будаўніцтва лячэбніц паўтара мільярда форынтаў. Быў аб'яўлены конкурс на праекты камфартабельных гасцініц непадалёку ад крыніц.

Першую прэмію на конкурсе атрымаў праект групы архітэктараў інстытута «Сеўтэрв». У паўночнай частцы маляўнічага вострава Маргіт, у самым цэнтры Будапешта, да вясны 1977 года вырастае пабудаваны па гэтым праекту лячэбны комплекс, які складаецца з васьмі-павярховай гасцініцы «Тэрмаль» і звязаных з ёй падземнымі пераходамі лячэбных і спартыўных басейнаў, урачэбных і рэнтгенаўскіх кабінетаў, лабараторый, аддзяленням гражэтэрапіі, масажнымі гакамі. Б. ШАСТАКОУ, карэспандэнт ТАСС, Будапешт.

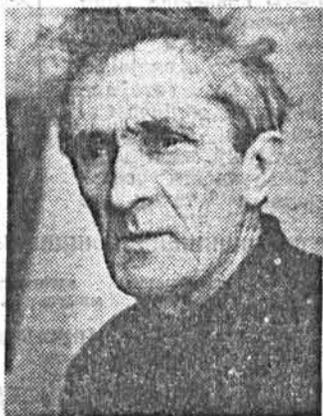
Леў Мееравіч ЛЕЙТМАН

Беларускае савецкае мастацтва панесла цяжкую страту. 20 верасня 1974 года печана памёр заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Леў Мееравіч Лейтман.

Л. М. Лейтман нарадзіўся ў 1896 годзе ў гор. Петрыкаве Гомельскай вобласці. Спецыяльную адукацыю атрымаў у Віцебску. Адсе і на курсах пры Усесаюзнай Акадэміі мастацтваў у Ленінградзе.

Ранні перыяд творчасці мастака звязаны з Віцебскам. Жыццё горада і людзей, прырода роднай Беларусі атрымлівае сваё адлюстраванне ў даваенных лірычных, прасякнутых настроём творах Л. М. Лейтмана. Вехай на яго творчым шляху з'явілася праца над індустрыяльнай тэматыкай — ён выконвае вядомы цыкл акварэлей — «Жанчына на вытворчасці», прысвечаны перадавым людзям Віцебскай трыкатажнай фабрыкі «КІМ».

Яго творы ўпершыню экспанаваліся ў 1930 годзе ў Мінску, і з таго часу Л. М. Лейтман з'яўляецца сталым удзельнікам усіх рэспублі-

канскіх і многіх усесаюзных мастацкіх выставак.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Л. М. Лейтман знаходзіўся ў радах Савецкай Арміі. У 1944 годзе мастак вяртаецца ў вызвалены Мінск. Ён стварае шэраг работ, прысвечаных перамозе над ворагам, будаўніцтву і аднаўленню роднага краю. Верай у сілу савецкага чалавека, гонарам за яго стваральную працу прасякнуты серыі акварэлей — «Новы Мінск», «Па калгасах Беларусі», «Гомсельмаш»,

«Мінск - індустрыяльны», «Вартавыя Радзімы» і іншыя.

Побач з творчай працай Л. М. Лейтман на працягу 30 гадоў займаўся педагогічнай дзейнасцю ў Віцебску, а потым у Мінскім мастацкім вучылішчы.

Усё жыццё Л. М. Лейтмана, таленавітага мастака-камуніста, патрыёта, добрага і шчырага чалавека было аддадзена народу, мастацтву сацыялістычнага рэалізму.

За заслугі перад Радзімай Л. М. Лейтман узнагароджан пяцю медалямі і дзвюма ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Светлая памяць аб выдатным чалавеку і мастаку назаўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

Міністэрства культуры БССР, Саюз мастакоў БССР.

Калектыв Беларускага андэмічнага тэатра імя Янкі Купалы смутнае з прычыны смерці інспектара арэстра тэатра БЯЛЬЗАЦКАГА Адама Давыдавіча і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыка.

НОВИ ЛЕС СТАРЫХ ГОР

Чверць стагоддзя мінула з таго часу, як Высокія Татры былі аб'яўлены нацыянальным запаведнікам. 25 гадоў — гішто ў параўнанні з узростам гэтых гор, але не будзе перабольшаннем, калі скажаць, што яны рашуча змянілі іх лес.

Плошча нацыянальнага запаведніка Высокія Татры, азмешчанага на ўсходзе краіны, дасягае 500 квадратных кіламетраў і ў 20 разоў перавышае тэрыторыю Манака. Менавіта гэты ўнікальны памеры дазваляюць прымаць тут да 3,5 мільёна турыстаў у год без усялякай шкоды для прыроды.

Жыццё запаведніка рэгламентуецца вельмі строгімі правіламі, устаноўленымі законам Славацкага нацыянальнага савета, дзе сказана, што ў запаведніку патрэбна ахоўваць прыроду, абергаць расліны і жывёл, ствараючы ім умовы для развіцця.

У Татрах сапраўды ёсць што ахоўваць і чым захапляцца. Каля 165 квадратных кіламетраў тэрыторыі запаведніка займаюць спалы і горныя азёры, больш за дзве трэці пакрываюць густыя лясы і гаі. У іх шмат сарнаў, казуль, горных мядзведзяў, арлоў і іншых жывёл і птушак. Сярод раслін вялікую навуковую каштоўнасць уяўляюць ледніковыя гваздзікі і ледніковы казылец.

Калі раней выдатныя лясы Высокіх Татраў бязлітасна высякаліся дзеля прыбыткаў і нажывы прадпрыемальнікаў, а жывёльны свет гэтага маляўнічага кутка нашай планеты па-драпежніцку знішчаўся, то цяпер у многіх частках запаведніка турыстам дазволена перасоўвацца толькі пешшу і па спецыяльна пракладзеных сцежках. Свабодны доступ людзям адкрыты толькі ў зону частковага запаведніка. Тут пабудаваны дамы адпачынку і здраўніцы, дзе галоўным жытвенным лякарствам з'яўляецца цішыня, напоўненае водарам хвой чыстае паветра, прагулка па зялёных гарах, залітых сонцам.

Усе жыццё ў гэтым маляўнічым раёне Славакіі рэгламентуе Упраўленне нацыянальнага запаведніка. Яно адказвае не толькі за яго ахову, але і далейшае развіццё. Упраўленне падначальваецца кансультацыйнаму савету запаведніка, які складаецца з вядомых вучоных і эканамістаў.

Абодва гэтыя органы ажыццяўляюць на практыцы вялікую і важную праграму мерпрыемстваў па ахове жыццёвага асяроддзя, распрацаваную Камуністычнай партыяй Чэхаславакіі.

М. АБЕЛЕУ,
карэспандэнт ТАСС.
Прага.

САТЫРА

І ГУМАР

А. ПІВАВАРАУ

СКРЫПКА

Гісторыя мая пра скрыпку. Звычайную скрыпку, тэры пражэ... Таму я не буду апісваць, як праходзіла залатэе жыццё Праскоўі Піліпаўны і Сяргея Раманавіча Канаплянікаў. Як за сталамі пілі чарку і віншавалі шануюных гаспадароў — пераіду адразу да вясёлых танцаў, да музычнай часткі. Менавіта ў той момант пачулі людзі скрыпку...

Я і Дзям'ян Супона не бачылі, адкуль з'явілася скрыпка, хто яе прынес. Мы ў гэты час сядзелі ў вішняку на лавачцы і вялі якраз тую гамонку, якой няма ні пачатку ні канца. Гукі скрыпкі далацелі да нас праз насцеж адчыненыя вокны. Скрыпка спявала нейкую цудоўную, хваляючую мелодыю.

— Вось гэта скрыпка! — аж крэкнуў ад захаплення Дзям'ян.

— Як іграе! Майстар! — азваўся я і, не дамаўляючыся, баючыся прапусціць нешта вельмі важнае ў чароўнай музыцы, мы пайшлі ў хату, каб усё чуць і бачыць бліжэй.

Іграла Мальвіна — старэйшая пляменніца Праскоўі Піліпаўны. Госці прыціхлі, здаецца, нат не дыхалі ад захаплення. Вядомы на вёсцы баяніст, Дзям'ян Пуплік, і той не мог адар-

ваць свайго позірку ад смычка...

— Ну і скрыпка... Ну і музыка, — ціхенька штурхаў мяне ў бок Дзям'ян.

Але неўзабаве — скрыпка змоўкла. Мальвіна нешта сказала Дзям'яну. Той хуценька накінуў на рукі рамяні баяна і хата запоўнілася развясёлай «Камарынскай». Госці пайшлі ў скокі...

Толькі адзін Дзям'ян не вярнуўся. Ён не адрываў вачэй ад скрыпкі. Вельмі ж яна яму спадабалася. Шмат іх на сваім вяку бачыў, трымаў у руках, іграў, але такую напаткаў упершыню. Ай, колькі ў яе гукаў! Не скрыпка — само сэрца пяе... Калі танец скончыўся, Дзям'ян, ужо не валодаючы сабой, рашуча наблізіўся да Мальвіны, гарачым шэптам спытаў:

— Колькі ты хочаш за скрыпку? Прадай...

— Ну, а колькі ты думаеш яна каштуе? — усміхнулася Мальвіна.

— Ды хто ведае! Колькі скажаш — столькі і заплачу.

— Дзівак! — не вытрымала, зарагатала Мальвіна. — Ці ты не пазнаў? Гэта ж жонка пазычала нам на вечар тваю скрыпку...

Віцук ЛЯВАДНЫ

УСПАМІН

А што там за Ашмянны,
А што там за Сморгонь...

Не дзеля моды-паказу
Імчуся лугам на кані...
Мар'ян ДУКСА.

А што там за Валожны,
А што там за Мазы...
А што за раздарожжам —
Ці лес там, ці кусты!

А што там за Барысаў,
А што там за агні...

Пабачыць іх абрысы
Лячу я на кані.

А што там за карова,
А што там за каза...
Прыехаў я па дрывы,
Гляджу, а там — лаза.

А што там за Марыля,
А што там за Іван...
Ці вас не замарыў я,
Са станцыі Мар'яні...

Алесь ЖАЛДАК

ПЛЯТКАРКІ

— Я чула, новую табе
Далі нядаўна хату.
— На новым месцы не ў журбе!
Жыву я ніштавата.

Кватэра — цуд. Прастору шмат.
Спакой і ўноч, і рана.
І вокны на зялёны сад.
Ды ёсць адна загана.

Пляткарка Феська — чорт
наслаў!
Суседзіцца са мною.
Што б ні падумаў, ні сказаў,
Пачуе за сцяною.

Ці я на мужа псіхану,
Ці ён мяне палае,
Хоць стаў падвойную сцяну!
Усё, вужака, знае.

Калі ж учора малатком
Карціну прыбівала,
Дык ледзьве
Ведзьме той цвіком
У вуха не папала!...

Як жыць далей
І што рашыць?
Хапае крыку-енку!
— А можа б, кумка, заглушыць
Кілімам тую сценку?

— Ды я ўжо думала, кума.
Але перабяду,
Бо, знаеш, я ж тады сама
Нічога не пачую...

Перакладзены з украінскай
М. ЧАРНЯУСЦІ.

Малюнкi Ст. Зярноўскага.

(«Польское обозрение»).

Мімаходзь

□ Ці выпадковасць гэта, што
найбольш геніяльныя з нявыка-
заных думак — пра жанчыну?

□ Калі жонка здольна
ўспомніць пра вас нават тое,
чаго не было, — тады ў яе са-
праўды фантастычная памяць.

□ Іншая кабетка толькі тое і
робіць, што няспынна вяжа ву-
зельчыкі на памяць.

Павел САКОВІЧ.

АДКРЫЛІСЯ ТЭАТРЫ

У Познані, горадзе вялікіх
музычных традыцый, створаны
новы тэатральны калектыў —
Польскі тэатр танца. Ён хутка
заваяваў папулярнасць у знаў-
цаў і аматараў харэаграфічна-
га мастацтва.

Заснавальнік тэатра Канрад
Джавецкі — адзін з буйнейшых
сучасных балетмайстраў краіны.
Трупа складаецца з яго вучняў
і выхаванцаў, многія з якіх
раней працавалі ў оперным тэат-
ры Познані. Першым спектак-
лем быў «Вечар Бартака». Тэатр
паказваў яго таксама на сцэнах
ФРГ, Даніі і Швецыі. У рэпертуары
акрамя таго пазначана «Эпітафія на
смерць Хуана» і пастаноўкі Канрада
Джавецкага і Эўгеніюша Род-
зэка.

У Варшаве з'явіўся яшчэ
адзін тэатр — Клуб драматурга.
У спектаклях Клуба драматур-
га ўдзельнічаюць акцёры з
розных тэатраў польскай сталі-
цы. Прадстаўленні даюцца раз
у два месяцы ў Малой зале На-
родовага тэатра.

Мэта гэтага клуба — звяр-
нуць увагу глядачоў на слова,
на тэкст, нагадаць пра ролі
драматурга. Асюль і форма
спектакляў — кампазіцыя сцэні
і эпізодаў з драм і камедыяў, звя-
заных прамогай тэатральнага
работніка.

Клуб драматурга адкрыўся
спектаклем, прысвечаным твор-
часці выдатнага польскага пісь-
менніка Яраслава Івашкевіча.
Былі выкананы фрагменты з яго
п'ес «Лета ў Наане» і «Маска-
рад». Лёс мастака — аснова
гэтага відовішча, дзе выступаюць
такія героі, як Жорж
Занд (актрыса Міраслава Дуб-
райска), Шапэн (Габрыель
Неграбецкі), Аляксандр Пушкін
(Раман Вільгельмі), Мікалай І
(Кшыштаф Хамец). Паставіў
фрагменты рэжысёр Мацей Бар-
довіч.

Часопіс «Тэатр».

Савецкія фільмы ў ФРГ

...Прасторная зала «Фільм-
форум» у Дзюсельдорфе
(ФРГ) перапоўнена. Пасля
кароткіх прывітанняў гасне
святло, і з экрану гучыць
руская мова. Сэнс таго, што
адбываецца на экране, пера-
даюць нямецкія цітры. Дэ-
манструецца фільм «Іван Ва-
сільевіч мяняе прафесію»
С. Палуянава і В. Абрамава.
Раз-пораз зала ўзрываецца
смяхам, апладысмантамі.

У Дзюсельдорфе прахо-
дзяць дні савецкага кіно.
«Іван Васільевіч мяняе пра-
фесію». «Гэта салодкае сло-
ва свабода» В. Жалаквічу-
са. «Саджанцы» Р. Чхеідзе.
«Маналог» І. Авербаха. «Ча-
лавец на сваім месцы» А. Са-
харава. «Кропка, кропка,
коска...» А. Міты. «Андрэй
Рублёў» і «Саларыс» А. Та-
роўскага — усе гэтыя філь-
мы жыхары Дзюсельдорфа
мелі магчымасць паглядзець
на працягу двух тыдняў ве-
расня.

Дні савецкага кіно стануць
незабыўнай падзеяй для жы-
хароў нашага горада. сказаў
карэспандэнт ТАСС пан
Хайнц Хемніг, кіраўнік ад-
дзела асветы ў гарадскім уп-
раўленні Дзюсельдорфа. Па-

каз савецкіх фільмаў у такім
аб'ёме праводзіцца ў нас
упершыню. Ён садзейнічае
ўзаемаразуменню паміж на-
шымі народамі, пераадолен-
ню забаронаў, якія ёсць у
адносінах да Савецкага Саю-
за ў пэўнай часткі насельніч-
тва ФРГ.

Дні савецкага кіно адбылі-
ся ў многіх заходнегерман-
скіх гарадах: Гамбургу, Нюр-
нбергу, Кіле, Майнцы і г. д.
Неўзабаве яны пачнуцца ў
Боне.

Галоўная тэма савецкага
кіно — гэта чалавек, паказ
яго гістарычнай ролі і гра-
мадскага становішча, пісаў
нюрнбергскі часопіс «Кіно
Майзенайге». Не так ужо
шмат могуць расказаць во-
сем з 200 фільмаў, створа-
ных за апошнія гады ў Са-
вецкім Саюзе. І ўсё ж яны
дапамагаюць атрымаць уяў-
ленне аб шматіграннасці тэм
і форм савецкай кінематагра-
фіі, аб творчым крэда савец-
кіх майстроў кіно, аб яго
перспектывах, падкрэслівае
часопіс.

А. УРБАН,
карэспандэнт ТАСС.
Дзюсельдорф — Вон.

ЗАБОЙСТВА НА ЭКРАНЕ І У ЖЫЦЦІ

З экрану большасці фінскіх
кінатэатраў не сыходзіць аме-
рыканскія фільмы аб каубоях,
супершпіёнах, камісарых палі-
цый і гангстэрах, напісаваныя
сцэнамі гвалту, крываваых бо-
ен і зверскіх забойстваў. Фін-
скае тэлебачанне паказвае на
ненальні шматсерыйных крымі-
нальных фільмаў у дзень, так-
сама зробленых у ЗША, у якіх
за паўгадзіны робіцца па 5—6
забойстваў. Для «герояў» гэ-
тых фільмаў забіць чалавека —
усё роўна, што знішчыць муху.
Яны, як правіла, не адтвараюць
пакут і раскаяння. Іх не прас-
ледуе правасуддзе. Фільмы
сцвярджаюць культ грубай сі-
лы.

У мясцовым выдавецтве «Се-
дэрстрэм» рыхтуецца да вы-
дання кніга «Гвалт у кіно і тэ-
лебачанні». Супрацоўніца газе-
ты «Хювудстадбладэт» Грэтэ
Братэрус, якая напісала яе, па
шматлікіх прыкладах паказвае
прамую сувязь паміж садыс-
мікі сцэнамі на экране і зла-
чыствамі некаторых гляда-
чоў у жыцці.

«Гвалт у тэлевізійных пра-

грамах зноў вырас да памераў,
якія выклікаюць непакой. Ня-
гледзячы на тое, што некато-
рыя фільмы былі забаронены
для паказу дзецям, яны беспе-
рашкова ідуць па тэлебачан-
ні», — заявіла днёмі таварыст-
ва па вывучэнню выхавання
Уплыву кіно і тэлебачання. Гэ-
та таварыства было створана
ў 1968 годзе. У яго ўвахо-
дзяць 22 асветныя і выхаваль-
ныя арганізацыі, якія выступаюць
за забарону асабліва небя-
спечных для моладзі філь-
маў.

Трыгога фінскай грамадска-
скай невыпадкова. Пазодле афі-
цыйных звестак фінскай палі-
цый, апублікаваных у газеце
«Васабладэт», Фінляндія зай-
мае другое месца сярод заход-
ных краін па колькасці забойст-
ваў на 100 тысяч жыхароў.
Першае месца належыць ЗША
(6,8 забойстваў). За імі ідуць
Фінляндія (2,5 забойстваў),
Японія (1,7) і ФРГ (1,6).

Ю. ДАШКОУ,
карэспандэнт ТАСС.
Хельсінкі.

Працягваецца падпіска на штотыднёвік

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Падпісная цана: на год — 4 р. 20 к., на паўгода — 2 р. 10 к., на тры
месяцы — 1 р. 5 к.

- СПЯВАЕ ЭМІЛ ДЗІМІТРОЎ
- У НАРОДНЫМ УНІВЕРСІТЭЦЕ КУЛЬТУРЫ
- ТРАКТАРАЗАВОДЦЫ АБМЯРКОЎВАЮЦЬ РАДЫЁСПЕКТАКЛЬ

У РАБОЧЫМ КЛУБЕ

У інтэрнаце № 4 трактарнага завода адбылася сустрэча маладых рабочых з групай стваральнікаў радыёспектакля «Векапомныя дні». На вечары выступіла рэжысёр спектакля Софія Гурыч, аўтар інсцэніроўкі Анатоль Залейскі, заслужаны артыст БССР Валянцін Белахвосцік, які стварыў у спектаклі вобраз бацькі Мірона, заслужаная артыстка БССР Марыя Захарэвіч, што іграе ролю Надзеі Канпелькі. Яны гаварылі аб той адказнай і пачэснай задачы, якую ім паічасця выконваць — ажыццявіць мовой радыё рамана-эпапею народнага пісьменніка Беларусі Міхася Лынькова «Векапомныя дні», аб тых цяжкасцях і творчых радасцях, якія давалася перажыць, працуючы над гэтым творам.

«Векапомныя дні» гучалі ў эфіры неаднаразова. На сустрэчы з трактаразаводцамі зноў быў праслуханы мантаж асноўных фрагментаў спектакля. На вечары з усхваляванымі прамовамі выступілі рабочыя завода Сяргей Шапавалаў, Пётр Віленка, кантраляёр АТК Станіслаў Мішановіч, загадчыца бібліятэкі Надзея Крайчына і іншыя. Яны падтрымалі вылучэнне стваральнікаў радыёспектакля «Векапомныя дні» на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР за 1974 год.

Мне, як члену мастацкага савета Беларускага радыё, было даручана правесці гэту цікавую сустрэчу, што я з вялікай радасцю і зрабіла.

Ганна АБУХОВІЧ,
народная артыстка БССР.

ЧЫТАЧ ВЫБІРАЕ ВИДАННЕ

Гэта велічэнае і незабыўнае аддзяленне — галоўнага канцэра сыходзіць і робіць першыя крокі на зямлі магутнага БЕЛАЗ, гуразавік, які можа ўзяць на свае плечы дзясяткі тон груза, а з прычэпам — да ста і больш тон! Яго паважная і строгага постаць прыцягвае увагу, захапляе. І прымушае паглядзець на чалавэка, што сядзіць за рулём у высона ўзнятай над зямлёй кабіне, са здзіўленнем: гэта — напітан магутнага карабля. А потым міжволі звяртаеш увагу, што машыну выпраўляюць у далёкі шлях і тыя, хто майстраваў яе ў цэхах славуэта на ўсю краіну. І на ўвесь свет (ўплываюць БЕЛАЗы трыццаць дзесяці дзяржаў!) завода. Развіваюцца. Без сантыметраў і гучных слоў.

Калі машына панідае тэрыторыю завода, некім выразнай бачыш афішы і аб'явы. Друкаваныя і напісаныя толькі што мастаком. Ленцыя на міжнародную тэму: Сустрэчы з пісьменнікамі. Рэзультаты самадзейнага калектыву...

На тым тыдні афішы запрашалі рабочых у Палац культуры на адкрыццё заняткаў на музычным факультэце народнага ўніверсітэта культуры. Сёлетні ён дзейнічае па ініцыятыве Мінскага абласнога і заводскага аддзяленняў таварыства «Веды», палача і рэдакцыі штодзённага «Літаратура і мастацтва».

Напярэдадні першай лекцыі ў эксперыментальным цэху і цэху дробных серый, у партноме завода, рэдакцыі шматтыражнай газеты «Белорусский автозаводец», рабочым інтэрнаце № 1 і 25-м вытворча-тэхнічным выцвілішчы павявала група пісьменнікаў і прадстаўнікоў рэдакцыі «ЛіМа». Яны расказалі аб тым, якія работнікі мастацтва і пісьменнікі Савецкай Беларусі сваёй творчасцю імкнуцца адказаць на самыя надзённыя запатрабаванні чытачоў, у прыватнасці, аб працы над мастацкімі і дакументальнымі кнігамі, фільмамі, спе-

таклямі пра сённяшні дзень рабочага класа рэспублікі, пра навукова-тэхнічную рэвалюцыю і змены ў духоўным абліччы нашага сучасніка. У непасрэдных гутарках чытачы закіраналі вострыя пытанні сувязі паміж літаратурай і жыццём, выказвалі пажаданне, каб літаратар і мастак, музыкант і артыст былі не толькі жаданымі гасцямі на прадпрыемстве, а сталымі і надзейнымі сабрамі рабочага калектыву. І тут яшчэ раз можна было пераканацца ў тым, што культурныя далёка чалавэка працы цяпер неабходныя. Аб чым піша ў новым творы Іван Мележ і які выйдзе новы фільм па сцэнарыі Васіля Быкава, што аб'ява Ігар Лучанок у новым канцэртным сезоне і дзе праляглі маршруты «Песняроў» — вось некалькі з тых «параграфоў», што ўнёсіліся ў гаворку зусім натуральна.

Зразумела, не абмінулі суб'ектыві і падліску на газеты і часопісы. Цяпер перад чытачом вялікі выбар выданняў — на любы густ. Таму ад такой газеты, як «Літаратура і мастацтва», рабочыя БЕЛАЗы чакаюць шырокага дыяпазону: ад нарысаў з парадка і кансультацый самадзейным мастакам, ад артыкулаў на маральна-этычныя тэмы да абмеркавання змястоўнага экраннага твора. У рэдакцыйныя планы такі абмен думкамі ўносіць істотныя папраўкі і ўдаскладненні.

Увечары ў Палацы культуры пасля слова пра садружнасць літаратуры і жыцця, якое зрабіў загадчык аддзела прозы і паэзіі «ЛіМа» Я. Каршыноў, адбылася першая лекцыя. Тэма яе — «Характэрнае класічнае музыкі». Чытаў лекцыю сталы аўтар газеты, тэатразнаўца У. Яфрэмаў.

Такія сустрэчы запланаваны на кожную тэрыю сераду на працягу чарговага навуцальнага года ў заводскім народным універсітэце культуры.

В. ІВІН.

Зорні кіно, тэлебачання і асабліва эстрады, бывае, імгненна здабываюць вялікую папулярнасць, а праз некаторы час адыходзяць у забыццё.

Творчы лёс заслужанага артыста Балгарыі Эміла Дзімітрова зайздросна шчаслівы. І першае прызнанне яго як спевака адбылося ў Савецкім Саюзе, дзе ён гастраліраваў уно дваццаці раз. Дваццаты з чатырнаццаці гадоў прафесійнай дзейнасці на вялікай эстрадзе. ...А пачалося, мабыць, усё так. Калі Эміл праходзіў тэрміновую службу ў радах арміі, нязменным яго спадарожнікам увесь гэты час быў акордаён. Ну, вядома ж, салдат без песні не можа абысціся. Вось і стварылі ваенны ансамбль. А потым выязджалі на гастролі ў Венгрыю і Чэхаславакію, давалі канцэрты ў сваёй акрузе. За гэтую плённую дзейнасць ансамбль атрымаў спецыяльную ўзнагароду Міністэрства абароны Балгарыі.

Пасля службы Э. Дзімітроў пачынае вучобу адразу ў двух школах — музычнага і тэатральнага мастацтва. У той час яго больш вабіў драматычны тэатр. І тое, што ён нечакана для выкладчыкаў выбраў музыкальнае мастацтва, відаць, залегла ў значнай ступені ад аднаго выпадку. У 1950 годзе ў музычнай школе быў створаны налентны бусфінхорнастаў. Аднойчы напярэдадні канцэрта высветлілася, што захварэў адзін з артыстаў і яго трэба тэрмінова неім замяніць. Так Эміл зрабіў першы крок да прафесійнай сцэны...

Што ж гэта за талент? Якая артыстычная з'ява — Дзімітроў? Ці заваяваў ён сэрцы слухачоў толькі ўменнем валодаць голасам? Канечне, голас для спевака — гэта вельмі важна, і калі мы чуюм запісы песень на пласцінках фірмы «Балкантон» у выкананні Эміла Дзімітрова — гэта захапляе і сапраўды хвалюе. Яго свабодны раскаваны голас — прыгожы па тэмбру, і ты, нібы зачараваны, паглыбляешся ў свет гучаў, у свет вакальных вобразаў, якія стварае менавіта гэты артыст.

Але ж ці толькі прыгожым голасам сапраўдны эстрадны спевак можа заваяваць прызнанне глядачоў? Давайце разам пабываем на заключным канцэрте заслужанага артыста Балгарыі Эміла Дзімітрова, які ён даваў на сцэне акруговага Дома афіцэраў у Мінску. Дарэчы, у нашай сталіцы Эміл спявае ўжо чацвёрты раз.

...Празрытыя прамень праектара выхоплівае з цёмры стройную постаць спевака, вельмі эфектны ў элагантным чорным сучасным адзенні. Ужо тым, як стаў спевак на сцэне перад музычным уступам — нейкі магутны і глыбокі смутак быў у ягонай фігуры, у апущаных, нібы абвіслых, руках, у вялікіх вачах — ён стварыў пэўны настрой для глядача. «Вярні той час» — песня, якая перад гастрольнай паездкай па СССР была запісана на пласцінку. Гісторыя нахання. Некалькі эфентаў, якімі карыстаецца артыст: чоткая дыяцыя, выразны спосаб вымаўлення тэксту на рэчытатыве — воб-

разна падкрэслівалі характар твора. Да гэтых рысаў далучалася і максімальная эстрадная інтэрпрэтацыя. Спявак то стаіць нерухомы, то ў час вялікага драматычнага напружання ўдымае рукі, нібы яму не хапае дыхання, нібы хочацца выказаць распач, боль душы...

Цікавы факт. Амаль усе песні, якія прагучалі на канцэрте, напісаны кампазітарам Эмілам Дзімітровым, а тэксты да іх склаў Васіль Андрэеў, яго даўні сябра і дарачыні. А іх у спевака напісана больш за дзвесце, але ж не ўсе ўвахо-

ваў выканаць «Полышка-поле», «Калінку», «Казачок», «Казюшу», па-свойму зрабіўшы аранжыроўку песень у сучасным, непадобным на ранейшае іх гучанне, рытмічным малюнку. Рэакцыя савецкага слухача была радыснай для спевака: песні спадабаліся! Эміл Дзімітроў і цяпер з падзякай гаворыць, што савецкі слухач зрабіў яго артыстам.

Шмат эмацыянальных, цікавых песень прагучала ў выкананні Эміла на канцэрте ў Доме афіцэраў. Дзе з іх асабліва зачаравалі залу. «Клён ты

дзяць у рэпертуар артыста, толькі шэсцьдзесят. Чалавек высокай мастацкай культуры, тантаўны і душэўна далікатны, Эміл Дзімітроў лічыць, што твор павінен несці вялікую псіхалагічную і эмацыянальную нагрукну, што не толькі сучасна інтэрпрэтацыя мелодыі можа зачараваць слухача, галоўнае данесці да яго сэрца глыбокі сэнс выкананай песні.

...Аднойчы ў Валгаградзе ў 1968 годзе, дзе быў на гастроль балгарскі спевак, здарылася хвалюючая да глыбіні душы падзея. Калі ён закончыў пець песню пратэсту супраць вайны, песню, у якой раскаваецца аб тым, як салдат вярнуўся з фронту і ўбачыў наля разбуранай хаты свайго асірацелага маленькага сына, маленькага чалавечка, які таксама пазнаў усе жахі вайны, артыст не па чуу апладысmentaў публікі. І раптам да сцэны падбег сівы мужчына, у якога адзін рукаў пінжана быў пусты. Ён крыкнуў у залу: «Людзі! Чаму вы не апладзіруеце!» Той салдат з песні — гэта я... Слэзы пацялі з яго вачэй. Ён не мог вымавіць больш нічога...

У рэпертуары Эміла Дзімітрова шмат песень савецкіх аўтараў, рускіх народных, цыганскіх, рамансаў.

Яшчэ на пачатку сваёй артыстычнай дзейнасці на прафесійнай сцэне Э. Дзімітроў спраба-

мой «опавішы...» — на вершы Сяргея Ясеніна — нам падабаецца гэтая песня ў тым варыянце, як яе трактую Мікалай Слічэнка. Балгарскі артыст спявае яе па-свойму. Мы чуюм песню-роздум, песню-размову, вельмі гарманічную, эмацыянальна ўзнёслую, мяккую і пяшчотную. У ёй, як і ў Ясенінскім вершы, празрыста і лёгка гучалі сум і прытоены лірызм, споведзь перад любай прыродай. Спявак знайшоў дзівосныя інтанацыі і нюансы, пластычныя позы, якія падкрэслівалі яго індывідуальнасць і тонкі артыстызм.

«Мая краіна, мая Балгарыя» — песня Э. Дзімітрова на словы В. Андрэева была на гэтым канцэрте заключнай. Урачыстая, павольная, прасякнутая любоўю да радзімы, яна прагучала гімна краіне. Гэты твор атрымаў заслужаную ўзнагароду — дыплом ЦК прафсаюзаў Балгарыі.

На гастролі ў Савецкі Саюз Э. Дзімітроў прыехаў з вакальна-інструментальным ансамблем «Сіне-белыя», з маладымі музыкантамі, якія вельмі добра адчуваюць яго стыль выканання і любяць адценні, якія нечакана ўводзіць у песню саліст.

Гастрольны маршрут «Балгарыя — СССР» працягваецца сёння ў гарадах Прыбалтыкі.

Л. КРУШЫНСКАЯ.

ПРЭМ'ЕРА ПЕСНІ

Рэдка які мастак не адноструе ў творах сваю радзіму, свой родны кут. Паэт знойдзе самыя шчырыя словы і яркія вобразы, мастак — самыя дакладныя фарбы, музыкант — самыя чароўныя гукі...

Два дзесяцігоддзі назад кампазітар Марк Фрадкін напісаў песню «Вярнуўся я на радзіму». У гэтай песні — шчаслівы лёс. Яна гучыць з поспехам і сёння ў рэпертуары вядомых эстрадных спевакоў, у праграмах самых цікавых канцэртаў. Яе пачуеш і па радыё, і з эк-

рана тэлевізара, і на святочным сталолі.

— Песня гэтая нарадзілася ў час аднаго прыезду ў мой родны горад Віцебск. — успамінае заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР М. Фрадкін. — І сёння я стаўлю яе ў лік самых удалых сваіх твораў.

Марк Рыгоравіч быў адным з гарнароўных гасцей Віцебска ў час святкавання 1000-годдзя з дня заснавання горада. На «вялікія імгненні» роднага горада прыехаў з музычным падарункам — новай песняй «Сталіца абласная».

— Гэты твор напісаны мной

спецыяльна да юбілею Віцебска, да 1000-годдзя роднага горада. — раскавае М. Фрадкін. — Мой даўні сябар і саўтэр на многіх песнях паэт Яўгеній Далматоеўскі напісаў тэкст. Мы вельмі хацелі знайсці патрэбныя словы і мелодыю, каб раскаваць пра горад на Заходняй Дзвіне, пра характэрнае гэтага месца на зямлі...

Першымі выканаўцамі песні былі самадзейныя артысты гарадскога Дома культуры. Краўня вакальным ансамблем і акампаніраваў яму на фартэпіяна кампазітар.

Прэм'ера песні «Сталіца абласная» адбылася. Цёпла прынялі яе слухачы. Гучыць яна ў горадзе і сёння, пасля юбілейных урачыстасцей.

А. ЦЕМІН.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Каістанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.